

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN LUCAS

¹ Loq'alaj tat Teófilo: E k'ia ri winaq ri xkaj xkitz'ib'aj pa cholaj ri tzijob'elil chrij ri qas xb'antaj waral chqaxol. ² Ri xb'antaj na are je' jas ri k'utum chqawäch kumal ri winaq ri xkil ronojel wa' qas pa ri u chaplexik loq. We winaq ri' e are' ri xetob' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ³ Ri in xuquje' sib'alaj utz rilik wa' nu b'anom in rech kinwetamaj ronojel wa' qas pa ru chaplexik loq. Rimal rech wa' xinchomaj in chi are utz we ri in xuquje' kintz'ib'aj b'i pa ru cholajil ronojel ri xb'antajik. ⁴ Je ri' kinb'an na rech ketamaj la ri qas tzij chrij ri tijonik ri yo'm che la.

*Jun ángel kub'ij loq chi kil na u wäch ri Juan Qasal
Ja'*

⁵ Aretaq ri tat Herodes are nim taqanel pa ki wi' ri winaq aj Judea, xk'oji jun tata' chik chila', Zacarías u b'i'. Ri tata' ri' are sacerdote* aj Israel ri jun kuk' ri juch'ob' sacerdotes aj re ri mam Abías. Ri rixoqil, Elisabet u b'i', are jun chke ri rachalaxik ri mam Aarón. ⁶ E utzalaj taq winaq wa' we juk'ulaj ri', jikom k'u kanima' cho ri Dios. Xeniman che ri Dios pa ronojel ri xtaqan wi, pa ronojel ru Loq' Pixab' ri Qajaw. Man k'o tä etzelal

* **1:5** "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri versículo 8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

ri xka'no. ⁷ Man k'o tä k'u kalk'ual rumal chi ri nan Elisabet man kalk'ualan taj. E nimaq taq winaq chi k'ut ri kieb' ri'.

⁸ Pa jun q'ij ri tat Zacarías tajin käpatänin ri are' pa ri nimalaj rachoch ri Dios rumal chi käkiriq u b'anik wa' ri achijab' ri e jun kuk' ri juch'ob' sacerdotes aj re ri mam Abías pa taq ri q'ij ri'. Ri u chak ri tat Zacarías are la' chi käch'aw pa ki wi' ri winaq ruk' ri Dios. ⁹ Je' jas ri ki naq'atisam wi kib' ri sacerdotes, xkicha' ri tat Zacarías rech kok b'i pa ri loq'alaj k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa apachinoq chuporoxik ri incienso. ¹⁰ Konojel ri winaq xkimulij apan kib' cho ja chub'anik orar aretaq tajin käporox ri incienso. ¹¹ Te'talik k'ut xuk'ut rib' jun ángel cho ri tat Zacarías, ri taqom loq rumal ri Dios. Xtak'i k'u chuxkut ri käporox wi ri incienso. ¹² Aretaq ri tat Zacarías xril ri ángel, man xuriq taj jas xub'ano, xane sib'alaj xuxej rib'.

¹³ Xub'ij k'u ri ángel che ri tat Zacarías: Maxej awib'. Ri a b'ochi'nik xta'taj rumal ri Dios. Kil k'u na u wäch jun a k'ojol rumal ri nan Elisabet ri awixoqil. Kakoj k'u na a Juan che ru b'i', —kächa che. ¹⁴ Xuquje' xub'ij: Sib'alaj katkikot na rumal ri ak'al, xuquje' e k'ia chke ri jule' winaq chik ri kekikot na aretaq kil u wäch, —kächa ri ángel che. ¹⁵ Känimar na u q'ij cho ri Qajaw Dios. Man kutij tä na vino, man kutij tä k'u tzam. Kätaqan na ri Loq'alaj Espíritu pa ranima' ri ak'al k'ä mäjoq kil u wäch, —kächa'. ¹⁶ Kub'an k'u na ri a Juan chi k'ia chke ri winaq aj Israel ketzelej na ruk' ri Qajaw ri ki Dios, —kächa ri ángel che ri tat Zacarías. ¹⁷ Ri a Juan känab'ej na cho ri Qajaw Jesús. Käk'oji k'u na ru no'j xuquje' ru chuq'ab' je' jas ri xk'oji che

ri mam Elías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Kub'an na chi ri nan tat ketzelejik keutzir kuk' ri kalk'ual, xuquje' chi ri winaq ri käkiyak kib' chrij ri Dios käkik'ex na kanima', käkik'ex ri ki chomanik, käketamaj na ri nimanik, ketzelej ki wäch kuk' ri utzalaj taq winaq, käka'n na ke ri e are'. Ri a Juan kub'an na chke ri winaq chi kekowin na chuk'ulaxik ri Qajaw, —xcha ri ángel che ri tat Zacarías.

¹⁸ Xuta' k'u ri tat Zacarías che ri ángel, xub'ij: ¿Jas ta kinb'an che retamaxik wa' chi gas tzij ri kätzijoq la chwe? Ri in, in ri'j achi chik, xuquje' ri wixoqil are nim winaq chik, —xcha che.

¹⁹ Xch'aw chi na jumul ri ángel, xub'ij che: In ri' ri Gabriel, in patänil re ri Dios. In taqom k'u loq che a tzijob'exik, che ki tzijoxik we utzalaj taq tzij ri' chawe, —kächa che. ²⁰ Tzche we kämik ri' man katkowin tä chik katch'awik k'ä kopan na ri q'ij ri käb'antaj na wa' ri xinb'ij chawe, k'ä kil na u wäch ri a k'ojol rumal rech wa' chi man xakoj tä ri nu tzij, —kächa ri'. Käb'antaj na wa' we nu tzijom ri' tzpa ru q'ijol, —xcha ri ángel che.

²¹ Ri winaq k'ut keye'm ri tat Zacarías. Xkikajmaj wa' chi sib'alaj xb'eytaj pa ri loq'alaj k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa apachinoq. ²² Aretaq xel loq ri tat Zacarías, man xkowin tä chik che ki ch'ab'exik ri winaq. Xketamaj chi k'o jas ri xuk'ut rib' chuwäch ri tat Zacarías pa ri loq'alaj k'olib'al. Xaq pa memal chik xeuch'ab'ej, rumal chi xmemar kanoq.

²³ Aretaq xetz'aqat ri q'ij ri käpatänin ri tat Zacarías pa ri nimalaj rachoch Dios, xe' ri are' cho rachoch. ²⁴ Te k'u ri' ri nan Elisabet xkanaj yawab'

winaq chik, xkanaj k'u job' ik' cho rachoch. Xub'ij ri nan Elisabet pa ranima': ²⁵ “Xka'y ri Qajaw Dios chwe, xutoq'ob'isaj k'u nu wäch rech man kinkiyoc' tä chi ri winaq,” —xcha ri nan Elisabet.

Jun ángel kub'ij loq chi kil na u wäch ri Jesucristo

²⁶ Chuwaq ik' chi k'ut ri Dios xutaq b'i ri ángel Gabriel pa ri tinimit Nazaret re Galilea. ²⁷ Xopan k'u ruk' jun q'apoj ali, María u b'i', ri tz'onom chik rumal jun achi, José u b'i'. We achi ri' rachalaxik kan ri nim taqanel David ojer. ²⁸ Ri ángel xok b'i' chila' jawije' k'o wi ri q'apoj al María, xub'ij che: ¿A utz a wäch, María? —kächa'. ¡At ri' ri at cha'tal rumal ri Dios! Qas k'o ri Qajaw Dios awuk', —kächa che. Ri at k'ut, at tewchim na rumal ri Dios chkiwäch konojel ixoqib', —xcha ri ángel che ri al María.

²⁹ Aretaq ri al María xril ri ángel, xutatab'ej ru tzij, xt'ujuw k'u ri ranima' rumal ri xb'ix che. Xuchomaj pa ranima', xub'ij: ¿Jas wa' ri kub'ij chwe? —xcha ri'. ³⁰ Xch'aw chi ri ángel, xub'ij che ri q'apoj al María: Maxej awib', María, —kächa che. Ri at sib'alaj at loq' cho ri Dios. ³¹ Ri at k'ut katkanaj kan yawab' winaq. Kawil na u wäch jun awal ala ri kakoj na “Jesús” che ru b'i', —kächa'. ³² Känimar na u q'ij ri a Jesús. Káb'ix na u K'ojol ri Dios aj Chikaj che. Ri Qajaw Dios kuko' na che nim taqanel je' jas ra mam David. ³³ Je ri' rech kátaqan na puwi' ri tinimit Israel pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Ru taqanik ri Are', man k'o tä u k'isik, —xcha ri ángel che ri al María.

³⁴ Te ri' ri al María xuta' che ri ángel, xub'ij: ¿Jas lo kink'ulmaj wa'? —kächa'. Mäja' kink'oji ruk' achi, —xcha che ri ángel.

³⁵ Xch'aw k'u ri ángel, xub'ij che: Käqaj na loq ri Loq'alaj Espíritu pa wi'. Ri Dios aj Chikaj käroqxanej na wa' awuk' rumal ru chuq'ab'. Rumal ri' we loq'alaj ak'al ri' ri kil na u wäch käb'ix na u K'ojol ri Dios che, —kächa che. ³⁶ Xuquje' ri nan Elisabet ri awachalal are' käril na u wäch jun ak'al pune ri'j chik. Are k'u waqib' ik' wa' kämik yawab' winaq chik ri nan Elisabet pune xb'ix kanoq che chi man käkowin tä che ri alk'ualanik. ³⁷ Man k'o tä k'u jas ri mat käkowin ri Dios chub'anik, —xcha ri ángel.

³⁸ Xub'ij k'u ri q'apoj al María: In ri' ri patänil re ri Qajaw Dios. Chub'ana b'a' ri Are' chwe jas ri tzijom la chwe, —xcha che.

Xel k'u b'i ri ángel chuwäch.

Ri al María kopan cho rachoch ri nan Elisabet

³⁹ Pa taq ri q'ij ri' xel b'ik ri al María cho ja, xe' aninaq pa jun tinimit ri k'o pa taq ri u juyub'al ri Judea. ⁴⁰ Xok k'u b'ik pa rachoch ri tat Zacarías, xuya rutzil u wäch ri nan Elisabet ri rixoqil. ⁴¹ Ri nan Elisabet, aretaq xuta ru tzij ri al María, xslab' k'u ri ral pa ru k'ux. Xqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri nan Elisabet, xtaqan k'u pa ranima'. ⁴² Ko xch'aw ri nan Elisabet, xub'ij che ri al María: Ri at k'ut at tewchim na rumal ri Dios chkiwäch konojel ixoqib'. U tewchim na ri awal at xuquje', —kächa'. ⁴³ ¿Jas lo wa' chi ri Dios kub'an jun nimalaj utzil chwe in, chi ru nan ri Qajaw xpe wuk'? —kächa ri nan Elisabet. ⁴⁴ Chanim ri' aretaq xinto chi xatch'awik, ri wal xkikotik, xslab' pa nu k'ux.

45 Utz awe at ri xatkojon che ri Qajaw Dios, rumal chi qas tzij káb'antaj na ri xb'ix chawe rumal ri Dios, —xcha ri nan Elisabet che ri al María.

46 Xub'ij ri q'apoj al María:

Kinnimarisaj u q'ij ri Qajaw Dios.

47 Käkikot k'u ri wanima'
rumal ri Dios ri To'l We.

48 Kinkikotik rumal chi ri Dios
xka'y chwe in ru patäninel ri man
nim tä nu b'anik.

Konojel winaq käkib'ij na chwe
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik
chi utz we.

49 Je ri' käkib'ij na rumal rech wa'
chi ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab'
u b'anom nimaq taq utzil chwe.

Sib'alaj loq' ri Dios, sib'alaj loq'
ru b'i' ri Are',
—kächa ri al María.

50 Amaq'el ronojel q'ij kutoq'ob'isaj na
ki wäch konojel winaq
ri nim käkil wi ri Are',
ri käkixej kib' chuwäch.

51 U k'utum ri nimalaj u chuq'ab'
chkiwäch konojel. Xuqasaj ki q'ij
ri winaq ri käkichomaj
chi sib'alaj nim ki b'anik,

—kächa'.

52 Xeresaj ri taqanik pa ki q'ab'
ri nimaq ki b'anik,
xuya k'u wa' chke ri winaq
ri man nim tä keil wi.

53 E k'ia ri utzil ri xub'an ri Dios
chke ri meb'a'ib',

ri winaq ri kenunik.
 Ri Dios xub'ij chke ri q'inomab':
 Jix, man k'o tä iwe ix,
 —xcha chke, —kächa'.
⁵⁴ Xtob'an chke ri winaq aj Israel,
 ri patänil taq re ri Dios.
 Man xsach tä pu jolom ri Dios
 ru toq'ob'isaxik ki wäch.
⁵⁵ Je' xub'an wa' rumal chi je' xuchi'
 chke ri qati't qa mam,
 che ri qa mam Abraham
 xuquje' ri rachalaxik ri are'
 amaq'el pa taq ri q'ij ri junab'
 ri kepetik,
 —xcha ri al María.
⁵⁶ Kraj oxib' ik' xkanaj na kan ri al María ruk' ri
 nan Elisabet. Te k'u ri' xtzelej b'ik, xe' cho rachoch.

Kil u wäch ri a Juan Qasal Ja'

⁵⁷ Aretaq xopan ri q'ij ri kutzir ri nan Elisabet, xril k'u u wäch jun ral ala. ⁵⁸ Ri u k'ul taq ja ri nan Elisabet xuquje' ri rachalaxik, aretaq xkito chi ri Qajaw Dios sib'alaj xutoq'ob'isaj u wäch ri nan Elisabet, xekich'ab'ej, xekikot k'u ruk'.
⁵⁹ Chuwajxaq q'ij k'ut xeb'e' chukojik ri retal ri ojer u trato† ri Dios che ru cuerpo ri ak'al. Xkaj k'ut xkikoj Zacarías che ru b'i', junam ruk' ru b'i' ru tat.
⁶⁰ Xch'aw k'u ru nan, xub'ij chke: ¡No! —kächa'. Ru b'i' ri käqakoj chrij ri ak'al are Juan, —xcha chke.
⁶¹ Xkib'ij k'u che: ¿Jas che? Man k'o tä jun chke ri achalal la ri je' u b'i' wa', —xecha che.

† **1:59** “Circuncisión”: Chawila' Hechos 7:8, nota.

⁶² Xaq pa memal xkich'ab'ej ru tat ri ak'al, xkita' che: ¿Jas u b'i' ri ak'al kãkoj la? —xecha che. ⁶³ Ri tat Zacarías xuta' jun wuj rech kãtz'ib'anik. Xutz'ib'aj k'u wa', xub'ij: “Juan ru b'i' ri ak'al,” —xcha pa ri tz'ib'anik. Konojel xkikajmaj wa'. ⁶⁴ Xaq k'u te'talik xtzelej ru ch'ab'al ri tat Zacarías, xkowin chik kãtzijonik. Xtzijon k'ut, xunimarisaj u q'ij ri Dios. ⁶⁵ Sib'alaj xkixej kib' konojel ri ki k'ul taq ja, xkikajmaj wa'. Ronojel ri xuk'ulmataj jela' xtzijox apan pa taq ronojel ri juyub' re Judea. ⁶⁶ Konojel ri winaq ri xetowik xechoman pa ke wi, xkib'ij: ¿Jas lo kub'an wa' we ak'al ri'? —xecha'.

Je' xkib'ij wa' rumal chi q'alaj chi k'o ri Qajaw Dios ruk' ri ak'al.

Ri tat Zacarías kub'ixoj jun b'ix rech q'alajisanik

⁶⁷ Qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri tat Zacarías ru tat ri ala, xq'alajisanik, xub'ij:

⁶⁸ Kinya b'a' u q'ij ri Qajaw
ri qa Dios uj, uj ri' ri winaq
aj Israel, rumal chi xulik,
xpe che qa to'ik uj, uj k'u ri'
ri winaq re ri u tinimit.

⁶⁹ Xuya k'u chqe jun To'l Qe
ri sib'alaj k'o u chuq'ab'.
Are k'u wa' jun chke ri rachalaxik
ri qa mam David, patänil re ri Dios,
—kãcha ri'.

⁷⁰ Are wa' ri xuchi'j loq ri Dios
kumal ri loq'alaj taq q'alajisal taq
re ru Loq' Pixab'
pa ri ojer taq q'ij kanoq.

⁷¹ Xub'ij chi kujuto' na chkiwäch
ri qa k'ulel, che qa to'ik

- pa ki q'ab',
 xuquje' pa ki q'ab' konojel
 ri keetzelan qa wäch,
 —kächa ri tat Zacarías.
- ⁷² Xuquje' xub'ij chi kutoq'ob'isaj na
 ki wäch ri qati't qa mam,
 xuquje' chuk'utik chkiwäch
 chi xna'taj che ri Are' ri Loq'alaj Trato
 ri xuchi'j chke.
- ⁷³ Are k'u wa' ri Qas Tzij ri u b'im
 che ri qa mam Abraham,
 —kächa'.
- ⁷⁴ Je ri' rech aretaq uj esam chik
 pa ki q'ab' ri qa k'ulel,
 kuya' kujpatänin che ri Dios,
 man käqaxej tä chi qib',
- ⁷⁵ xuquje' rech jikom ri qanima'
 kujpatänin che, qa jachom qib'
 pu q'ab' ri Dios pa taq ronojel
 ri q'ij re ri qa k'aslemal,
 —kächa ri'.
- ⁷⁶ At k'ut, alaj ak'al, käb'ix na
 q'alajisal re ru Loq' Pixab'
 ri Dios aj Chikaj chawe,
 rumal chi katnab'ej na chuwäch ri Qajaw
 chub'anik jikom che ru b'e.
- ⁷⁷ At k'ut katyo'w na retamaxik
 ri u tob'anik ri Dios chke ri winaq
 re ri u tinimit, xuquje'
 chi käsach na ri ki mak, —kächa'.
- ⁷⁸ Ri qa Dios sib'alaj kel u k'ux chqe.
 Rumal ri' kutaq na loq ri Qajaw Jesús
 quk' uj. Sib'alaj je'l k'u ri Are' je'

jas ru saqilal ri q'ij aretaq kásaqirik.
 79 Kuya na saqilal pa kanima' ri winaq
 ri je' ta ne e k'o pa ri q'equmal
 rumal ri ki mak,
 käkixej k'u kib' cho ri kämikal.
 Käk'oji na che k'amal qa b'e
 pa ri b'e ri kuxlan wi ri qanima',
 —xcha ri tat Zacarías.

80 Ri a Juan xk'iyik, sib'alaj k'o u chuq'ab' ri xyi'
 che rumal ri Loq'alaj Espíritu. Xkanaj kan pa taq
 ri juyub' ri sib'alaj kätz'inowik k'ä pa ri q'ij ri xuk'ut
 rib' chkiwäch ri winaq aj Israel.

2

Kil u wäch ri a Jesús

1 Pa taq ri q'ij ri', ri nimalaj taqanel Au-
 gusto César xuya taqanik chke konojel winaq chi
 kätz'ib'ax ri ki b'i'. 2 Aretaq ri tat Cirenio are
 q'atal tzij re ri tinimit Siria, xb'antaj we nab'e
 tz'ib'an b'i'aj ri'. Are jun censo wa'. 3 Xeb'e' k'u
 konojel ri winaq chkijujunal pa taq ri ki tinimit
 rech kätz'ib'ax ri ki b'i'. 4 Xa je ri' xel loq ri tat José
 pa ri tinimit Nazaret re Galilea, xe'k, xopan pa jun
 tinimit re Judea, Belén u b'i'. Chila' xe' wi ri tat
 José rumal chi are rachalaxik ri mam David. Ri
 tinimit Belén are u tinimit ri mam David pa ojer
 taq q'ij kanoq. 5 Aretaq xe' ri tat José rech kätz'ib'ax
 ru b'i', xuk'am b'i ri al María ri u to'm chik che
 rixoqil, yawab' winaq chi k'ut. 6 Aretaq e k'o chila'
 pa Belén, xopan ri q'ij ri kutzir ri al María. 7 Xril
 k'u u wäch ru nab'eal, jun ala. Xukoj atz'iaq rech
 nu'ch ak'al che. Xuq'oyob'a pa jun echa'b'al rumal
 chi man k'o tä chi jawije' ri kek'oji wi pa ri mesón.

Ri ángeles kákich'ab'ej ri ajoyuq'ab'

⁸ E k'o k'u ajoyuq'ab' pa taq ri juyub' chunaqaj ri tinimit Belén ri kekiwaraj ri kawaj chila'. ⁹ Xaq te'talik k'ut jun ángel taqom loq rumal ri Qajaw Dios xtak'i chkiwäch. Xjuluw k'u ri je'lalaj u ju-luwem ri Dios pa ki wi'. Sib'alaj k'u xkixej kib' ri ajoyuq'ab'.

¹⁰ Xub'ij k'u ri ángel chke: Mixej iwib', —kächa'. Qas tzij kinb'ij na jun utzalaj tzij chiwe. Ri u patän wa' we utzalaj tzij ri' are chí kuya nimalaj kikitomal chke konojel winaq. ¹¹ Are kinb'ij chiwe chí kámik ri' xil u wäch jun To'l Iwe pa ru tinimit ri mam David. Are Cristo* wa' ri Qajaw, —kächa'. ¹² Are k'u retal wa' chiwe: Kiriq na jun alaj ne', kojom k'u atz'iaq rech nu'ch ak'al chrij, q'oyob'am pa jun echa'b'al, —xcha chke.

¹³ Xaq te'talik k'ut e k'o chik ruk' ri ángel k'ialaj taq ángeles ajchikaj. Käkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios, kákib'ij:

¹⁴ ¡Qanimarisaj b'a' u q'ij ri Dios
ri k'o chikaj! ¡Chuxlan na kanima'
ri winaq cho ruwächulew, e are k'u
winaq wa' ri utz keril wi ri Dios!
—xecha ri ángeles.

¹⁵ Te k'u ri' aretaq xeb'e' ri ángeles chikaj, ri ajoyuq'ab' xkitzijob'ela kib', xkib'ij: Jo' pa Belén, —kecha'. Jeqila na we xk'ulmatajik ri' ri u tzijom ri Qajaw Dios chqe, —xecha ri'.

¹⁶ Aninaq xeb'e'k. Xekiriqa k'u ri nan María, ri tat José ruk' ri alaj ne'. Q'oyob'am k'u ri ne' pa jun

* **2:11** Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

echa'b'al. ¹⁷ Aretaq xkilo, xkitzijoj ri xub'ij ri ángel chke chrij ri ak'al. ¹⁸ Xkikajmaj k'u wa' konojel ri winaq ri xetow ri ki tzij ri ajyuq'ab'. ¹⁹ Are k'u ri nan María xaq xuk'ol konojel we tzij ri' pa ranima', xchoman k'u chkij. ²⁰ Xetzelej k'u b'ik ri ajyuq'ab', tajin kákiya u q'ij, kákinimarisaj k'u u q'ij ri Dios rumal ri xb'ix chke, xuquje' rumal chi xkilo chi qas je' jas ri xutzijoj ri ángel chke.

Ri a Jesús käyi' chuwäch ri Dios

²¹ Chuwajxaq q'ij k'ut, xkikoj ri retal ri ojer trato che ru cuerpo ri ak'al, xkikoj k'u Jesús che ru b'i'. Are u b'i' wa' ri xukoj kan ri ángel aretaq mäjoq kalk'ualax chuk'ux ri q'apoj al María.

²² Xopan ri q'ij ri kesax ri rawasil ri nan María. Je' jas ri kub'ij chupam ru Pixab' ri mam Moisés, xkik'am loq ri ak'al chuyi'k chuwäch ri Qajaw Dios pa ri tinimit Jerusalén. ²³ Je ri' xka'no rumal chi tz'ib'am wa' pa ru Pixab' ri Qajaw Dios, kub'ij: “Ronojel nab'eal ala kätas wa' chupatänixik ri Qajaw Dios,” —kächa'. ²⁴ Xeb'e' k'u ri tat José, ri nan María pa Jerusalén chusipaxik ri káb'ix pa ru Pixab' ri Qajaw Dios: Are juk'ulaj ut wa'. We man k'o tä ri ut kuya' keyi' kieb' alaj taq tukumux che sipanik.

²⁵ Xk'oji k'u pa ri tinimit Jerusalén jun tata', Simeón u b'i'. We tata' ri' are utzalaj achi wa' ri kániman che ri Dios pa ronojel, jikom k'u ranima' chuwäch. Ri are' reye'm ri Dios chi keuto' ri winaq aj Israel. K'o k'u ri Loq'alaj Espíritu ruk'. ²⁶ Xq'alajisax che ri tat Simeón rumal ri Loq'alaj Espíritu chi man kákäm tä na chanim, xane nab'e käril na ri Cristo ri cha'tal rumal ri Qajaw Dios.

27 Xuna' k'u ru rayinik ri Loq'alaj Espíritu pa ran-ima', xe' pa ri nimalaj rachoch Dios. Aretaq ru tat, u nan ri alaj a Jesús xkik'am b'ik, xeopan pa ri nimalaj rachoch Dios chub'anik che ri ak'al jas ri kub'ij pa ri Pixab' chi rajwaxik u b'anik wa'.

28 Ri tat Simeón xuq'aluj ri ala, xuya u q'ij ri Dios. Xub'an orar, xub'ij:

29 Qajaw Dios, ya la chwe kämik
 chi ri in, ri in patänil e la,
 chi kinkäm na, kuxlan ri wanima',
 je' jas ri b'im la loq chwe,
 —kächa'.

30 Wilom k'u in ri To'l Qe,

31 ri taqom la loq chkiwäch konojel winaq.

32 Are je' jas jun chäj, jun candela
 ri kätununik. Kuya na ri saqil
 re ri Pixab' la pa kanima' ri nik'iaj
 winaq chik ri man e aj Israel taj.

Rumal wa' ri taqom la loq, känimarisax
 na u q'ij ri tinimit la, ri Israel,
 —xcha ri tat Simeón.

33 Ri tat José ruk' ru nan ri ak'al xkikajmaj ronojel ri kätzijox chrij ri a Jesús.

34 Ri tat Simeón xeutewchij, xub'ij che ri nan María, u nan ri ak'al: Chilampe la we ak'al ri', —kächa'. Käkoj na wa' rech ketzaq k'ia winaq aj Israel, käsach k'u na ki wäch. Keto' k'u na ri jule' winaq chik aj Israel rumal ri Are', kewalijisax na. Xuquje' we ak'al ri' käkoj na rumal ri Dios che etal chkiwäch ri winaq. Käketzelaj k'u na u wäch, —kächa ri'. 35 Kub'an na ri Qajaw Jesús chi käq'alajinik jas ri kechoman ri winaq pa kanima', —kächa chke.

Ri lal, nan, käk'is na ib' la che oq'ej, –xcha che ri nan María.

³⁶ Xuquje' xk'oji chila' jun chichu' q'alajisanel, Ana u b'i'. Are u mia'l ri tat Fanuel re ri rachalaxik ri mam Aser. Sib'alaj nim winaq chik ri chichu' ri'. Xa wuqub' junab' xk'oji ruk' ri rachajil, xkäm k'u ri tata'. ³⁷ Jumuch' kiejeb' junab' malka'n kanoq. Man kel tä chi b'i pa ri nimalaj rachoch Dios. Käpatänin k'u che ri Dios chila' chi paq'ij chi chaq'ab'. Kub'an orar, xuquje' kub'an ayunar. ³⁸ Xtak'atob' k'u wa' chkiwäch ri tat José, ri nan María pa we hora ri', xub'an maltioxinik che ri Dios. Xtzijon chrij ri a Jesús chkiwäch konojel ri winaq ri e eyeninaq che ri Dios chi kuto' ri tinimit Israel.

Ketzelej k'u b'ik, keb'e' pa ri tinimit Nazaret

³⁹ Ki b'anom k'u ronojel ri káb'ix pa ru Pixab' ri Qajaw Dios, xetzelej k'u b'ik, xeb'e' pa Galilea, pa ri ki tinimit Nazaret. ⁴⁰ K'iyem re ri ak'al, tajin käkowirik, sib'alaj k'o ru no'j. Ri Dios sib'alaj tajin kätewchin ri a Jesús.

Ri a Jesús k'o pa ri nimalaj rachoch Dios kuk' ri ajtijab'

⁴¹ Ronojel junab' k'ut xeb'e' ru tat, ru nan pa ri tinimit Jerusalén che ri nimaq'ij ri káb'ix Pascua† che. ⁴² Aretaq kab'lajuj u junab' chik ri a Jesús, xepaqi b'ik, xeb'e' pa Jerusalén jas ri ki naq'atisam wi kib' pa ri nimaq'ij ri'. ⁴³ Xk'is k'u ri nimaq'ij, tzelejem kaka'n b'ik ri tat José, ri nan María. Xkanaj kan ri alaj a Jesús pa Jerusalén, man k'o tä k'u ketam ru tat, u nan chrij wa'. ⁴⁴ Xkichomaj

† 2:41 “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

chi k'o kuk' ri kachi'l. E b'enaq jun q'ij pa ri b'e, xkitzukuj ri a Jesús chkixol ri kachalal, chkixol ri kachi'l. ⁴⁵ Man xkiriq tä k'ut. Xa je ri' xetzelej chik pa Jerusalén. Xkitzukuj ri ala chila'.

⁴⁶ Ki tzukum k'u oxib' q'ij, xkiriq k'u pa ri nimalaj rachoch Dios. T'uyul ri a Jesús chkixol ri tijonelab' re ri Pixab', tajin kutatab'ej ri ki tijonik. Kuk'ot k'u ki chi' ri tata'ib'. ⁴⁷ Konojel ri ketowik xkikajmaj chi utz kächoman ri ala, chi retam jas kub'ij chke ri tijonelab'.

⁴⁸ Aretaq ru tat, u nan xkil u wäch ri ak'al, xkikajmaj wa'. Xub'ij ru nan che: Wal, ¿jas che je' a b'anom wa' chqe? —kächa'. ¿A mat kawilo chi ra tat, ri in, uj elinaq ch'uj chatzukuxik? —xcha che.

⁴⁹ Xub'ij k'u ri a Jesús chke: ¿Jas che kintzukuj alaq? ¿A mat etam alaq chi rajwaxik chi kinb'an ri u rayinik ri nu Tat? —xcha chke.

⁵⁰ Ri e are' man xkich'ob' tä k'u ri kub'ij ri ak'al chke.

⁵¹ Xe' k'u ri a Jesús ruk' ri tat José, ruk' ru nan pa ri tinimit Nazaret. U yo'm k'u rib' pa taqik chke. Ru nan xuk'ol pa ranima' ronojel ri xb'antajik.

⁵² Xk'iy ri a Jesús, k'o na ru no'j, xuquje' xkowirik. Ri a Jesús sib'alaj utz kub'an cho ri Dios, xuquje' utz käkil wi ri winaq.

3

Ri Juan Qasal Ja' kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios

¹ Pa ri ro'lajuj junab' ri tajin kätaqan ri tat Tiberio César ri nimalaj taqanel, aretaq ri tat Poncio Pilato are q'atal tzij puwi' ri Judea, ri tat Herodes k'ut are nim taqanel puwi' ri Galilea. Ri tat Felipe,

rachalal ri tat Herodes, are q'atal tzij pa Iturea xuquje' pa Traconite. Ri tat Lisantias are q'atal tzij pa Abilinia. ² Ri tat Anás, ri tat Caifás e are' ki nimaqil sacerdotes kech ri winaq aj Israel. Pa taq ri q'ij ri' ri Dios xutzijob'ej ri tat Juan, ru k'ojol ri tat Zacarías. K'o k'u ri tat Juan pa taq juyub' ri kätz'inowik. ³ Ri tat Juan xub'inib'ej konojel taq ri juyub' ri e k'o chunaqaj ri nima' Jordán, kutzijoj k'u chke ri winaq chi rajwaxik käkik'ex ki chomanik, käk'ex k'u kanima', te k'u ri' káb'an ki qasna' rech kâq'alajinik chi je' ki b'anom wa'. Xa je ri' käsachtaj ri ki mak. ⁴ Je' jas ri kub'ij pa ri wuj ri tz'ib'am wi ru tzij ri ojer q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri Isaías:

K'o jun ri ko käch'aw pa taq ri juyub'
 ri ketz'inowik, kub'ij: “Chib'ana u b'anik
 ri nim b'e ri káb'in wi ri Qajaw.
 Chib'ana sib'alaj jikom
 che ri alaj taq u b'e,”

—kächa'.

⁵ “Kenojisax na konojel taq ri siwan,
 kelianisax na konojel taq ri juyub',
 ri nimaq xuquje' ri ch'utiq.

Ri b'e ri e kotakik kejikomisax na.

Ri b'e ri sib'alaj e k'äx na chelianisaxoq,”

—kächa'.

⁶ “Konojel winaq käkil k'u na
 jas kub'an ri Dios che ki to'ik
 ri winaq ajmakib',”

—xcha ri mam Isaías.

⁷ Xub'ij k'u ri tat Juan chke ri k'ia winaq
 ri xeopan ruk' rech káb'an ki qasna': ¡Alaq

sub'anelab' taq winaq, kachalaxik tz'i!*" ¿Jachin k'u ri' ri xk'utuw chuwäch alaƷ chi rajwaxik kanimaj alaƷ b'i cho ri royowal ri Dios? —kächa chke. ⁸ B'ana b'a' alaƷ ri taƷal u b'anik ri kuƷ'alajisaj chi Ʒas tzij xk'extaj anima' alaƷ. Mächaplej alaƷ u b'ixik xol taƷ alaƷ: “Utz Ʒe rumal chi ri uj, uj rachalaxik ri Ʒa mam Abraham,” —mächa ne alaƷ. Kinb'ij na chech alaƷ chi ri Dios käkowin chub'anik chke taƷ we ab'aj ri' chi e rachalaxik chik ri Ʒa mam Abraham, —kächa'. ⁹ Chanim ri' tajin käkoj ri ikiäƷ chke taƷ ri ki xera' ri che' rech ket'oyik. Ronojel che' ri man kuya tä utzalaj u wäch kät'oy na, kek'iaƷ k'u b'i pa ri Ʒ'aƷ, —xcha ri tat Juan chke.

¹⁰ Xkita' k'u ri k'ia winaq che, xkib'ij: ¿Jas ta k'u lo käƷa'n na? —xecha che.

¹¹ Xch'aw chi ri tat Juan, xub'ij chke: Apachin k'u ri k'o kieb' u Ʒ'u', chuya jun re che ri winaq ri man k'o tä re. Apachin ri k'o kutijo, chuya re ri winaq ri man k'o tä kutijo, —xcha'.

¹² Xeopan xuƷuje' jujun chke ri toƷ'il taƷ alƷab'al rech käb'an ki Ʒasna', xkib'ij k'u che ri tat Juan: Ʒajtij, ¿jas käƷa'n na uj? —xecha che.

¹³ Xub'ij ri tat Juan chke: MitoƷ'ij u wi' ri ix taƷom wi chutoƷ'ixik, —xcha chke.

¹⁴ XuƷuje' ri soldados xkita' che, xkib'ij: E k'u ri uj, ¿jas käƷa'n na? —xecha che.

Xub'ij ri tat Juan chke: Mib'an elaƷ' che jachin jun winaq, mib'ana k'u k'äx chke. Mib'ij jalum Ʒ'ab'am chƷij ri winaq. Chiku'b'a k'u i k'ux ruk' ri tojb'al iwe, —xcha chke.

* **3:7** Ri mero tzij waral are “Ri alaƷ, alaƷ ralk'ual ri kumätz”.

¹⁵ Ri winaq k'ut tajin kechoman pa kanima' chrij ri tat Juan, tajin keye'n che rilik we ne ri tat Juan are ri Cristo. ¹⁶ Xch'aw chi ri Juan Qasal Ja', xub'ij chke konojel: Petinaq jun achi ri k'o na u chuq'ab' chnuwäch in. Man taqal tä k'u chwe in chi kinkir ru k'amal u xajäb'. Ri are' kuya na ri Loq'alaj Espíritu chech ala q je' jas ri in kinb'an qasna' ala q ruk' joron. Kub'an k'u na qasna' ala q ruk' q'aq', — kächa chke.

¹⁷ Ri achi ri' kuk'am ru jopib'al rech kujosq'ij ri triko, xuquje' rech kumulij b'ik ru triko, kuya k'u pa taq ru k'uja. Xuquje' ne kuporoj ri pajo, kub'an jun q'aq' ri man käkowin tä jun chuchupik, —kächa'. Jas ri kub'an ri achi ajchak che ri triko, je ri' xuquje' kub'an na ri Qajaw Dios chke taq winaq, —xcha chke.

¹⁸ Je ri' xub'ij ri tat Juan, xuquje' xeupixb'aj ri winaq kuk' k'ia pixab' chik, xutzijoj k'u ri Utzaj Tzij re ri Evangelio chke. ¹⁹ Xuquje' ri tat Juan xuyaj ri q'atal tzij Herodes rumal chi ri tat Herodes xuch'ab'ej ri nan Herodías, rixoqil ri tat Felipe ru chaq' ri Herodes. Xuyaj k'u ri tat Herodes xuquje' kumal konojel ri etzelal ri u b'anom. ²⁰ Ri tat Herodes xa xunimarisaj u b'anik ri man utz taj puwi' ronojel ri u b'anom, chi xukoj ri tat Juan pa che'.

Käb'an u qasna' ri Jesús

²¹ Pa jun q'ij aretaq ri tat Juan tajin kub'an ki qasna' konojel ri winaq, xub'an u qasna' ri Jesús xuquje'. Pa ri qasna' ri Jesús tajin kub'an orar, xjaqtaq k'u ri kaj. ²² Xqaj k'u loq ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri Jesús je' ta ne chi ri Loq'alaj Espíritu are jun palomäx. Te k'u ri' xch'aw loq Jun chikaj,

xub'ij: At ri' ri loq'alaj nu K'ojol. Sib'alaj käkikot ri wanima' awumal, –xcha ri'.

Waral kätzijox wi ri rachalaxik ri Jesús

²³ Kraj ne juwinaq lajuj u junab' ri Jesús aretaq xuchaplej patäninem cho ri Dios. Xkichomaj ri winaq chi ri Jesús are ralk'ual ri tat José. Ri tat José k'ut are rachalaxik ri tat Elí, ²⁴ ri tat Elí are ralk'ual ri tat Matat, ri tat Matat ralk'ual ri tat Leví, ri tat Leví are ralk'ual ri tat Melqui, ri tat Melqui are ralk'ual ri tat Jana, ri tat Jana ralk'ual ri tat José, ²⁵ ri tat José ralk'ual ri tat Matatías, ri tat Matatías ralk'ual ri tat Amós, ri tat Amós ralk'ual ri tat Nahum, ri tat Nahum ralk'ual ri tat Esli, ri tat Esli ralk'ual ri tat Nagai, ²⁶ ri tat Nagai ralk'ual ri tat Maat, ri tat Maat ralk'ual ri tat Matatías, ri tat Matatías ralk'ual ri tat Semei, ri tat Semei ralk'ual ri tat José, ri tat José ralk'ual ri tat Judá, ²⁷ ri tat Judá ralk'ual ri tat Joana, ri tat Joana ralk'ual ri tat Resa, ri tat Resa ralk'ual ri tat Zorobabel, ri tat Zorobabel ralk'ual ri tat Salatiel, ri tat Salatiel ralk'ual ri tat Neri, ²⁸ ri tat Neri ralk'ual ri tat Melqui, ri tat Melqui ralk'ual ri tat Adi, ri tat Adi ralk'ual ri tat Cosam, ri tat Cosam ralk'ual ri tat Elmodam, ri tat Elmodam ralk'ual ri tat Er, ²⁹ ri tat Er ralk'ual ri tat Josué, ri tat Josué ralk'ual ri tat Eliezer, ri tat Eliezer ralk'ual ri tat Jorim, ri tat Jorim ralk'ual ri tat Matat, ³⁰ ri tat Matat ralk'ual ri tat Leví, ri tat Leví ralk'ual ri tat Simeón, ri tat Simeón ralk'ual ri tat Judá, ri tat Judá ralk'ual ri tat José, ri tat José ralk'ual ri tat Jonán, ri tat Jonán ralk'ual ri tat Eliaquim, ³¹ ri tat Eliaquim ralk'ual ri tat Melea, ri tat Melea ralk'ual ri tat Mainán, ri tat Mainán ralk'ual ri tat Matata, ri tat Matata

ralk'ual ri tat Natán, ri tat Natán ralk'ual ri tat David, ³² ri tat David ralk'ual ri tat Isaí, ri tat Isaí ralk'ual ri tat Obed, ri tat Obed ralk'ual ri tat Booz, ri tat Booz ralk'ual ri tat Salmón, ri tat Salmón ralk'ual ri tat Naasón, ³³ ri tat Naasón ralk'ual ri tat Aminadab, ri tat Aminadab ralk'ual ri tat Aram, ri tat Aram ralk'ual ri tat Esrom, ri tat Esrom ralk'ual ri tat Fares, ri tat Fares ralk'ual ri tat Judá, ³⁴ ri tat Judá ralk'ual ri tat Jacob, ri tat Jacob ralk'ual ri tat Isaac, ri tat Isaac ralk'ual ri tat Abraham, ri tat Abraham ralk'ual ri tat Taré, ri tat Taré ralk'ual ri tat Nacor, ³⁵ ri tat Nacor ralk'ual ri tat Serug, ri tat Serug ralk'ual ri tat Ragau, ri tat Ragau ralk'ual ri tat Peleg, ri tat Peleg ralk'ual ri tat Heber, ri tat Heber ralk'ual ri tat Sala, ³⁶ ri tat Sala ralk'ual ri tat Cainán, ri tat Cainán ralk'ual ri tat Arfaxad, ri tat Arfaxad ralk'ual ri tat Sem, ri tat Sem ralk'ual ri tat Noé, ri tat Noé ralk'ual ri tat Lamec, ³⁷ ri tat Lamec ralk'ual ri tat Matusalén, ri tat Matusalén ralk'ual ri tat Enoc, ri tat Enoc ralk'ual ri tat Jared, ri tat Jared ralk'ual ri tat Mahalaleel, ri tat Mahalaleel ralk'ual ri tat Cainán, ³⁸ ri tat Cainán ralk'ual ri tat Enós, ri tat Enós ralk'ual ri tat Set, ri tat Set ralk'ual ri tat Adán, ri tat Adán are ralk'ual ri Dios.

4

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

¹ Xel b'i ri Jesús pa ri nima' Jordán, xtzelej k'u loq qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi'. Te ri' ri Espíritu xuk'am b'i ri Jesús pa taq juyub' ri kätz'inowik.
² Xk'o'ji k'u chila' kawinaq q'ij, kätaqchi'x k'u che mak rumal ri Itzel. Man k'o tä k'u jas xutij pa taq ri q'ij ri'. Te k'u ri' sib'alaj xnumik. ³ Xub'ij k'u ri Itzel

che: We lal ri' ri u K'ojol ri Dios, b'ij la che we ab'aj ri' chi kub'an na wa che la, —xcha che.

⁴ Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Tz'ib'am kan wa' pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, kub'ij: “Man xaq tä xuwi rumal ri wa kek'asi na ri winaq, xane xuquje' rumal ronojel ru Tzij ri Dios,” —kächa ri', —xcha ri Jesús che.

⁵ Te k'u ri' ri Itzel xuk'am b'i ajsik puwi' jun nimalaj juyub'. Xeuk'utuxtaj konojel ri tinimit re ruwächulew chuwäch. ⁶ Xub'ij k'u che ri Jesús: Kinya na che la chi kätaqan la pa ki wi' konojel we tinimit ri' xuquje' chi känimarisax q'ij la rumal wa', —kächa'. Yo'm k'u ronojel wa' chwe in. Ri in k'ut kuya' kinya wa' che apachin ri kinwaj kinya wi, —xcha ri Itzel che. ⁷ We käxuki la kinq'ijilaj la kinya wa' che la, —xcha che.

⁸ Ri Jesús xch'awik, xub'ij: ¡Satanás! Chatel chnuwäch, —xcha'. Rumal chi tz'ib'am pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: “Chatq'ijilan na chwe in ri Awajaw ri a Dios. Chatpatänin xaq xuwi chwe in,” —kächa ri u Tzij ri Dios, —xcha ri Jesús che.

⁹ Ri Itzel xuk'am b'ik ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén, xutak'ab'a puwi' ri nimalaj rachoch Dios, xub'ij che: We lal ri' ri u K'ojol ri Dios, k'läqa b'i ib' la ikim, —kächa'. ¹⁰ Rumal chi ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik kub'ij:

Keutaq na loq ri ángeles

che a chajixik,

—kächa', —xcha ri Itzel che. ¹¹ Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios:

Katkichap na che ra q'ab' che a to'ik

rech man kachäq'ij tä rawaqan

cho jun ab'aj,

—kächa ri'.

¹² Xch'aw chi na jumul ri Jesús, xub'ij: Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Mayak royowal ri Qajaw ri qa Dios,” —kächa', — xcha ri Jesús che.

¹³ Aretaq ri Itzel xto'taj chutaqchi'xik ri Jesús che mak, xel b'i ruk'. Kätzelej chi na loq jumul pa jun q'ij chik.

Ri Jesús kuchaplej tijonem

¹⁴ Xtzelej k'u b'i ri Jesús, k'o k'u ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espiritu ruk'. Xe' pa Galilea. Ri winaq ajchila' xetzijon chrij ri Jesús pa ronojel tinimit.

¹⁵ Ri Jesús xuya tijonik pa taq ri rachoch Dios ri käkumulij wi kib' ri winaq aj Galilea. Konojel xkinimarisaj u q'ij.

Ke' ri Jesús pa ri tinimit Nazaret

¹⁶ Xtzelej b'i ri Jesús, xe' pa ri tinimit Nazaret jawije' xk'iysisax wi. Pa ri q'ij re uxlanem xok b'i pa ri rachoch Dios jas ru naq'atisam wi rib', xtak'i k'ut chusik'ixik ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁷ Xyi' k'u ri wuj che ri xutz'ib'aj ri mam Isaías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Aretaq xujaq ri wuj, xurigo jawije' ri tz'ib'tal wi ri', ri kub'ij:

¹⁸ Ri Espiritu rech ri Qajaw Dios k'o wuk'.

In cha'tal k'ut rech keintzijo utzalaq

taq tzij chke ri meb'a'ib'.

In u taqom u loq che ki ku'b'isaxik

kanima' ri keb'isonik,

chutzijoxik ri ki tzoqopixik ri e tz'apim,

chub'anik k'ut chi keka'y ri moyab',

xuquje' che ki tzoqopixik

ri man e tzoqopim taj,

—kächa'.

¹⁹ Xuquje' in taqom loq chutzijoxik wa'
chi ri Qajaw Dios xucha' we q'ij
junab' ri' chub'anik utzil
chke konojel winaq,

—kächa ri qa mam Isaías, —xcha ri Jesús chke.

²⁰ Ri Jesús xutz'apij ri wuj, xutzelej wa' che ri chajil re ri rachoch Dios, xt'uyi'k. Konojel ri winaq ri e k'o pa ri rachoch Dios naj ki wi' che. ²¹ Xub'ij k'u chke: Kämik ri' xb'antaj wa' we Tz'ib'talik ri' chuwäch alaḡ, —xcha chke.

²² Konojel ri winaq utz kech'aw chrij ri Jesús, xuquje' xkikajmaj ri je'lalaj taq tzij ri xutzijoj chke, xkib'ij: ¿A mat are ru k'ojol ri tat José? —xecha'.

²³ Xub'ij chke: Wetam ri käb'ij na alaḡ chwe in: “Ajkun, kunaj ib' la,” —kächa na alaḡ chwe. “Ri qa tom chi xeb'an la pa ri tinimit Capernaum, cheb'ana k'u la waral pa ri tinimit la,” —kächa na alaḡ, —xcha chke.

²⁴ Xuquje' xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij chech alaḡ chi sib'alaj nim kil wi ronojel q'alajisanel. Xaq xuwi pa ru tinimit ri are' man nim tä kil wi wa', —kächa ri Jesús. ²⁵ Tzij ri' ri kinb'ij chech alaḡ chi xek'oji k'ia ri chuchuib' malka'nib' pa ri tinimit Israel pa taq ru q'ij ri qa mam Elías, jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Oxib' junab' ruk' waqib' ik' man k'o tä jäb' xub'ano. Xk'oji k'u jun nimalaj wi'jal pa ronojel ruwächulew pa taq ri q'ij ri'. ²⁶ Man xtaq tä k'u b'i ri tat Elías kuk' konojel ri malka'nib', xane xaq xuwi ruk' ri jun chichu' malka'n pa ri tinimit Sarepta re Sidón, —kächa'. ²⁷ Xuquje' xek'oji k'ia yawab'ib' ri k'o ri itzel taq ch'a'k chkij pa ru q'ij ri Eliseo, jun q'alajisal re

ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Man k'o tä k'u jun ri xkunaxik, xane xaq xuwi ri tat Naamán ri aj Siria, —xcha ri Jesús chke.

²⁸ Aretaq ri winaq xkita ri xub'ij chke, konojel ri e k'o pa ri rachoch Dios sib'alaj xpe koyowal che ri Jesús. ²⁹ Xewalij k'ut, xkesaj b'i pa ri tinimit. Xkik'am b'i chutza'm ri juyub' ri yakom wi ri ki tinimit. Xkaj u k'iaqik b'i ri Jesús ikim. ³⁰ Xq'atän k'u b'i ri Jesús pa ki nik'iajal ri winaq, xe'k.

Ri Jesús kuriq jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che

³¹ Xqaj b'i ri Jesús, xe' pa Capernaum, jun tinimit re Galilea. Xeutijoj ri winaq chila' ronojel q'ij re uxlanem. ³² Ri winaq xkikajmaj ru tijonik rumal chi xeutzijob'ej je' jas ri kub'an jun ri kâtaqan pa ki wi'.

³³ Xok k'u b'i pa ri rachoch Dios jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Xuraq u chi' ri achi, ko xch'awik. ³⁴ Xub'ij k'ut: ¡Aa! ¿Jas qe uj uk' la, Jesús aj Nazaret? ¿A petinaq la chusachik qa wäch? In wetam wäch la, chi lal ri' ri Loq'alaj Achi ri taqom loq rumal ri Dios, —xcha che.

³⁵ Ri Jesús xuyajo, xub'ij: ¡Chatz'apij u pa chi', chatel che ri achi! —xcha che.

Te k'u ri' ri itzelalaj espíritu xuk'iaq ri achi cho ulew chkixol ri winaq, xel b'ik, man k'o tä k'äx xub'an kan che. ³⁶ Konojel xekajmanik. Käkitzijob'ela kib', käkib'ij: ¿Jas wa' we tzij ri' ri kukoj ri tata'? ¡Käkowin ri Are' che ki taqik ri itzel taq espíritus, keb'el chke ri winaq! —xecha'.

³⁷ Ketzijon k'u chrij ri Jesús pa ronojel k'olib'al chunaqaj ri tinimit ri'.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Simón Pedro

³⁸ Xel k'u loq ri Jesús pa ri rachoch Dios, xok b'ik pa ri rachoch ri tat Simón. Ru ji' chichu' ri tat Simón qajinaq che jun nimalaj q'aq', xeb'ochi'n k'u ri winaq che ri Jesús puwi' ri chichu'. ³⁹ Xnaqajin che ri chichu', xtak'i k'u chuxkut. Xuyaj ri q'aq', xtäni k'u che. Chanim xwalij ri chichu', xeupatänij k'ut.

Ri Jesús keukunaj k'ia yawab'ib'

⁴⁰ Aretaq qajem kub'an ri q'ij, konojel ri e k'o yawab'ib' kuk' xekik'am loq chuwäch ri Jesús. Pune k'ia u wäch ri yab'il ri e k'o chke ri winaq, xkowin ri Jesús che ki kunaxik. Xuya ru q'ab' pa ki wi' chkijujunal rech keutzirik. ⁴¹ E k'ia k'ut ri xeb'el itzel taq espíritus chke. Xkirqaq ki chi', xkib'ij: Lal ri' ri u K'ojol ri Dios, —xecha che.

Keuyaj k'u ri Jesús, man kuya tä chke chi ketzi-jonik, rumal chi ketam u wäch chi are ri Cristo.

Ri Jesús kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa Galilea

⁴² Aretaq xsaqirik, xel b'i ri Jesús pa ri tinimit, xe' pa juyub' jawije' ri xaq kätz'inowik. Ri winaq sib'alaj xkitzukuj, xkiriqo. Xkiq'atej k'ut rech man kel tä b'i chkixol. ⁴³ Ri Jesús xub'ij chke: Rajwaxik chi kine'k kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios chke ri winaq pa taq ri nik'iaj tinimit chik, are k'u wa' ri in taqom wi loq, —xcha'.

⁴⁴ Xtzijon k'u ri Jesús pa taq ri rachoch Dios ri e k'o pa Galilea.

5

Waral kätzijox wi ri kajmab'al ri xb'an che ki chapik ri kär

¹ Aretaq ri Jesús k'o chuchi' ri nimalaj ja' re ri mar re Genesaret, xeopan k'ia winaq ruk' chutatab'exik ru Tzij ri Dios. ² Ri Jesús xeril kieb' barcos ri e k'o chuchi' ri mar. E elinaq loq ri chapal taq kär pa ri barcos che ki ch'ajik ri ki k'at. ³ Xok k'u b'ik ri Jesús pa jun chke ri barcos, ri re ri tat Simón. Xt'uyi pa ri barco, xuta' toq'ob' che ri tat Simón chi kuqeb'isaj apan jub'iq' ri barco chuchi' ri ulew rech man käpitz' tä ri Are' kumal ri k'ia winaq. Chila' k'ut xuya loq tijonik chke ri winaq. ⁴ Aretaq xutänab'a ri u tijonem, xub'ij che ri tat Simón: Chaqeb'isaj ri barco pa ri mar. Chiqasaj ri i k'at che ki chapik kär, —xcha che.

⁵ Ri tat Simón xch'awik, xub'ij che: Qajtij, xujchakun ronojel ri jun aq'ab' mier. Man k'o tä k'u qa chapom, —kächa'. We k'u je' käb'ij la, kinb'an chi na wa', keinqasaj ri nu k'at, —xcha che.

⁶ Aretaq xb'antaj wa', xenoj k'u ri ki k'at chapäb'al kär, je ri' chi ket'oqopitaj chke taq ri kär. ⁷ Ri tat Simón kuk' ri to'l taq re xekisik'ij ri kachi'l ri e k'o pa ri jun barco chik, rech keopan che ki to'ik. Xeb'e' kuk' che ki to'ik, xekinojisaj k'u ri kieb' barcos, je ri' chi tajin kesach pa ri ja'. ⁸ Aretaq ri tat Simón Pedro xril ri xb'anik, xub'ij: Qajaw Jesús, man taqal tä chwe chi käk'oji la wuk' rumal chi ri in, sib'alaj in ajmak, —xcha che.

⁹ Xub'ij wa' rumal chi xuxej rib' ri tat Simón xuquje' ri e k'o ruk' rumal ri k'ialaj kär ri xekichapo. ¹⁰ Xuquje' xekajman ri tat Jacobo, ri tat

Juan, u k'ojol ri tat Zebedeo, kachi'l kib' ruk' ri tat Simón. Xub'ij ri Jesús che ri tat Simón: Maxej awib'. Jas ri kab'an chke taq ri kār, keamulij, je' kab'an na chke ri winaq, —xcha che.

¹¹ Xekesaj k'u loq ri ki barcos pa ri mar, xkiya cho ri ulew. Te ri' xkiya kan ronojel, xeb'e' ruk' ri Jesús.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

¹² Aretaq ri Jesús k'o pa jun tinimit chik, xopan jun achi ruk', ri sib'alaj yawab', ri k'o itzel ch'a'k* che. Ri achi, aretaq xril ri Jesús, xupachb'a rib' chuwäch. Xuchap u b'ochi'xik, xub'ij: Tat, we kaj la kākowin la che nu kunaxik, —xcha'.

¹³ Ri Jesús xuyuq ru q'ab', xuchap koq. Xub'ij che: Kwaj, —kächä'. Chutzir b'a' la, —xcha che.

Chanim k'ut xel ri itzel ch'a'k che ri achi, xutzirik. ¹⁴ Xutaq k'u ri Jesús chi mutzijoj wa' che apachin jun winaq. Te ri' xub'ij che: ¡Oj la! Jek'utu ib' la cho ri sacerdote. Ya b'a' la ri taqom kan rumal ri qa mam Moisés chi käyi' che u kunaxik jun ri k'o itzel ch'a'k che. Are k'u q'alajisab'al wa' chkiwäch ri winaq, —xcha che.

¹⁵ Xesax k'u na u tzijoxik wa' pa ronojel tinimit. Käkimulij k'u kib' k'ialaj taq winaq chutatab'exik ru tijonik ri Jesús, xuquje' rech keukunaj chke taq ri ki yab'il. ¹⁶ Xel b'i ri Jesús chila', xe' pa taq juyub' ri ketz'inowik chub'anik orar.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

¹⁷ Pa jun q'ij ri Jesús tajin kuya tijonik. E t'uyut'oj k'u ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' chunaqaj ri Jesús. E elinaq k'u loq ri e are'

* **5:12** Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'.

pa ronojel tinimit re Galilea, re Judea, xuquje' e k'o jujun ri xepe pa Jerusalén. Are k'u ri Jesús, sib'alaj k'o ru chuq'ab' ri Dios ruk' che kunanik. ¹⁸ Xeopan k'u jujun achijab' kuk'am loq jun achi ri käminaq u cuerpo. Q'oyol cho jun alaj u ch'at. Ri achijab' xkitzukuj ri rokisaxik b'i ri yawab' pa ri ja chuya'ik cho ri Jesús. ¹⁹ Man xkiriq tä k'ut jawije' keb'ok wi b'ik kumal ri k'ialaj winaq. Xepaqi k'u puwi' ri ja. Xkesaj apan jub'iq' ru xo'til ri ja, xkib'an jun jul puwi' ri ja, xkiqasaj k'u b'i ri achi pa ri alaj ch'at chkixol ri winaq cho ri Jesús. ²⁰ Aretaq ri Jesús xrilo chi qas kekojon che, xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Tat, kesachtaj ri mak la, — xcha che.

²¹ Te k'u ri' xpe koyowal ri fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Käkichomaj pa kanima', käkib'ij: “¿Jachin lo wa' we achi ri' ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios?” —kecha'. “Xaq xuwi ri Dios käkowin chusachik u mak jun,” —xecha'.

²² Ri Jesús chanim xuna' ri tajin käkichomaj pa kanima'. Xch'aw k'ut, xub'ij chke: Ri in wetam ri tajin kächomaj alaq pa anima' alaq, —kächa chke. ²³ ¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik che ri yawab': “Ra mak xesachtajik”, o ri u b'ixik: “Chatwalijoq, chatb'inoq”? —kächa ri Jesús chke. (K'äx na u b'anik ri jun xuquje' ri jun chik.) ²⁴ Rech b'a' ketamaj alaq chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o nu taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew chusachik ki mak, kinb'an na wa', — xcha chke.

Xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Kinb'ij che la, walij b'a' la. K'ama la b'i ri sok la, oj la cho ja, — xcha che.

²⁵ Chanim xwalij ri achi, xtak'i chkiwäch ri winaq. Xutelej b'i ri u sok ri q'oyol wi, xe' cho rachoch, tajin kunimarisaj u q'ij ri Dios. ²⁶ Konojel ri winaq sib'alaj xkikajmaj ri xub'ano, xkini-marisaj k'u u q'ij ri Dios. Sib'alaj käkixej kib' ri winaq, käkitzijob'ela kib', käkib'ij: Kämik ri' e k'o kajmab'al ri qilom, —xecha'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Leví rech ke' ruk'

²⁷ Te k'u ri' xel b'i ri Jesús chila', xril jun toq'il alkab'al, Leví u b'i', t'uyul jawije' kätöj wi alkab'al. Xub'ij k'u che: Sa'j la wuk', —xcha che.

²⁸ Ri tat Leví xwalijik, xuya kan ronojel, xe' ruk' ri Jesús.

²⁹ Ri tat Leví xub'an k'u jun nimalaj ula'nem che ri Jesús cho rachoch. Xeopan k'ia chke ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj taq winaq chik. Xet'uyi k'u junam chi' ri mesa kuk' ru tijoxelab' ri Jesús. ³⁰ Xepe ri tijoxelab' re ri Pixab' kachi'l ri fariseos. Xekiyaj ri tijoxelab', xkib'ij chke: ¿Jas che kixwi' kuk' toq'il taq alkab'al xuquje' kuk' ajmakib'? — xecha chke.

³¹ Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri winaq ri utz ki wäch ri k'o ki chuq'ab' man rajwaxik tä kunal ke. Xane are rajwaxik wa' chke ri yawab'ib', — käch'a'. ³² Man in petinaq tä che ki sik'ixik ri utzalaj taq winaq rech käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik, xane che ki sik'ixik ajmakib', —xcha chke.

Käkita' che ri Jesús chi jas che man kaka'n tä ayunar ru tijoxelab'

³³ Xkib'ij k'u che ri Jesús: Ru tijoxelab' ri tat Juan amaq'el kaka'n ri ayuno, amaq'el k'ut kaka'n orar.

Je' k'u käka'n ri ki tijoxelab' ri fariseos xuquje'. ¿Jas k'u che ri tijoxelab' la amaq'el kewi'k, man käka'n tä k'u ri ayuno? —xecha che.

³⁴ Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A kuya' lo ri e k'o pa jun k'ulanem käka'n ayunar aretaq k'o ri jia'xel kuk'? —kächa'. ³⁵ Kopan k'u na ri q'ij ri man k'o tä chi ri jia'xel chkixol. Te k'u ri' käka'n na ayunar pa ri q'ij ri', —xcha chke.

³⁶ Xuquje' xukoj jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij chke: Man k'o tä jun winaq ri kut'is jun k'ak' k'obj'al chrij ri q'el atz'iaq. We je ri', ri k'ak' kuteq'tob'isaj na ri' ri q'el, xuquje' ri k'obj'al ri esam che ri k'ak' atz'iaq man kuk'ulajij tä rib' ruk' ri q'el, —kächa'. ³⁷ Man k'o tä k'u jun winaq ri kuya k'ak' vino pa taq q'el taq q'eb'al re tz'um. We je ri', ri k'ak' vino keut'ub'ij ri' ri tz'um, kätix k'u na ri' ri vino, keetzeletaj kan ri' ri tz'um. ³⁸ Are ri k'ak' vino käyi' na pa k'ak' taq q'eb'al re tz'um. Je ri' man käsach tä u wäch ri vino, o ri k'olib'al re. ³⁹ Man k'o tä jun winaq ri kraj kutij re ri k'ak' vino we nab'e u tijom re ri q'el vino. Kub'ij na ri' ri winaq chi are utz na ri q'el vino, —xcha ri Jesús chke.

6

Ru tijoxelab' ri Jesús kekich'up ru jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

¹ Pa jun q'ij re uxlanem ok'owem re ri Jesús pa taq ri tiko'n. Ru tijoxelab' tajin kekich'up ru jolom triko, kekiq'ich pa ki q'ab', kekitijo. ² Jujun tata'ib' fariseos xkib'ij: ¿Jas che käb'an alaq ri äwas u b'anik pa ri q'ij re uxlanem? —xecha chke.

³ Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke ri fariseos: ¿A mat ne sik'im alaḡ jas ri xub'an ri ḡa mam David aretaḡ xnumik, xuḡuje' ri xka'n ri e k'o ruk'? — kăcha'. ⁴ Xok k'u b'i ri ḡa mam David pa ri rachoch Dios, xuchap ri wa ri e yo'm cho ri Dios, xutijo, xuya ke ri e k'o ruk' xuḡuje'. Äwas k'u ne u tijik wa' kumal xaḡ jachinoḡ. Xane xaḡ xuwi chke ri sacerdotes ya'tal wi wa', —xcha chke.

⁵ Xuḡuje' xub'ij chke: Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaḡ, * k'o nu taḡanik puwi' ri ḡ'ij re uxlanem xuḡuje', —xcha chke.

Kăkunax jun achi ri kăminaq jun u ḡ'ab'

⁶ Pa jun ḡ'ij re uxlanem chik xok b'i ri Jesús pa ri rachoch Dios, xuchap k'u u ya'ik tijonik chke ri winaḡ. K'o jun achi chila' ri kăminaq jun u ḡ'ab', ri u wikiäḡ'ab'. ⁷ Kaluchi'x k'u ri Jesús kumal ri tijonelab' re ri Pixab', xuḡuje' kumal ri tata'ib' fariseos, che rilik we ri Are' kărutzirisaj ru ḡ'ab' ri achi pa ri ḡ'ij re uxlanem rech kuya' kăkib'ij chi k'o u mak. ⁸ Ri Jesús xretamaxtaj ri ki chomanik. Xub'ij k'u che ri achi ri kăminaq u ḡ'ab': Walij b'a' la, tak'al la pa ḡa nik'iajal, —xcha che.

Xwalij k'ut, xtak'i chila'. ⁹ Xub'ij ri Jesús chke ri nik'iaj winaḡ ri e k'olik: K'o ri kwaj kinta' chech alaḡ, —kăcha chke. ¿Jachike ri ya'tal u b'anik pa ri ḡ'ij re uxlanem? ¿A are ri u b'anik utzil? ¡We ne are ri u b'anik etzelal! ¿A ya'tal ri u to'ik ru k'aslemal jun o ri u kămisaxik? —xcha chke.

* **6:5** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi Are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loḡ' Pixab' ri Dios chi kăpetik.

10 Ri Jesús ko xka'y chke konojel ri e k'o pa taq u xkut, xub'ij k'u che ri achi: Yuqu ri q'ab' la, —xcha che.

Je' xub'ano, xutzir k'u kan ru q'ab'. 11 Ri u k'ulel ri Jesús sib'alaj xejiq' che ri koyowal, xkich'ab'la k'u kib' jas ri kekowin chub'anik chrij ri Jesús.

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

12 Pa ri q'ij ri' xe' ri Jesús pa jun juyub' chub'anik orar. Xrok'owisaj ronojel jun aq'ab' pa oración cho ri Dios. 13 Aretaq xsaqirik, xeusik'ij ru tijoxelab', xeucha' kab'lajuj, xub'ij apóstoles† chke (ri kel kub'ij “nu taqo'n”). 14 E are taq wa' ri xeucha' ri Jesús: Ri tat Simón ri xuquje' káb'ix Pedro che, ri tat Andrés u chaq' ri tat Pedro, ri tat Jacobo xuquje' ri tat Juan, ri tat Felipe xuquje' ri tat Bartolomé. 15 Xeucha' k'u ri tat Mateo xuquje' ri tat Tomás, ri tat Jacobo ru k'ojol ri tat Alfeo, xuquje' ri tat Simón ri káb'ix “u nimal tinimit” che. 16 Xuquje' xeucha' ri tat Judas ru chaq' ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Judas Iscariote ri xjachow ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chke k'ia winaq

17 E rachi'lam ru tijoxelab', ri Jesús xqaj loq pa ri juyub', xtak'i k'u pa jun lianik. Sib'alaj e k'ia ri winaq ri xeb'el loq pa konojel taq ri tinimit re Judea, pa ri tinimit Jerusalén, xuquje' pa taq ri taq'aj re Tiro xuquje' re ri Sidón. Xeopan k'u ruk' ri Jesús chutatab'exik ri kub'ij, xuquje' rech kekunax che taq ri ki yab'. 18 Xuquje' xerutzirisaj ri winaq ri käkiriq k'äx kumal ri itzel taq espíritu. 19 Konojel ri

† 6:13 Ri tzij “apóstol” kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

winaq käkitzukuj käkichap koq ri Jesús rumal rech chi kel chuq'ab' ruk' che ki kunaxik konojel.

Ri Jesús kuya tijonik chrij jachin ri' ri kuriq ri qas utzil

²⁰ Xka'y k'u ri Jesús chke ru tijoxelab', xub'ij chke: Utz iwe ix ri ix meb'a'ib' rumal chi ri Dios kätäqan pi wi'.

²¹ Utz iwe ix ri kixnum kämik rumal chi sib'alaj k'o ri kitij na.

Utz iwe ix ri kixoq' kämik rumal chi kixtze'n na ruk' kikitomal.

²² Utz iwe ix aretaq ketzelax i wäch kumal ri winaq, xuquje' aretaq kixkesaj b'i kuk', kixkiyoq'o, xuquje' aretaq ketzijon chiwij je' ta ne chi ix lawalo taq winaq. Utz iwe aretaq ri winaq kaka'n ronojel wa' chiwe xa rumal wech in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —kächa ri Jesús. ²³ Sib'alaj chixkikot pa ri q'ij ri', chixtze'noq, rumal chi nim ri tojb'al iwe ri kiriq na pa ri kaj. Xuquje' ne ri kati't ki mam we winaq ri' je' xka'n chke ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer, —xcha chke.

²⁴ Toq'ob' k'u i wäch ix, ri ix q'inomab', rumal chi ya xixkikot ix waral.

²⁵ Toq'ob' i wäch ix ri sib'alaj k'o kitij kämik rumal chi käpe ri q'ij ri sib'alaj kixnum na.

Toq'ob' i wäch ix ri xa kixtze'n ruk' kikitomal kämik rumal chi kixb'ison na, kixoq'ik.

²⁶ Toq'ob' i wäch ix aretaq konojel ri winaq sib'alaj utz ketzijon chiwij, rumal chi je' xka'n ri kati't ki mam we winaq ri' ojer chke ri xkijaluj kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

Cheiwaj ri winaq ri kaka'n ki k'ulel chiwe

²⁷ Kinb'ij k'u chiwe ix ri tajin kitatab'ej ri nu tzij: Cheiwaj ri kaka'n ki k'ulel chiwe. Chib'ana utzil chke ri keetzelan i wäch. ²⁸ Chib'ij: Ri Dios k'o pi wi', —kixchoq chke ri winaq ri kakitzaq itzel tzij pi wi'. Chib'ana orar pa ki wi' ri keyoq'on chiwe, —kächa'. ²⁹ We k'o jun katch'ayow che ri juperaj a palaj, chaya ri juperaj chik chuwäch. We k'o jun kumaj ra chaket, chaya che chi kuk'am b'ik xuquje' ra kamixa'. ³⁰ Chaya che apachin ri k'o jas kuta' chawe. Mata' chi ri jastaq awe che ri jun ri xuk'am b'ik. ³¹ Ri kiwaj chi kaka'n na ri winaq chiwe, je' chib'ana ix chke xuquje', —kächa'.

³² We xaq xuwi keiwaj ri winaq ri kixkaj ix, ¿jas ta k'u che kichomaj chi i b'anom jun nimalaj utzil? Xuquje' ne ri ajmakib' kākaj kib'. ³³ We xaq xuwi kib'an utzil chke ri winaq ri keb'anow utzil chiwe, ¿jas k'u che kichomaj chi k'o nimalaj utzil i b'anom? Are je' kaka'n ri ajmakib' xuquje', —kächa'. ³⁴ We xaq xuwi kiya ki jalomal ri ku'l i k'ux chkij chi kakitzelej chi na wa', ¿jas ta che ri' kib'ij chi i b'anom utzil? Xuquje' ne ri ajmakib' kākija ri ki jalomal ri kach taq ajmakib' ri ku'l ki k'ux chkij chi kakitzelej chi na wa'. ³⁵ Cheiwaj ri kaka'n ki k'ulel chiwe. Chib'ana utzil. Chiya jalomal, miku'b'a iwanima' chrij chi kätzelex chi na wa' jumul chik. Nim k'u ri tojb'al iwe, käq'alajin k'u na chi qas ix ralk'ual ri Dios aj Chikaj, rumal chi sib'alaj utz kub'an ri Dios chke ri man kemaltioxin taj, xuquje' chke ri lawalo taq winaq. ³⁶ Chitoq'ob'isaj ki wäch ri winaq je' jas ri Dios ri i Tat u toq'ob'isam i wäch ix, —xcha ri Jesús.

Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik

³⁷ Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik, man käq'at tä k'u na tzij pi wi' ix rumal ri Dios. Mib'ij tzij chkij ri winaq, man käb'ix tä na tzij chiwij ix rumal ri Dios. Chisacha ri ki mak jule' chik, käsach k'u na i mak ix. ³⁸ Chiya ix chke nik'iaj chik, ri Dios k'ut kuya na chiwe ruk' jun utzalaj pajanik, t'ikom, känoj ra k'olib'al, käjat'jatic, —kächa'. Rumal chi jas ri pajanik ri kiya ix, je' ri pajanik ri kuya na ri Dios chiwe, —xcha ri Jesús chke.

³⁹ Ri Jesús xukoj chi na jun k'utb'al chik rech tijonik, xub'ij: ¿A käkowin lo jun winaq ri man käka'y taj chuk'amik u b'e jun winaq chik ri man käka'y taj? ¿A mat junam ri' ketzaq b'i pa jun jul? —kächa chke. ⁴⁰ Man k'o tä jun tijoxel ri nim na u b'anik chuwäch ri rajtij. Pune ta ne aretaq kätijotaj ri tijoxel, junam k'u na ruk' ri rajtij, —kächa'.

⁴¹ ¿Jas che k'o kab'ij chkij nik'iaj winaq chik? Je' ta ne chi kaka'yej jun alaj mes ri k'o pa ru waq'äch ri awachalal, man kawil tä k'u ri a mak at ri je' ta ne jun tem ri k'o pa ri a waq'äch. ⁴² Je' ta ne chi kab'ij che ri awachalal: “Chaya chwe chi kinwesaj koq ri alaj mes ri k'o pa ra waq'äch,” —katcha che. ¡Xaq kieb' a wäch! Man kawil tä k'u ri tem ri k'o pa ra waq'äch at. Nab'e rajwaxik kasuk'umaj ri a k'aslemal at je' ta ne chi kawesaj b'i jun tem pa ra waq'äch. Te k'u ri' gas utz katka'y na che resaxik koq ri alaj mes pa ru waq'äch ri awachalal ri je' ta ne xa jun mak ri man nim taj, —xcha ri Jesús.

Are etamtal jun che' rumal ri u wächinik

⁴³ Man k'o tä jun che' ri man utz taj ri kuya utz u wächinik. Man k'o tä k'u jun utzalaj che' ri kuya

u wächinik ri man utz taj. ⁴⁴ Are etamtal ri jun che' rumal ru wächinik. Man ketam tä higos chrij ri k'ix, man ketam tä k'u uvas chkij ri juwi' k'ix, —kächa'. ⁴⁵ Jun utzalaj winaq are kutzijoj ri utzil ri k'o pa ranima'. Jun winaq ri man utz taj are kutzijoj ri' ri lawaloyil ri k'o pa ranima'. Xaq xuwi kutzijoj jun winaq jas ri k'o pa ranima', —xcha ri Jesús.

Waral kätzijox wi ri kieb' u wäch tak'alib'al ja

⁴⁶ Jas che kib'ij chwe: “Qajaw, Qajaw,” —kixcha chwe. Man kinimaj tä k'u ri kinb'ij, —kächa'. ⁴⁷ Kink'ut na chiwäch jachin ruk' kinjunamaj wi ronojel winaq ri käpe wuk' in, ri kutatab'ej ri kinb'ij xuquje' känimanik, —kächa'. ⁴⁸ Junam wa' we winaq ri' ruk' jun winaq ri kuyak rachoch. Kuk'ot ri ulew, naj kuqasaj. Kub'an ri tak'alib'al re ri ja puwi' ri ab'aj. Aretaq käpe jun nimalaj u wo ja', ri ja' kupuk'ij rib' chrij ri ja ri', man käkowin tä k'u chuyiko'misaxik rumal chi yakom wa' puwi' ri ab'aj, —kächa'. ⁴⁹ Ri winaq k'ut ri ketatab'en ri nu tzij, man keniman tä k'u ri', e are' junam ruk' ri winaq ri kuyak ri rachoch puwi' ri ulew, man kub'an tä k'u ru tak'alib'al ri ja. Aretaq käk'iy ri ja', kupuk'ij rib' chrij ri ja, chanim kätzaqik, käyojyob' k'u ri ja, —xcha ri Jesús chke.

7

Ri Jesús kukunaj ri patänil re jun chke ri ki nimaqil soldados

¹ Aretaq xto'taj ri Jesús che ki tzijob'exik ri winaq, xe' ri Are' pa ri tinimit Capernaum. ² Chila' k'ut k'o jun achi ki nimal soldados. K'o jun patänil re ri tata' ri sib'alaj loq' chuwäch. Ri achi patäninel

are sib'alaj yawab', kämik kub'ano. ³ Aretaq ri tata' xuta u tzijol ri Jesús, xeutaq b'i jujun chke ri nimaq taq tata'ib' ke ri winaq aj Israel ruk' ri Are' rech käkib'ochi'j chi kopan ruk' chukunaxik ri patänil re. ⁴ Xeb'e'k, xeopan k'u ruk' ri Jesús, sib'alaj xeb'ochi'n che, xkib'ij: Taqal che ri tata' ri' chi kätö' la che, ⁵ rumal chi are jun winaq ri sib'alaj loq' keril ri qa winaqil uj, xub'an k'u qe ri rachoch Dios ri kâqamulij wi qib', –xecha che.

⁶ Xe' ri Jesús, xerachi'laj b'ik. Naqaj chi k'ut k'o wi che ri rachoch ri ki nimal soldados, aretaq ri are' xeutaq b'i jujun taq rachi'l chub'ixik che ri Jesús: Tat, mäkos ib' la. Man taqal tä chwe chi kok la loq pa ri wachoch. ⁷ Rumal ri' xinchomaj in chi man taqal tä chwe chi kinopan in uk' la. Xane xaq xuwi we kâb'ij la loq ri tzij, kâkunataj na ri patänil we, –kâcha ri'. ⁸ Rumal rech chi ri in, in winaq ri k'o jun pa nu wi', ri in k'ut xuquje' kintaqan in pa ki wi' ri nu soldados. Kinb'ij che jun: ¡jat! –kincha che. Ke' k'ut. Kinb'ij che ri jun chik: ¡Sa'j! –kincha che. Ri are' kâpetik. Kinb'ij che ri patänil we: ¡Chab'ana wa'! –kincha che. Kub'an k'ut, –xcha'.

⁹ Aretaq xuta wa' ri Jesús, sib'alaj xukajmaj. Xutzolq'omij rib', xub'ij chke ri winaq ri e teretoj chrij: Tzij b'a' chi chkixol ri winaq aj Israel man k'o tä jumul nu riqom in jun achi junam ruk' ri tata' ri' ri sib'alaj kâkojonik, –xcha chke.

¹⁰ Aretaq xetzelej b'ik ri u taqo'n ri tata' cho ja, xkiriq chi ri patänil re ri tata' ya utz chik ri are'.

Ri Jesús kuya chi ru k'aslemal ri ral ala jun chichu' malka'n

¹¹ Te k'u ri' xe' ri Jesús pa jun tinimit chik, Naín u b'i', xuquje' e b'enaq ruk' k'ia chke ru tijoxelab' kuk' nik'iaj winaq chik. ¹² Naqaj chik k'o wi ri Jesús che ri tinimit, te' xrilo chi k'o jun käminaq telem loq rech käk'am b'i pa muqik. Ri käminaq ri' are xa jun chi ala, ral jun malka'n chichu'. E k'o k'ia winaq re ri tinimit e teren chrij. ¹³ Aretaq ri Jesús xril ri malka'n, xel ranima' che, xub'ij: Man koq' tä chi la, nan, —xcha che.

¹⁴ Xqeb' ri Jesús ruk' ri käminaq, xuchap koq ri u käxon. Xetak'i k'ut ri e teleninaq. Xub'ij k'u ri Jesús: Ala, —xcha che. Kinb'ij chawe, ¡chatwalijoq! —xcha che ri käminaq.

¹⁵ Xwalij k'u ri ala ri xkäm na, xuchaplej ch'awem. Ri Jesús xujach kan che ru nan. ¹⁶ Sib'alaj xkixej kib' konojel ri winaq, käkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios. Käkib'ij xuquje': K'o jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri sib'alaj nim u b'anik chqaxol.

Xuquje' xkib'ij: Petinaq ri Dios chub'anik utzil che ru tinimit, —xecha ri winaq.

¹⁷ Ri xub'an ri Jesús kätzijox wa' kumal konojel ri winaq aj Judea xuquje' pa ronojel ri tinimit ri e k'o naqaj che ri Judea.

Ru taqo'n ri tat Juan Qasal Ja' keopan ruk' ri Jesús

¹⁸ Ru tijoxelab' ri tat Juan xkiya u tzijoxik ronojel wa' che. Are k'u ri tat Juan xeuch'ab'ej kieb' chke ru tijoxelab'. ¹⁹ Xeutaq b'i ruk' ri Jesús rech käkita' che ri Are' we qas tzij Are ri Cristo ri käpe na, o we are rajwaxik chi käkeyej na Jun chik.

²⁰ Xeopan k'u ri achijab' ruk' ri Jesús, xkib'ij che:

Ri tat Juan Qasal Ja' uj u taqom loq uk' la, chuta'ik che la we lal ri' ri Cristo ri kápe na, o we rajwaxik káqeyej na Jun chik, —xecha che.

²¹ Che we chanim ri', aretaq xeopanik, ri Jesús xerutzirisaj k'ia winaq che ri ki yab', xuquje' xeresaj b'i ri itzel taq espíritus ri e k'o chke jujun winaq. Xub'an k'ut chi xeka'y k'ia moyab'. ²² Te ri' xch'aw ri Jesús, xub'ij chke ru tijoxelab' ri tat Juan: Jitzijoj che ri tat Juan ri iwilom, ri i tatab'em, chi ri moyab' keka'y chik, ri ch'okojib' keb'inik, ri winaq ri k'o itzel ch'a'k chke keutzirisaxik, ri so'rab' kákita chik, ri kámínaqib' kek'astajisaxik, xuquje' kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri meb'a'ib'. ²³ Utz re ri winaq ri man kub'an tä kieb' u k'ux chwij, xane qas tzij kákojon chwe, —xcha chke.

²⁴ Aretaq xeb'e' ru taqo'n ri tat Juan, ri Jesús xuchaplej u tzijoxik ri tat Juan chke ri winaq, xub'ij: ¿Jas ri' ri xe' alaq che rilik pa taq ri juyub' ri ketz'inowik? —kácha'. ¿A xe' alaq che rilik jun winaq ri xa kákieblan ranima' je' ta ne chi are jun aj ri káslab'isax rumal ri kiäqiq'? —kácha'. Man are taj, —kácha'. ²⁵ ¿Jas k'u ri xe' alaq che rilik? ¿A xe' alaq che rilik jun achi ri u kojom utzalaj taq ratz'iaq? Ri winaq ri k'o je'lalaj taq katz'iaq, ri kekikot ruk' ri ki q'inomal, keriqtaj wa' pa taq kachoch ri nimaq taq taqanelab', —kácha'. ²⁶ ¿Jas k'u lo ri xe' alaq che rilik? ¿A xe' alaq che rilik jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios? —kácha'. Je ri', —kácha'. Ri tat Juan k'ut, are nim na u b'anik chkixol ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —kácha'. ²⁷ Are wa' ri achi ri tz'ib'am chrij pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: Kintaq b'ik ri nu taqo'n

ri känab'ej k'u na chawäch,
 ri kusuk'umaj na ra b'e chawäch,
 –kächa ri Tz'ib'talik, –xcha ri Jesús. ²⁸ Kinb'ij
 chiwe chi man k'olinaq tä jun q'alajisal re ru Loq'
 Pixab' ri Dios ri qas nim na u b'anik cho ri tat
 Juan ri Qasal Ja' chkixol konojel ri winaq cho
 ruwächulew, –kächa'. Pune ta ne ri tat Juan are jun
 ki nimal winaq, ri man qas nim u b'anik jawije'
 kätaqan wi ri Dios, are nim na u b'anik wa' cho ri
 tat Juan.

²⁹ Aretaq xkita wa' ri toq'il taq alkab'al xuquje' ri
 nik'iaj winaq chik ri b'anom ki qasna' rumal ri tat
 Juan, xkib'ij chi ri Dios qas tzij kub'an jikomal tzij.
³⁰ Are k'u ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab'
 re ri Pixab' ri man b'anom tä ki qasna' rumal ri
 tat Juan, man nim tä xkil wi ri u Tzij ri Dios ri
 tzijom chke. ³¹ Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús: ¿Jas k'u
 ruk' keinjunamaj wi ri winaq re we q'ij junab' ri'?
¿Jas k'u ruk' e junam wi? –kächa'. ³² Xaq e junam
 kuk' ri alab'om ri e tak'atoj pa taq ri k'ayib'al, ri
 käkich'ab'ela kib', käkib'ij: “Xqoq'esaj ri su' chiwe,
 man xixxojow taj. Xqab'an u q'ojom käminaq, man
 xixoq' tä k'ut,” –kecha ri'. ³³ Xul k'u ri tat Juan ri
 Qasal Ja' ri man wi'j taj, ri man kutij tä vino. Kixtzijon
 k'u chrij, kib'ij: Xa k'o jun itzelalaj espíritu
 che, –kixcha'. ³⁴ Xinpe k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri
 Dios ri Qas Winaq. Kinwi'k, kintij vino. Kixtzijon
 k'u chwij, kib'ij: Chiwilampe', are jun jiq'alaj achi,
 jun q'ab'arel ri kachi'l toq'il taq alkab'al xuquje'
 ajmakib', –kixcha chwe. ³⁵ Ri winaq k'ut ri käka'n
 ronojel ruk' no'j, käkik'ut chqawäch chi qas utz ri'
 ri no'j ri kuya ri Dios, –xcha chke.

Ri Jesús kāwi' ruk' jun tata' fariseo

³⁶ Jun chke ri tata'ib' fariseos xuta' toq'ob' che ri Jesús chi kāwi' ruk'. Xok k'u b'i pa rachoch ri fariseo, xt'uyi chi' ri mesa. ³⁷ Jun ixoq re b'e, ri kel pa ri tinimit, xuto chi tajin kāwi' ri Jesús pa ri rachoch ri fariseo. Xe'k, xuk'am b'i jun k'olib'al kunab'al re alabastro nojinaq che k'ok'alaj kunab'al. ³⁸ Xk'oji k'u pa raqan ri Jesús, tajin koq'ik. Xuchaplej ki ja'xik ri raqan ruk' ri u wal u wäch, keusu' k'u che ru wi'. Xeutz'umaj ri raqan, xutix ri k'ok'alaj kunab'al chkij. ³⁹ Aretaq ri tata' fariseo ri xula'n ri Jesús xril ri xub'an ri ixoq, xchoman pa ranima', xub'ij: “We ta are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios we achi ri', kuch'ob' ta ri Are' jachin ri ixoq ri'. Xuquje' kuch'ob' ta na jas u b'anik ri ixoq ri kächapow koq, chi are jun ixoq re b'e wa',” –xcha ri fariseo pa ranima'.

⁴⁰ Xch'aw ri Jesús, xub'ij che ri fariseo: Tat Simón, k'o ri kwaj kinb'ij na che la, –xcha'.

Xch'aw ri tat Simón, xub'ij che: Ajtij, b'ij b'a' la chwe, –xcha che.

⁴¹ Kub'ij k'u ri Jesús: E k'o kieb' winaq k'o ki k'as ruk' jun ya'l jalomal. Jun chke k'o jun ciento quetzales u k'as ruk' ri tata'. Ri jun chik xa lajuy quetzales u k'as, –kächa'. ⁴² Rumal k'u rech chi man k'o tä ki rajil chutojik ri ki k'as, ri ya'l jalomal xub'ij chke chi utz la' we man käkitoj tä chik, –kächa ri' chke. ¿Jachin k'u chke ri ajk'asib' ri qas loq' xril wi ri ya'l jalomal? –xcha ri Jesús.

⁴³ Xch'aw k'u ri tat Simón, xub'ij: Kinchomaj in chi are ri jun ri nim na u k'as, ri man xutoj tä chik, –xcha'.

Xub'ij ri Jesús che: Utz u ch'ob'ik xb'an la, —kächa che. ⁴⁴Ri in xinok loq pa ri achoch la. Man xya tä la joron chwe che ki ch'ajik ri waqan. Ri ixoq ri' u ja'm ri waqan che ri u wal u wäch, xeusu' k'u che ru wi', —kächa'. ⁴⁵Man xintz'umaj tä la. Are k'u ri ixoq aretaq xinok loq, xuchap u b'anik wa' chwe, man u tänab'am tä ki tz'umaxik ri waqan. ⁴⁶Man xya tä la aceite pa nu wi'. Ri are k'ut u yo'm k'ok'alaj kunab'al chkij ri waqan. ⁴⁷Kinb'ij che la chi kesachtaj na ri k'ialaj taq u mak rumal chi sib'alaj loq' kinrilo. Apachin k'ut ri kuna' pa ranima' chi man nim tä más ru mak ri kesachik, man loq' tä más ri Dios chuwäch, —xcha ri Jesús che.

⁴⁸Xub'ij k'u che ri ixoq: Kesachtaj b'a' ra mak, —xcha che.

⁴⁹Ri e k'o ruk' ri Jesús chi' ri mesa käkitzijob'ela kib', käkib'ij: ¿Jachin lo wa' we achi ri' ri käsachow mak? —xecha ri'.

⁵⁰Xub'ij k'u ri Jesús che ri ixoq: Nan, a riqom ru tob'anik ri Dios rumal chi qas tzij katkojonik. Kuya' kate'k, chuxlan b'a' ri awanima', —xcha ri Jesús che.

8

Jujun ixoqib' ketob' ruk' ri Jesús

¹Te k'u ri' ri Jesús xusolij konojel ri tinimit xuquje' konojel ri nik'iaj k'olib'al ri e k'o wi winaq, xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke. Kuya re-tamaxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' winaq. E k'o k'u ri kab'lajuj u taqo'n ruk'. ²E b'enaq ruk' xuquje' jujun ixoqib' ri e utzirisam chke itzelalaj taq

espíritus xuquje' chke taq ri ki yab'. E are k'u wa': Ri nan María ri káb'ix Magdalena che. Esam k'u b'ik wuqub' itzelalaj taq espíritus che. ³ K'o ri nan Juana, rixoqil ri tat Chuza, ru mayordomo ri tat Herodes. K'o k'u ri nan Susana, xuquje' k'ia ixoqib' chik ri xkikoj ri jastaq ke chuto'ik ri Qajaw Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri tikol ija'

⁴ Xkimulij k'u kib' k'ia winaq. Xeopan winaq ruk' ri Jesús ri xepe pa ronojel tinimit. Ri Are' xukoj jun k'utb'al chuya'ik tijonik chke, xub'ij: ⁵ Jun tikol ija' xel b'i cho ja, xe' k'u pa tikonijik. Aretaq xjopinik, xqaj jub'iq' ri ija' pa ri b'e, xtak'alexik. Xuquje' xeqaj loq ri chikop ajuwokaj, xkitij b'i ri ija'. ⁶ Xqaj xuquje' jub'iq' ri ija' pa taq ab'aj. Xuchaplej k'iyem. Xchaqi'jar k'ut rumal chi man k'o tä u räxil ri ulew. ⁷ Xqaj chi jub'iq' pa taq ri q'ayes ri k'o ki k'ixol. Xk'iy ri ija' junam ruk' ri q'ayes. Xjiq'isax k'u ri tiko'n rumal. ⁸ Xqaj chi jub'iq' pa utzalaj ulew, xeb'el k'u loq, xek'iyik. Xkiya jun ciento ki wäch chkijujunal chupam ru jolom triko, —xcha chke.

Aretaq ri Jesús xto'taj chutzijoxik wa', ko xch'awik, xub'ij: ¡Ri ix ri i jikib'am ri iwanima' chutatab'exik ri nu tzij, chitatab'ej b'a! —xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

⁹ Ru tijoxelab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jas kel kub'ij wa' we k'utb'al ri'? —xecha che. ¹⁰ Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Yo'm chiwe ix ri retamaxik ri man ketam tä ri nik'iaj winaq chik chrij ri u taqanik ri Dios. Keinkoj k'u k'utb'al che ki tijoxik

ri nik'iaj winaq chik rech pune keka'yik, je' ta ne chi man k'o tä käkilo, pune käkatab'ej ri tzij, man käkich'ob' tä ri' ri ki tatab'em, —kächa'.

Ri Jesús kutzijoj chke ru tijoxelab' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

¹¹ Are k'u wa' ri kel kub'ij ri xintzijoj chiwe: Ri ija' are ru Tzij ri Dios. ¹² Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e, e are junam jas ri winaq ri käkita ri Tzij. Kopan k'u ri Itzel, käresaj ri Tzij pa kanima' rech man kekojon taj, man käkiriq tä ru tob'anik ri Dios. ¹³ Ri ija' ri xqaj pa taq ab'aj, e are' junam jas ri winaq ri käkik'amowaj ri Tzij. Aretaq käkito, kekikotik. Man k'o tä k'u ri ki xera'. Xa kieb' oxib' q'ij käkikojo. Aretaq k'ut käkichap u riqik k'äx, ketzelej kanoq, —kächa'. ¹⁴ Ri ija' ri xqaj pa taq ri q'ayes e are' junam jas ri winaq ri käkita ri Tzij. Te k'u ri' käkitaqej chi na jumul ri ki b'e. Sib'alaj ke' kanima' ruk' ri q'inomal ajuwächulew, ke' kanima' kuk' taq ri nimaq'ij, xuquje' ruk' ri ki chak. Käjiq'isax k'u ru Tzij ri Dios pa kanima', man käkiya tä k'u ri ki wächinik, —kächa'. ¹⁵ Ri ija' k'ut ri xqaj pa utzalaj ulew, kinjunamaj kuk' ri winaq ri utz kanima', ri kaka'n ronojel ruk' jikomaj, käkijikib'a kanima' chrij ri Tzij ri xkitatab'ej. Käkitaqej k'ut, sib'alaj kewächinik, —xcha ri Jesús chke.

Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat käq'alajin na

¹⁶ Xub'ij chi na ri Jesús: Man k'o tä jun winaq ri kutzij jun chäj o jun candela, te ri' kuch'uq wa' che jun laq. Man kuya tä k'u wa' chuxe' jun ch'at. Xane kuya wa' chikaj rech kilitaj ru saqil kumal ri winaq ri keb'ok b'i pa ja, —kächa'. ¹⁷ Ronojel ri

k'u'talik käq'alajin na. Ronojel ri ch'uqтал u wi' kel na chi saq rech ketamaxik.

¹⁸ Qas chitatab'ej b'a' na ri kinb'ij, rumal chi apachin ri k'o k'o ruk' käyi' na nik'iaj che. Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na jas ri kuchomaj chi k'olik, —xcha chke.

Ri u nan xuquje' nik'iaj taq rachalal ri Jesús keopan ruk'

¹⁹ Xopan k'u ru nan ri Jesús, xuquje' taq ri u chaq', ri ranab'. Man kekowin tä k'ut keqeb' ruk' rumal kech ri k'ialaj winaq. ²⁰ Xb'ix k'u wa' che ri Jesús: Ri nan la xuquje' ri achalal la e tak'atoj cho ja. Käch'ab'ex la kumal, —xecha che.

²¹ Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Ri winaq ri käkitatab'ej ru Tzij ri Dios, käka'n k'u ri kub'ij, e are' nu nan wa', xuquje' e are' wa' ri qas wachalal, —xcha chke.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

²² Pa jun q'ij xok ri Jesús pa jun barco, e rachi'lam k'u ru tijoxelab'. Xub'ij ri Jesús chke: Chujq'ax jela' ch'äqäp che ri mar, —xcha chke.

Xeb'e' k'ut. ²³ E b'enaq puwi' ri mar, xwar ri Jesús. Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj k'äx puwi' ri mar. Ri barco tajin kánoj che ja', je ri' chi xaq kieb' kub'ij pa ki wi'. ²⁴ Xeb'e' ri tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkik'asuj. Xkib'ij che: ¡Qajtij, Qajtij, tajin kujkämik! —xecha che.

Xk'astaj k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq' xuquje' ri nimaq taq uwoja'. Xtäni k'u ri kiäqiq', xlilob' u wi' ri ja'. ²⁵ Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': ¿Jas che man kixkojon taj? —xcha chke.

Xkixej kib', xkikajmaj ri xub'ano, kākib'ila k'u chb'il kib': ¿Jachin lo wa' ri k'o u taqanik puwi' ri kiäqiq' xuquje' ri ja' je ri' chi keniman che? —xecha ri'.

Ru kunaxik jun aj Gadara ri e k'o itzelalaj taq espíritus che

²⁶ Xeopan k'u pa ri tinimit Gadara, ri k'o apan chuwäch ri Galilea chuchi' ri mar. ²⁷ Aretaq ri Jesús xel loq pa ri barco, xriqtaj rumal jun achi re ri tinimit. Tzk'ia junab' chik e k'o itzelalaj taq espíritus che ri achi. Man kukoj tä chi ratz'iaq. Man käjeqi tä cho rachoch, xane chkixol ri muqub'al kāk'oji wi we achi ri'. ²⁸ Aretaq xril apan ri Jesús, xuraq u chi', xutzaq rib' chuwäch. Ko xch'awik, xub'ij k'u che ri Jesús: ¿Jas kaj la chwe, tat Jesús? Lal ri' ri u K'ojol ri Nimalaj Dios aj Chikaj, —kächa che. ¡B'ana b'a' la toq'ob', mäs'an la k'äx chwe! —xcha che ri Jesús.

²⁹ Xub'ij wa' rumal chi ri Jesús tajin kätäqan che ri itzelalaj espíritu chi kel b'i che ri achi. Tzk'ia junab' k'o u taqanik ri itzelalaj espíritu puwi' ri achi. Pune kächajixik, käxim k'u kuk' ximib'al re ch'ich', xuquje' chapb'al aqanaj, ri achi xa keut'oqopij wa', kel b'ik. Ri itzelalaj espíritu käresaj b'i ri achi, kuk'am b'i pa taq juyub' ri ketz'inowik.

³⁰ Xuta' ri Jesús che, xub'ij: ¿Jas ri a b'i'? —xcha che.

Xub'ij che ri Jesús: Ri nu b'i' are K'iyal, —xcha'.

Xub'ij wa' rumal chi sib'alaj e k'ia ri itzelalaj taq espíritus ri e okinaq che ri achi. ³¹ Ri itzelalaj taq espíritus xkib'ochi'j ri Jesús chi meutaq b'i pa ri q'equmalaj jul. ³² E k'ia k'u ri aq ri tajin keyuq'ux apan pa ri juyub'. Xkib'ochi'j chi chuya chke chi

keb'ok chke ri aq. Je'ey, –xcha ri Jesús chke. ³³ Xeb'el k'u b'i ri itzelalaj taq espíritus che ri achi, xeb'ok chke taq ri aq. Konojel ri aq junam xkik'iaq b'i kib' chutza'm ri juyub', xetzaq b'i pa ri mar, xejiq'ik.

³⁴ Aretaq ri ajoyuq'ab' xkil ri xb'antajik, xeanimajik, xeb'e'k. Xkiya u tzijol wa' chke ri winaq pa ri tinimit, xuquje' pa taq ri juyub'. ³⁵ Xeb'el loq ri winaq che rilik ri xb'antajik. Xeopan ruk' ri Jesús. Xkiriq k'u ri achi ri xeb'el wi ri itzelalaj taq espíritus, kojom chi ri ratz'iaq, man ch'uj tä chik. T'uyul k'u ri are' chuwäch ri Jesús. Xkixej k'u kib' ri winaq. ³⁶ Ri winaq ri xeilow wa' ri xb'anik xkitzijoj wa' chke ri jule' winaq chik jas ri rutzirisaxik ri achi ri xek'oji na k'ia itzelalaj taq espíritus che. ³⁷ Te k'u ri' konojel ri winaq ri e jeqel wi jela' chrij ri tinimit Gadara, xkib'ochi'j ri Jesús chi chel b'ik kuk' rumal chi sib'alaj xkixej kib'. Xok chi b'i ri Jesús pa ri barco, xtzelejik. ³⁸ Ri achi ri xeb'el wi ri itzelalaj taq espíritus sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús chi kuya che chi ke' ruk'. Ri Jesús xutaq b'i cho rachoch, xub'ij che: ³⁹ Chattzelej b'i cho awachoch, cheatzijoj konojel ri nimaq taq utzil ri u b'anom ri Dios chawe, –xcha che.

Xe' k'u ri achi, xuchap ki tzijoxik chke konojel ri winaq re ri u tinimit ri nimaq taq utzil ri u b'anom ri Jesús che.

Waral käqil wi ri xub'an ri u mia'l ri tat Jairo xuquje' ri ixoq ri xuchap koq ri ratz'iaq ri Jesús

⁴⁰ Aretaq xtzelej b'i ri Jesús, e k'o k'ia winaq ri xlek'ulanoq, xekikotik. Konojel keye'm ru tzelejik.

⁴¹ Xopan k'u jun achi ruk' ri Jesús, tat Jairo u b'i' ri

achi ri'. Are ki nimal ri winaq wa' pa ri rachoch Dios. Xupach b'a' rib' cho ri Jesús, xub'ochi'j chi kopan cho rachoch. ⁴² Xa jun chi u mia'l ri achi ri', kraj kab'lajuj u junab'. Kämik k'u kub'ano. Xe' ri Jesús ruk'. B'enaq k'u pa ri b'e, sib'alaj käpitz' kumal ri k'ialaj winaq.

⁴³ K'o k'u jun ixoq ri u riqom k'äx kab'lajuj junab' rumal ru kik'el ri xa kelik, man kätäni tä che. U sachom k'u ronojel ru rajil kuk' kunanelab'. Man k'o tä jun ri kowininaq che rutzirisaxik. ⁴⁴ Xqeb' k'u chrij ri Jesús, xuchap koq ru chi' ru q'u'. Chanim k'ut xtäni ru kik'el ri kelik.

⁴⁵ Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jachin ri' ri xinchapowik? —xcha'.

Konojel ri winaq xkib'ij chkijujunal: Man in tä ri', —xecha che. Xub'ij k'u ri tat Pedro xuquje' ri e k'o ruk': Qajtij, ¿a mat kil la chi e k'ia ri winaq ri e k'o chij la? Käpitz' b'a' la kumal konojel. ¿Jas che käb'ij la: “¿Jachin ri' ri xinchapowik?” —kächa la, —xcha ri tat Pedro che.

⁴⁶ Xub'ij k'u ri Jesús che: K'o jun winaq ri xinchapowik. Xinna' chi xel jub'iq' ri nu chuq'ab' chukunaxik jun winaq, —xcha chke.

⁴⁷ Aretaq ri ixoq xrilo chi man xk'u'taj taj, xqeb' ruk' ri Jesús, käb'irb'itik. Xxuki chuwäch. Xuq'alajisaj chkiwäch konojel ri winaq jas che xuchap koq ri Jesús, xuquje' chi xkunatajik. ⁴⁸ Xub'ij ri Jesús che: Nan, xkunataj la rumal chi käkojon la chwe, —kächa'. Kuya' ke' la, chuxlan b'a' anima' la, —xcha ri Jesús che.

⁴⁹ K'ä tajin kätzijon na ri Jesús, aretaq xopan jun ajuworachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch

Dios. Xub'ij che ri tat Jairo: Xkäm ri mia'l la, —kächa che. Xaq mäya chi la latz' che ri Ajtij, —xcha che.

⁵⁰ Aretaq ri Jesús xuta ri xb'ixik, xch'awik, xub'ij che ri tat Jairo: Mäxej ib' la, —kächa'. Xane kojón la chwe. Kutzir k'u na ri ali, —xcha che.

⁵¹ Aretaq xopan cho rachoch ri tat Jairo, man xraj tä ri Jesús chi k'o jachin kok b'i ruk', xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Juan, ri tat Jacobo, xuquje' ru nan tat ri ali. ⁵² Konojel ri e k'o chila' tajin keb'oq'ik, käkik'is kib' che oq'ej. Xub'ij ri Jesús chke: Man koq' tä chi alaq. Man käminaq tä ri ali, xane xaq käwarik, —xcha chke.

⁵³ Ri winaq k'ut xa käketzej u wäch ri Jesús rumal chi ketam chi käminaq chi ri ali. ⁵⁴ Ri Jesús xuchap ri ali che ru q'ab', ko xch'awik, xub'ij: Ali, chatwalijoq, —xcha che.

⁵⁵ Xtzelej k'u loq ri ranima'. Chanim xwalijik. Xtaqan k'u ri Jesús chke chi chkiya che ri kutijo.

⁵⁶ Xkikajmaj wa' ru tat u nan. Ri Jesús xeupixb'aj chi k'o mäki'b'ij wi wa' ri xb'antajik.

9

Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xuquje' che kunanik

¹ Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk'. Xuya chke chi käk'oji ki taqanik pa ki wi' konojel ri itzelalaj taq espíritus rech kekesaj b'i chke ri winaq. Xuquje' xuya chke chi kekikunaj ri yawab'ib'. ² Xeutaq b'ik chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Xeutaq b'i xuquje' che ki kunaxik ri yawab'ib'.

³ Xub'ij ri Jesús chke: K'o mik'am b'ik che ri b'e. Mik'am b'i i ch'imiy, i chim, i wa, o ri i rajil. Xa jun iwatz'iaq chijujunal kik'am b'ik, —kächa chke.

⁴ Apachike ja ri kixok wi, chixkanaj kan chila' k'ä kitagej chi na b'i jumul ri i b'e. ⁵ We k'o jun tinimit ri man kixk'ulax tä wi, chixel b'i chila', chitota' kan ri ulew ri k'o chke ri iwaqan chuq'alajisaxik chkij ri winaq re ri tinimit ri' chi man utz tä ri kaka'no, k'o ki mak, —xcha chke.

⁶ Xeb'e' k'ut, xeb'e' pa taq konojel ri alaj taq tinimit. Xkitzijojej ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xuquje' xka'n kunanik pa taq konojel ri tinimit.

Käkämisax ri Juan Qasal Ja'

⁷ Ri nim taqanel Herodes xretamaj ronojel ri tajin kub'an ri Jesús. Man kuriq taj jas kub'ano rumal chi e k'o jujun käkib'ij chrij ri Jesús: Xk'astaj loq ri tat Juan Qasal Ja' chkixol ri käminaqib', —kecha'. ⁸ Xuquje' e k'o jule' chik käkib'ij chrij ri Jesús: Ri Elías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer u k'utum rib' chqawäch, —kecha'. Käkib'ij k'u jujun winaq chik: Jun chik chke ri ojer taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios xk'astaj loq chkixol ri käminaqib', —xecha ri'. ⁹ Xub'ij k'u ri tat Herodes: In xintaqan che resaxik u jolom ri tat Juan. ¿Jachin ta k'u lo ri' ri je' taq wa' nu tom chrij? —xcha'.

Kutzukuj k'u rilik u wäch ri Jesús.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

¹⁰ Aretaq xetzelej loq ri u taqo'n ri Jesús, xkib'ij che ri Are' ronojel ri ki b'anom. Ri Jesús xeuk'am b'ik, xeb'e' k'u ki tukiél wi pa jun tinimit, Betsaida u b'i'. ¹¹ Aretaq xketamaj ri winaq chi xel b'i

ri Jesús, xeteri b'i chrij. Xeuk'ulaj k'u ri Jesús, xeutzijob'ej chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, xuquje' xeukunaj ri yawab'ib'.

¹² Qajem k'u kub'an ri q'ij, xegeb' ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkib'ij che: Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e' pa taq ri tinimit, xuquje' cho taq ri kachoch ri winaq ri e k'o chunaqaj ri tinimit, che roqخانexik kib' churiqik ri käkijtijo. Uj k'o k'u waral pa taq juyub' ri kätz'inowik, —xecha che.

¹³ Xub'ij ri Jesús chke: Chiya ix ri käkijtijo, —xcha chke.

Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: Man k'o tä k'o quk' xane xa job' kaxlan wa kuk' kieb' kär. ¿A kuje' ta k'u lo chuloq'ik ri ki wa konojel we winaq ri'? —xecha che.

¹⁴ Kraj k'u e k'o job' mil achijab'. Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Chib'ij chke ri winaq chi keku'b'i pa taq mulaj re nik'iaj taq ciento, —xcha chke.

¹⁵ Je' xka'no, xeku'b'i k'u konojel ri winaq. ¹⁶ Ri Jesús xeuk'am ri job' wa kuk' ri kieb' kär, xka'y k'u chikaj, xeutewchij. Te ri' xeupiro, xeuya chke ru tijoxelab' rech käkijach wa' chkiwäch ri winaq. ¹⁷ Konojel xewi'k, xenojik. Xkimulij k'u ri ch'äqataq wa. Are kab'lajuj chikäch ri xek'oltajik.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are ri Cristo

¹⁸ Pa jun q'ij ri Jesús tajin kub'an orar. E k'o ru tijoxelab' ruk' pa ki tukiel wi. Ri Jesús xuchap u ta'ik chke, xub'ij: ¿Jas käkib'ij ri winaq chi jachin ri' ri in? —xcha chke.

¹⁹ Xech'awik, xkib'ij che: E k'o jujun käkib'ij chi lal ri' ri tat Juan Qasal Ja'. Jule' chik käkib'ij chi lal ri' ri Elías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer.

E k'o chi nik'iaj kākib'ij chi lal jun chik chke ri ojer taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xk'astaj loq chkixol ri kāmīnaqib', —xecha che.

²⁰ Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas k'u kib'ij ix chi jachin ri in? —xcha chke.

Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij: Lal ri' ri Cristo ri taqom la loq rumal ri Dios, —xcha che.

Ri Jesús kutzijoj chi kākām na

²¹ Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj ru tijoxelab' chi k'o mākib'ij wi wa' chi are ri Cristo. ²² Xub'ij chke: Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na sib'alaj k'āx, kinxutux na kumal ri nimaq taq tata'ib', kumal ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel xuquje' kumal ri tijonelab' re ri Pixab', —kācha'. Xuquje' rajwaxik chi kinkāmīsax na. Te k'u ri' kink'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol ri kāmīnaqib', —xcha chke.

²³ Xub'ij k'u ri Jesús chke konojel: We k'o jun kraj kāpe wuk' in, rajwaxik chi mub'an xa jas ru rayinik ri are'. Rajwaxik chi kutelej loq ru cruz ronojel q'ij, chpet wuk' in. ²⁴ Apachin ta ne ri nim kril wi ru k'aslemal cho ru wāchulew, kāsach na u wāch wa'. Apachin ta ne ri kuya na ru k'aslemal rumal wech in, kāk'oji na u k'aslemal ri man k'o tā u k'isik, —kācha chke. ²⁵ ¿Jas lo ri utzil kuriq jun winaq we kārechb'ej konojel ri jastaq ajuwāchulew, kuya k'u ri ranima' che tojb'al ke, kāsach k'u u wāch we winaq ri'? —kācha chke. ²⁶ Apachike winaq ri xa kāk'ix chwe in, xuquje' che ri nu tzij, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kink'ix na xuquje' che ri winaq ri' aretaq kintzelej loq ruk' nimalaj chuq'ab' jas ru petik jun nim taqanel. Kānimarisax

na nu q'ij pa ri q'ij ri' junam jas ru nimarisaxik u q'ij ri nu Tat xuquje' ri loq'alaj taq ángeles, —kächa'.
 27 Are gas tzij ri kinb'ij in chiwe chi e k'o jujun chke ri e k'o waral chnuwäch ri man kekäm tä na k'ä käkil na ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

Käk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús

28 Kraj xke' wajxaqib' q'ij u b'im chi kan wa' ri Jesús, te k'u ri' xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Juan xuquje' ri tat Jacobo, xepaqi k'u puwi' ri juyub' chub'anik orar. 29 Aretaq tajin kub'an orar, xk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús. Sib'alaj xjuluw ri ratz'iaq, sib'alaj saqloloy xub'ano je' jas ri saq tew. 30 Tzkajmab'al chik, e k'o k'u kieb' achijab' xetak'tob'ik, tajin ketzijon ruk' ri Jesús, e are ri mam Moisés rachi'l ri mam Elías. 31 Sib'alaj je'l ru juluwem ki wäch. Käkitzijob'ej k'u ri Jesús chrij ri relik b'ik cho ru wächulew, are la' ru kämikal ri kuriq na pa Jerusalén. 32 Pune ri tat Pedro xuquje' ri e k'o ruk' sib'alaj k'äx ki waram, man xewar taj. Xkilo chi sib'alaj je'l ru juluwem ru wäch ri Jesús xuquje' ri ki wäch ri kieb' achijab' ri e k'o ruk'. 33 Elem kaka'n b'i ri achijab', xub'ij ri tat Pedro che ri Jesús: Qajtij, ¡sib'alaj utz chi uj kujk'oji na waral! Qa'na oxib' káb'al, jun che la, jun che ri qa mam Moisés, xuquje' jun che ri qa mam Elías, —xcha che.

Je' xub'ij wa' ri tat Pedro rumal chi man kuriq taj jas kub'ij. 34 Je' tajin kub'ij wa' aretaq xqaj jun sutz' chkij, xech'uqtaj k'ut. Xkixej kib' ri tijoxelab' aretaq ri sutz' xeuch'uqu. 35 Xch'aw k'u loq jun chupam ri sutz', xub'ij: ¡Are loq'alaj nu K'ojol wa'! Chitatab'ej ri kub'ij, —xcha'.

³⁶ Aretaq xtäni ri ch'awem, xkanaj kan ri Jesús u tukiel. Man xech'aw tä chi k'u ru tijoxelab'. Xuquje' pa taq ri q'ij ri' man xkitzijoj tä che jachin jun winaq ri xkilo.

Ri Jesús kärutzirisaj jun ala ri k'o jun itzelalaj espíritu che

³⁷ Chukab' q'ij aretaq xeqaj loq puwi' ri juyub', e k'o k'ia winaq ri xeb'el loq churiqik ri Jesús. ³⁸ K'o k'u jun achi kuk' ri winaq, ko xch'awik, xub'ij: Qajtij, b'ana la toq'ob' chwe, —xcha'. Chilampe la ri nu k'ojol xa jun chi ala ri k'o wuk'. ³⁹ Amaq'el kächap rumal jun itzelalaj espíritu. Kuraq u chi' ri ala. Ri itzelalaj espíritu kub'aq'atila', kupuluwisaj u pu chi', xuquje' kutota', —kächa'. Tzman kraj taj kel che ri ala, —xcha ri tata'. ⁴⁰ Xeinb'ochi'j ri tijoxelab' la che resaxik ri itzelalaj espíritu, man xekowin tä k'u che, —xcha'.

⁴¹ Xch'aw ri Jesús, xub'ij: ¡Ay, winaq! Man alaq nimanelab' taq winaq taj, tzman käkojon tä alaq, —xcha chke. ¿A are kaj alaq chi xaq kink'oji in uk' alaq ronojel q'ij che to'ik alaq? Xke' k'ia ri q'ij nu kuyum ri mak alaq, —xcha chke. Xub'ij k'u che ri achi: K'ama la loq ri k'ojol la, —xcha che.

⁴² Aretaq tajin käqeb' ri ala ruk' ri Jesús, ri itzelalaj espíritu xuk'iaq pulew, xub'aq'atila'. Ri Jesús xuyaj ri itzelalaj espíritu, xruzirisaj ri ala. Xujach b'ik che ru tat. ⁴³ Konojel ri winaq xkikajmaj ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios.

Ri Jesús kutzijoj chi na jumul chi käkämik

Ri winaq sib'alaj tajin käkikajmaj ri xub'ano, xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke ru tijoxelab': ⁴⁴ Chikojo retal wa' ri kinb'ij chiwe, —kächa chke.

¡Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na b'i pa ki q'ab' ri winaq! —xcha'.

⁴⁵ Man xkich'ob' tä k'u ru tijoxelab' jas ri xub'ij chke. Man xyi' tä chke chi käkich'ob' we tzij ri'. Xkixej k'u kib' chuta'ik che jas kel kub'ij wa' ri xub'ij chke.

Ri tijoxelab' käkichomala kib' chrij jachin chke are nim na u b'anik

⁴⁶ Te k'u ri' ri tijoxelab' xkichap u chomalaxik kib' chrij jachin chke are ri nim na u b'anik chkixol. ⁴⁷ Aretaq ri Jesús xretamaj ri xkichomaj pa kanima', xuk'am apan jun ak'al, xutak'ab'a ruk'. ⁴⁸ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Apachin jun winaq ri qas käk'amow we ak'al ri' rumal wech in, in ri' kinuk'amo xuquje'. Apachin k'u ri kink'amow in, kuk'am ri' xuquje' ri xintaqow loq. Apachin k'u chiwe ri man nim tä u b'anik, tzare wa' ri nim na kinwil in, —xcha chke.

Apachin jun winaq ri man kub'an tä u k'ulel chqe, are ri' kujuto' na

⁴⁹ Xub'ij k'u ri tat Juan che ri Jesús: Qajtij, qilom jun ri keresaj itzelalaj taq espíritu pa ri b'i' la. Xqaq'il k'u kanoq rumal chi man are tä jun quk', —xcha che.

⁵⁰ Xub'ij ri Jesús che: ¡Miq'ila chik! —xcha'. Apachin jun winaq ri man kub'an tä u k'ulel chqe, kujuto' na ri', —xcha chke.

Ri Jesús keyyaj ri tat Jacobo, ri tat Juan

⁵¹ Xqetet k'u loq ri q'ij re ru k'amik b'i ri Jesús chikaj, xujikib'a k'u ri ranima' che ru b'inem pa ri tinimit Jerusalén. ⁵² Ri Jesús xeutaq b'i u taqo'n rech kenab'ej b'i chuwäch pa ri b'e. Xeb'e' k'ut,

xeopan pa jun alaj tinimit re Samaria, xkitzujuk jawije' ri käwar wi ri Are', xuquje' ri käwi' wi chila'.
⁵³ Ri winaq ajchila' man xkik'ulaj tä k'ut, rumal chi xkilo chi b'enam re ri Jesús pa Jerusalén. ⁵⁴ Aretaq ri tijoxelab', ri tat Jacobo, ri tat Juan xkil wa' jas ri xkib'an ri ajtinimit, xkib'ij: Qajaw, ¿a kaj la chi kujtaqan chuqasaxik q'aq' chikaj rech käk'is ki wäch we winaq ri', je' jas xub'an ri Elías, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer? —xecha che.

⁵⁵ Xutzolq'omij rib' ri Jesús, xeuyajo, xub'ij chke: ¿A xa man kich'ob' taj chi are ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios ri kätäqan pi wi'? Man are tä k'u ru rayinik ri Are' chi je' kib'an wa'. ⁵⁶ Ri in k'ut, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man xinpe tä chusachik ki wäch ri winaq, xane che ki to'ik, —xcha chke.

Xeb'e' k'u pa jun alaj tinimit chik.

Ri Jesús keupixb'aj oxib' winaq ri käkaj keb'ok che u tijoxelab' ri Are'

⁵⁷ E b'enaq k'u pa ri b'e, k'o jun achi xub'ij che ri Jesús: Qajaw, kine' uk' la apawije' ta ne ri ke' wi la, —xcha che.

⁵⁸ Xub'ij ri Jesús che: Ri yak e k'o taq ri ki jul, xuquje' e k'o ri ki sok ri chikop ajuwokaj. Are k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man k'o tä jawije' kinwar wi, —xcha'.

⁵⁹ Xub'ij ri Jesús che ri jun chik: Sa'j wuk', —xcha che.

Xub'ij ri are': Qajaw, ya la chwe chi nab'e kine'k, kinmuq na kan ri nu tat aretaq käkämik, —xcha che.

⁶⁰ Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Cheaya kan ri käminaqib' pa ri ki mak chekimuqu ri ki käminaq. Ri at k'ut, jatzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, —xcha ri Jesús che.

⁶¹ Jun achi chik xub'ij: Qajaw, kine' na uk' la, —kächa'. Nab'e k'ut ya la chwe chi kine'k, keinch'ab'ej na kan ri ajuwowachoch, —xcha che.

⁶² Xub'ij ri Jesús che: Jun winaq ri kuchap u b'anik taji'n, we kusaq'orij ru chak, man kuk'is taj, man k'o tä u patän wa'. Xuquje' jun winaq ri kraj kok che tijoxel we, ri xa kub'an kieb' ranima', man k'o tä k'u u patän wa' che ri Dios pa ru taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

10

Oxk'al lajuj u tijoxelab' ri Jesús ketaq b'ik

¹ Te k'u ri' ri Jesús xeucha' oxk'al lajuj u tijoxelab' chik. Pa kakab'il xeutaq b'ik rech kenab'ej b'i chuwäch. Xeb'e' k'u pa ronojel tinimit, xuquje' jawije' chi' ri rajwaxik ke' wi na ri Jesús. ² Xub'ij ri Jesús chke: Qas nim ri jach', xa k'u e kieb' oxib' ri ajchakib'. Chib'ochi'j b'a' ri Rajaw ri jach' chi cheutaqa b'i ajchakib' pa ru jach', —kächa chke. ³ ¡Jix b'a'! Kixintaq b'ik je' ta ne chi ri ix, ix alaj taq chij chkixol ri utiw. ⁴ Miwuk'aj b'i i bolsa che ri i rajil. Mik'am b'i ri i chim, mik'am k'u b'i ri i xajäb'. Mixtak'i che tzij pa taq ri b'e rech man kixb'eytaj taj. ⁵ Apachike ja ri kixok wi, chib'ij nab'e: Chuxlan b'a' kanima' ri winaq ri e k'o pa we ja ri', —kixcha chke. ⁶ We k'o jachin jun winaq cho ri ja ri' ri qas kraj chi kuxlan ranima', kuk'amowaj na wa' ri i tzij re tewchib'al, kuxlan

k'u na ranima'. Are k'u we man k'olik, man kakanaj tä kan ri tewchib'al pa ki wi' ri winaq re ri ja ri'.
⁷ Chixkanaj kan pa ri jun ja ri'. Xaq mixb'in chi taq ja. Kitij na ri käyi' chiwäch, rumal chi ya'tal che ri ajchak chi kuk'am ri tojb'al re ru chak, — kächa chke. ⁸ Apachike tinimit ri kixopan wi, we kixkik'ulaj, chitija ri käkiya chiwäch. ⁹ Chikunaj ri yawab'ib' ri e k'olik, chib'ij k'u chke: “Naqaj ix k'o wi che ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,” —kixcha chke. ¹⁰ Apachike tinimit ri kixopan wi, ri man kixkik'ulaj tä wi ri winaq, chib'ij kan wa' chke aretaq kixel b'ik: ¹¹ “Xuquje' ne ri ulew re ri tinimit alağ ri nak'al chke ri qağan, käqatota' na kan che q'alajisab'al chij alağ chi man utz tä ri käb'an alağ. Chich'ob'o b'a' chi naqaj chech alağ k'o wi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,” —kixcha chke. ¹² Kinb'ij k'u chiwe chi pa ri q'ij ri käpetik, ri kuq'at na tzij ri Dios, kätan na ri' ri k'äjisab'al u wäch ri tinimit Sodoma* chuwäch ri k'äjisab'al u wäch ri tinimit ri', —xcha ri Jesús.

Waral kätzijox wi ri kaka'n ri winaq ri man keniman taj

¹³ ;K'äx iwe, winaq re ri tinimit Corazín! ;K'äx iwe, winaq re ri tinimit Betsaida! We ta xeb'an ri kajmab'al ri' pa ri tinimit Tiro, pa ri tinimit Sidón, jas ri xeb'antaj iwuk' ix, k'extajinaq ta chi na ri kanima' ri winaq jela', ki kojom ta chi katz'iaq ri kuq'alajisaj chi keb'isonik. Xuquje' k'o ta b'anom wi ri kuq'alajisaj chi are ri ki mak ri keb'ison che, —kächa'. ¹⁴ Rumal ri' kätan na ri k'äjisab'al ki wäch ri

* **10:12** Ri kieb' tzij “Sodoma” y “Gomorra” keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

winaq aj Tiro, aj Sidón chuwäch ri k'äjisab'al i wäch ix aretaq käq'at na tzij pi wi'. ¹⁵ Ri ix k'ut, winaq re ri tinimít Capernaum, ri sib'alaj xinimarisaj iwib', k'ä pa ri q'aq' kixqasax wi na, —xcha chke.

¹⁶ Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Apachike winaq ri kutatab'ej ri i tzij ix, in ri' ri kinutatab'ej. Apachin ri man nim tä kixrilo, in ri' ri man nim tä kinril wi xuquje'. Apachin k'u ri man nim tä kinrilo, man nim tä käril wi ri' ri xintaqow loq, —xcha chke ru tijoxelab'.

Ketzelej loq ri oxk'al lajúj tijoxelab'

¹⁷ Ruk' kikotem k'ut xetzelej loq ri oxk'al lajúj tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkib'ij: Qajaw, xuquje' ri itzelalaj taq espíritus keniman chqe aretaq käqakoj ri b'i' la, —xecha che.

¹⁸ Xub'ij ri Jesús chke: Ri in xinwil ri xub'an ri Satanás, aretaq xtzaq loq chikaj jas kub'an ri kaypa'.

¹⁹ Ri in nu yo'm ri i chuq'ab' rech kixkowinik kitak'alej taq kumätz xuquje' taq ixterix. Nu yo'm xuquje' ri i chuq'ab' chrij ronojel ri kub'an ri qa K'ulel, rech kixch'akan na puwi', man k'o tä k'u jas jun k'äx ri käkowin chub'anik chiwe ix, —kächa'.

²⁰ Mixkikot b'a' rumal chi ri itzel taq espíritus keniman chiwe, xane are chixkikot na rumal chi e tz'ib'am ri i b'i' chikaj, —xcha chke.

Käkikot ri ranima' ri Jesús

²¹ Qas pa ri hora ri' sib'alaj xkikot ri Jesús rumal ri Loq'alaj Espíritu, xub'ij: Maltiox che la, Tat, lal Rajaw ri kajulew, chi xb'an la chi ri ajno'jab', xuquje' ri k'o ketamb'al man käkich'ob' tä wa' we tzij ri'. Xane xek'ut la chkiwäch winaq ri man k'o

tä ketamb'al je' ta ne e are' alaj taq ak'alab'. Je', Tat, je ri' ri utzalaj rayinik la, —xcha ri Jesús che.

²² Xub'ij xuquje': Ronojel ri k'olik are jachom chwe in rumal ri nu Tat. Man k'o tä jun ri qas retam jachin ri' ri u K'ojol ri Dios. Xaq xuwi ri qa Tat retam. Man k'o tä k'u jun ri qas retam jachin ri' ri Dios qa Tat, xane xaq xuwi ri u K'ojol. Apachin k'u chuwäch ri kraj ri u K'ojol ri Dios kuk'ut wi wa', xuquje' ri winaq ri' retam jachin ri' ri Dios qa Tat, —xcha ri Jesús.

²³ Ri Jesús xutzolq'omij rib' kuk' ru tijoxelab', xub'ij chke pa ki tukiel wi: Utz ke ri winaq ri käkil ronojel wa' ri tajin kiwil ix, —kächa'. ²⁴ Je' kinb'ij chiwe chi e k'o k'ia chke ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' nimaq taq taqanelab' ri xkirayij ri rilik jas ri kiwil ix, man xkil tä k'ut. Xkirayij u tatab'exik jas ri kitatab'ej ix, man xkita tä k'ut, —xcha ri Jesús chke.

Ri xb'an rumal ri utzalaj tata' aj Samaria

²⁵ Xtak'i k'u aq'an jun tijonel re ri Pixab' che resaxik u pu chi' ri Jesús, xuta' che, xub'ij: Ajtij, ¿jas k'u kinb'an in rech kinriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik? —xcha che.

²⁶ Xub'ij ri Jesús che: ¿Jas ri' ri tz'ib'am pa ri Pixab'? ¿Jas pu ri käsik'ij la u wäch? —xcha'.

²⁷ Xch'aw chi ri tijonel re ri Pixab', xub'ij: “Sib'alaj chiwaj ri i Dios ri Iwajaw, chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a ri iwanima' chrij, chikojo ri i chomanik, chitija k'u i chuq'ab' chub'anik wa',” —kächa'. “Chiwaj k'u ri iwäch winaq jas ri ix kiwaj iwib',” —kächa ri Loq' Pixab', —xcha ri tata'.

28 Xub'ij ri Jesús che ri tata': Qas tzij ri b'im la. B'ana b'a' la wa', k'o k'u na ri k'aslemal la, —xcha che.

29 Are k'u ri tata' kraj kuq'alajisaj rib' chi jikom ranima', xub'ij k'u che ri Jesús: ¿Jachin ri' ri wach winaq? —xcha che.

30 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Jun achi xel b'i pa ri tinimit Jerusalén, b'enam k'u re pa ri tinimit Jericó. Xchap k'u kumal elaq'omab' pa ri b'e. Ri e are' xkesaj b'i ri ratz'iaq, xkich'ayo. Xeb'e' k'ut, xkiya kanoq. Xa k'u jub'iq' man xkäm ri achi, —kächa'. 31 Xqaj k'u b'i jun chke ri sacerdotes aj Israel pa ri b'e ri'. Aretaq xril ri achi, naj xok'ow wi che. 32 Xopan xuquje' jun tata' Levita jawije' k'o wi ri achi. Aretaq xril ri achi soktajinaq, ri are' naj xok'ow wi che xuquje'. 33 B'enaq k'u jun tata' aj Samaria pa ri b'e ri'. Aretaq xril ri achi ri soktajinaq pol pa ri b'e, xel ranima' che, xutoq'ob'isaj u wäch. 34 Xqeb' ruk' ri achi, xukoj kunab'al chke ru soktajik, xupiso. Te ri' xuya ri achi chrij ru kiej, xuk'am b'i pa jun ja warb'al, xrilij k'u chila', —kächa'. 35 Chukab' q'ij aretaq xel b'ik ri tata' aj Samaria, xresaj loq ru rajil, xuya nik'iaj che ri rajaw ri warb'al, xub'ij che: “B'ana b'a' la toq'ob' chwe, chilij la we achi ri'. Ronojel ri käsach na la chrij, kintoj na che la aretaq kintzelej loq.” —xcha che, —kächa ri Jesús. 36 Ri Jesús xuta' che ri tijonel, xub'ij: ¿Jas ri chomanik la? ¿Jachin chke ri oxib' winaq ri' are ri qas rach winaq ri achi ri xchap kumal ri elaq'omab'? —xcha che.

37 Xch'aw chi ri tijonel re ri Pixab', xub'ij: Ri xutoq'ob'isaj u wäch, are qas rach winaq, —xcha'.

Xub'ij k'u ri Jesús che: Ri lal, b'ana b'a' la junam jas ri xub'an ri tata' aj Samaria, —xcha che.

Ri Jesús kopan cho kachoch ri nan María, ri nan Marta

³⁸ Xutajej ru b'e ri Jesús, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Xeopan pa jun alaj tinimit. Jun ixoq, Marta u b'i', xeuk'ulaj cho rachoch. ³⁹ Ri nan Marta k'o jun u chaq', María u b'i'. Xt'uui k'u ri nan María chuwäch ri Jesús chutatab'exik ri kub'ij. ⁴⁰ Sib'alaj latz' k'u u wäch ri nan Marta rumal rech ri k'ia u chak. Xopan ruk' ri Jesús, xub'ij che: Qajaw, ¿a xaq kil la chi ri nu chaq' kinuya kan nu tukiel chub'anik ri chak? B'ij b'a la che chi chinuto', —xcha che.

⁴¹ Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Marta, Marta, sib'alaj are kachomaj ri a chak. Tzb'enaq awan-ima' ruk'. ⁴² K'o k'u ri qas rajwaxik. Are k'u ri María are xucha' ri utz na, man kesax tä k'u wa' che, —xcha ri Jesús che.

11

Ri Jesús kuk'utu jas u b'anik orar

¹ Ri Jesús tajin kub'an orar pa jun k'olib'al chik. Aretaq xto'tajik, jun chke ru tijoxelab' xub'ij che: Qajaw, chujitijoj la chub'anik orar, je' jas ri tat Juan xuk'ut chkiwäch ru tijoxelab', —xcha che.

² Xub'ij ri Jesús chke: Aretaq kib'an orar, chib'ij: Qa tat, ri lal k'o la pa ri kaj, chnimarisax ta na u q'ij ri b'i' la. Chtaqañ ta na la pa ki wi' konojel winaq. Chb'an ta b'a' ri rayib'al la cho ruwächulew,

jas ri káb'an uk' la chila' chikaj.

³ Ya la ri qa wa ronojel q'ij.

⁴ Sacha la ri qa mak,

je' jas ri uj xuquje' kâqasach
ri ki mak ri kâka'n k'âx chqe.

Mäya la chqe chi kujtaqchi'x che mak,

xane chujto' la cho ri Itzel,

—kixcha na, —xcha ri Jesús chke.

⁵ Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: We k'o jun chiwe ri k'o jun awachi'l, kopan ta awuk' pa nik'iaj aq'ab', kub'ij chawe: “Wachi'l, kinjal ta na oxib' kaxlan wa chawe. ⁶ Xa k'o jun wachi'l chik petinaq pa ri b'e, opaninaq k'u wuk' cho wachoch. Man k'o tä k'u jas kinya che,” —kächa'. ⁷ Are k'u ri at katch'aw ta loq, kab'ij che: “Maya latz' chwe. Tz'aptal chi ri uchib'e. Ri walk'ual k'ut e q'oyol chi wuk' in. Man kinkowin taj kinwalijik chutzukuxik jas kinya chawe,” —katcha che. ⁸ Pune man kawaj katwalij ri' chuya'ik ri wa che rumal k'u rech chi are ri awachi'l ri kuta' toq'ob' chawe, qas katwalij na ri' rumal chi ri awachi'l man kutänab'a tä ru ta'ik toq'ob', kaya na ronojel ri rajwaxik che, —kächa'. ⁹ Je ri' kinb'ij chiwe: Chita' b'a, k'o k'u käya'taj na chiwe. Chitzukuj na, k'o na ri kiriqo. Chixk'ork'otoq, käjaqataj na ri uchija chiwäch. ¹⁰ Apachin k'u ri k'o jas kuta', kuk'am k'u na wa'. Ri winaq ri k'o kutzukuj, k'o na ri kuriqo. Ri winaq ri kâk'ork'otik, käjaqataj na ri uchija chuwäch, —xcha ri Jesús chke.

¹¹ ¿A k'o lo jun chiwe ix, ri ix tata'ib', we ta ri a k'ojol kuta' ru wa, ri at k'ut kaya jun ab'aj che? We ta kuta' jun u kär, ¿a kaya lo jun kumätz che

chuk'exwäch ri kär? ¹² We kuta' jun u saqmol, ¿a kaya ne lo jun ixterix che? ¡Man je' taj! —kächa'.
¹³ We ri ix ri ix ajmakib' iwetam ri ki sipaxik utzalaj taq jastaq chke ri iwalk'ual, ¿a ma tä ne ri i Tat ri k'o chila' chikaj kuya na ri Loq'alaj Espíritu chke ri winaq ri kákita' wa' che? —xcha ri Jesús chke.

Káb'an tzijtal chrij ri Jesús chi k'o u chuq'ab' rumal ri Beelzebú

¹⁴ Ri Jesús tajin káresaj b'i jun itzelalaj espíritu ri kub'an memal. Aretaq xel b'i ri itzelalaj espíritu, xkowinik xch'aw ri achi ri mem nab'e. Xkikajmaj k'u wa' ri winaq. ¹⁵ E k'o jujun chke ri winaq xkib'ij: Wa' we achi ri' keresaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Beelzebú* ri ki nimal ri itzel taq espíritus, —xecha'.

¹⁶ E k'o jule' chik ri xkikoj ki chuq'ab' che resaxik u pu chi' ri Jesús che rilik jas ri kub'ano. Xkita' che chi kub'an jun kajmab'al k'utb'al ajchikaj chkiwäch. ¹⁷ Ri Jesús retam ri ki chomanik, xub'ij chke: Jun tinimit ri u b'anom kieb', ri käch'ojin na ri juch'ob' chrij ri juch'ob' chik, kuk'is k'u na rib' ri tinimit ri'. Kewulix na konojel taq ri ja pa ri ch'oj. Xuquje' jun achalaxik ri u b'anom kieb', ri kech'ojinik, kusach k'u na rib' ki wäch. ¹⁸ Xuquje' we ri Satanás käch'ojin chrij chb'il rib', ¿jas k'u lo kub'an ri' chujeqb'axik ri u taqanik ri are'? —kächa ri Jesús. Kinb'ij wa' rumal chi ri ala q káb'ij ala q chi kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus rumal ri Beelzebú.
¹⁹ We ri in kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Beelzebú, ¿jachin k'u kuya ri ki chuq'ab'

* **11:15** Ri tzij “Beelzebú” are jun chke ru b'i ri Satanás.

ri tijoxelab' alaq rech je' kăka'n wa' xuquje'? Ri e are' je' kăkik'ut na chi sachinaq ri alaq. ²⁰ We ri in kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Dios, kel kub'ij wa' chi kămik ri' ri Dios u chaplem taqanik waral, —xcha ri Jesús chke.

²¹ We k'o jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab', utz k'u kub'an chuchajixik ri rachoch kuk' ch'ojib'al re ch'ich', man k'o tä ri kăb'anow k'ăx ri' chke ri jastaq re. ²² We kopan ne jun ri k'o na u chuq'ab' chuwăch ri achi ri', kăch'akan k'u puwi', keresaj k'u b'i konojel ru ch'ojib'al taq ch'ich' ri xuku'b'isaj wi u k'ux chkij. Keujach na b'i ri jastaq ri xeutoqij chkiwăch ri rachi'l, —kăcha'. (Je' xinch'akan in puwi' ri Satanás,) —xcha ri Jesús chke.

²³ Apachike winaq ri man kraj tä kub'ano jas ri kinb'ij, kub'an u k'ulel ri' chwe. Apachin k'u ri man kinuto' tä che ki mulixik ri nu chij, wa' we winaq ri' are junam ruk' jun winaq ri xa keujab'uj, —xcha chke.

Waral kătzijox wi ri kub'an jun itzelalaj espíritu kătzelejik

²⁴ Aretaq jun itzelalaj espíritu kel b'i che jun winaq, xaq kăwakatalob' chi pa taq ri juyub' ri ketz'inowik ri man k'o tä wi joron, kutzukuj k'u ri kuxlan wi. Man kuriq tä k'ut, xa je ri' kuchomaj: “Kintzelej na b'i cho wachoch jawije' ri xinél wi loq.” —kăcha'. ²⁵ Aretaq kopanik, kuriq k'u ri ranima' ri winaq je' ta ne jun ja ri ya mesom chik, ri ya b'anom chi u b'anik wa'. ²⁶ Ke' k'ut, keuk'ama chi loq wuqub' itzelalaj taq espíritus ri e k'ăx na chuwăch ri are'. Konojel keb'okik, kejeqi k'u chila'. Chuk'isb'al ri u b'antajik ri winaq ri' ri

e k'o ri itzelalaj taq espíritus che, sib'alaj känimataj na chuwäch ri nab'e u b'anik, —xcha chke.

Waral kätzijox wi jas ri' ri qas utzil

²⁷ Ri Jesús tajin kutzijoj wa' we tzij ri', ko xch'aw jun ixoq chkixol ri winaq, xub'ij: ¡Utz re ri chichu' ri xil wäch la rumal, ri xk'iyisan la! —xcha ri'.

²⁸ Xub'ij k'u ri Jesús: ¡Are utz na ke ri winaq ri ketow ru Tzij ri Dios, keniman k'u che! —xcha chke.

Ri lawalo taq winaq käkita' jun etal kajmab'al che ri Jesús

²⁹ Aretaq ri winaq xkimulij kib' cho ri Jesús, xuchaplej ki tzijob'exik, xub'ij chke: Xa e lawalo taq winaq ri winaq re ri q'ij junab' ri'. Xaq käkaj chi kinb'an jun etal ri kajmab'al chkiwäch. Man káb'antaj tä k'u na jun etal chkiwäch, xane xaq xuwi ri etal re ri qa mam Jonás, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. ³⁰ Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in ri' ri etal chke ri winaq re we q'ij junab' ri', je' jas ri qa mam Jonás are xok che jun etal chkiwäch ri winaq ri xek'oji pa ri tinimit Nínive, —kächa'. ³¹ Ri chichu' ri xk'oji che nim taqanel pa ki wi' konojel ri winaq aj Seba kätäk'i na kuk' ri winaq re we q'ij junab' ri' pa ri q'atän tzij ri käpetik. Käch'aw k'u na ri ixoq ri' chiwij ix rumal chi xel loq ri are' pa ru tinimit ri sib'alaj naj k'o wi, xopan k'u ruk' ri nim taqanel Salomón ojer chutatab'exik ri nojib'al u tijonik. Chiwilampe ix chi k'o Jun† waral ri nim na u b'anik chuwäch ri nim taqanel Salomón. ³² Ri winaq k'ut aj Nínive, ketak'i na junam kuk' ri winaq re we q'ij junab' ri'

† **11:31** Ri Jun ri' are ri Jesús mismo.

pa ri q'atän tzij. Kech'aw k'u na ri winaq aj Nínive chiwíj ix rumal chi xkik'ex kanima', xkik'ex k'u ki chomanik rumal ri xutzijoj ri qa mam Jonás chke. K'o k'u jun waral ri nim na u b'anik chuwäch ri qa mam Jonás, —xcha ri Jesús.

Waral käqil wi ri tijonik chrij ri saqil

³³ Man k'o tä jun winaq ri kutzij jun chäj, o jun candela, te k'u ri' kuch'uqu, kuya wa' chuxe' jun chikäch. Xane kutzuk'ub'a wa' chikaj rech kuya saqil chkiwäch ri winaq ri keb'ok pa ja, —kächa'.
³⁴ Ri a waq'äch e are je' jas jun chäj ri kuya saqil chawe. We utz ri a waq'äch, q'alaj ri b'e chawäch. We man utz ri a waq'äch, man q'alaj tä ri b'e chawäch. ³⁵ Chawila b'a' chi ri saqil ri k'o awuk' man käk'extaj tä ri' pa q'equmal. ³⁶ We k'o ri saqil chawäch, man k'o tä ne jub'iq' ri q'equmal, kawil b'a' na ronojel pa saqil, je' jas ri kub'an jun chäj, o jun candela chawäch, kätununik, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús keuyaj ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'

³⁷ Aretaq ri Jesús xto'taj chub'ixik wa', xch'aw jun tata' fariseo, xub'ochi'j chi käwi' ruk' cho ja. Xe' k'u ri Jesús, xok b'i pa ri ja, xt'uyi chi' ri mesa. ³⁸ Ri fariseo xrilo chi aretaq xok ri Jesús che ri wi'm, man xub'an tä ri kub'ij pa ri ki pixab' ri fariseos, ri e naq'atal chub'anik aretaq käb'an ri ch'ajow q'ab'aj. Ri fariseo jun wi xrilo. ³⁹ Xub'ij ri Qajaw Jesús che: Ri alaq fariseos, käch'aj alaq ri rij ri laq xuquje' ri rij ri vaso. Are k'u pa anima' alaq k'o wi ri lawaloyil, k'o ri itzel rayinik alaq, —kächa'.
⁴⁰ ¡Kon taq winaq! ¿A mat etam alaq chi ri Dios ri xb'anow ri rij jun winaq are ri' ri xb'anow ri

ranima' xuquje'? ⁴¹ B'ana b'a' alaq utzil rech kel na ri etzelal pa ri anima' alaq. Je ri' ronojel kakanaj na kan ch'ajch'oj, —kächa'.

⁴² ¡K'äx ech alaq, fariseos! Ri alaq käya alaq ru lajujil ri q'eb'un, ri ruda, xuquje' ronojel u wäch ichaj. Käya k'u kan alaq ri u b'anik ri utzil, man qas tä k'u loq' ri Dios chuwäch alaq. Are k'u wa' ri rajwaxik käb'an na alaq, man käya tä k'u kan alaq ru b'anik ri jule' chik, —kächa'.

⁴³ ¡K'äx ech alaq, fariseos! Kaj alaq ri t'uyulib'al kech nimaq ki b'anik pa ri rachoch Dios, xuquje' kaj alaq chi nim kil wi alaq, chi utz ch'ab'exik alaq käb'an pa taq ri b'e, —kächa'.

⁴⁴ ¡K'äx ech alaq, fariseos, xuquje' ri alaq tijonelab' re ri Pixab'! Ri alaq onojel alaq xaq kieb' wäch alaq. Ri alaq junam alaq kuk' ri muqub'al ri man keilitaj taj. Keb'in k'u ri winaq pa ki wi' ri muqub'al, man ketam taj chi k'o q'ayinaq taq b'aq chupam, —xcha'.

⁴⁵ Jun chke ri tijonelab' re ri Pixab' xch'awik, xub'ij che: Ajtij, aretaq käb'ij la wa', uj xuquje' kujyoq' la, —xcha che.

⁴⁶ Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¡K'äx ech alaq xuquje', alaq tijonelab' re ri Pixab'! Rumal chi käya alaq k'ia taq pixab' chke ri winaq je' ta ne chi e nimaq taq eqa'n ri käya alaq chkij. K'äx k'u ri keqa'xik kumal ri winaq. Ri alaq k'ut man k'o tä jas käb'an alaq che ki to'ik ri e are', —kächa'.

⁴⁷ ¡K'äx ech alaq! Keyak alaq ri muqub'al taq ja ri e muqum wi ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xekämisax kumal ri mam alaq. ⁴⁸ Qas tzij chi ri alaq, alaq q'alajisal taq ke ri xka'n ri mam alaq, xuquje' junam wäch alaq kuk' ri mam

alaq. E are' xekämisanik, ri alaq k'ut keyak alaq ri muqub'al taq ja ri e muqum wi, —kächa'.

⁴⁹ Rumal rech wa' kub'ij ri Dios ruk' ru nojib'al: “Keintaq na b'ik q'alajisal taq re ri Loq'alaj nu Pixab', xuquje' jule' taq nu taqo'n chik. Ri winaq k'ut kekikämisaj na jujun chke ri nu taqo'n. Jujun k'ut kaka'n na k'äx chke,” —xcha ri Dios, —kächa'.

⁵⁰ U b'im wa' ri Dios rech ri winaq re taq we q'ij junab' ri' käk'äjisax ki wäch rumal ri ki kämisaxik konojel ri u q'alajisanelab' ri Dios ri e kämisam tzpa ru b'anik ru wächulew petinaq loq. ⁵¹ Are k'u tzje wa' ru kämisaxik ri tat Abel, xuquje' ru kämisaxik ri tat Zacarías ri xkäm chkixol ri ta'b'al toq'ob' ruk' ri loq'alaj k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa apachinoq, ri k'o pa ri nimalaj rachoch ri Dios. Je' kinb'ij wa' che alaq chi ri winaq re we q'ij junab' ri', e are wa' ri kekeqlej na wa', —xcha'.

⁵² ;K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab'! Etam alaq jas u riqik ronojel u wäch no'j. K'u'm k'u alaq wa' we etamanik ri' chkiwäch ri jule' taq winaq chik. Ri alaq k'ut, man käb'an tä alaq jas u b'eyal ri etamanik ri', —xcha ri Jesús chke.

⁵³ Elem k'u kub'an b'i ri Jesús, ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri fariseos sib'alaj xpe koyowal che. Xkikoj ki chuq'ab'. Xkichap u k'otik u chi' chkij k'ia taq tzij. ⁵⁴ Xkik'ak'leb'ej k'u u ta'ik jun tzij pu chi' rech kaka'n tzijtal chrij.

12

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri kawächil

¹ Xkimulij k'u kib' sib'alaj k'ia winaq je ri' chi käkitak'alela kib'. Ri Jesús xeutzijob'ej ru tijoxelab'

nab'e, xub'ij chke: Chichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos. Ri ch'äm ri kinb'ij chiwe man qas tä ch'äm wa', xane are ri ki no'j ri fariseos ri xaq kieb' ki wäch ri kinjunamaj ruk' ri ch'äm, —kächa'. ² Man k'o tä k'u ri ch'uqталik ri mat käq'alajin na. Man k'o tä k'u ri k'u'talik ri mat ketamataj na. ³ Ri i tzijom pa q'equm, kätatab'ex na wa' pa saqil. Ri i jasjatem xuquje' ri kib'an pa ri ja, kätzijox na wa' pa ri b'e, —xcha chke.

Waral kätzijox wi jachin chuwäch ri rajwaxik käqaxej wi qib'

⁴ Kinb'ij k'u chiwe ix, qachalal, chi mixej iwib' chkiwäch ri kekämisan ri cuerpo, te k'u ri' man k'o tä chi ri kekowin chub'anik chiwe. ⁵ Kink'ut na in jachin chuwäch ri rajwaxik kixej wi iwib'. Are chixej iwib' ri' chuwäch ri jun ri käkowinik kixuk'iaq b'i pa ri q'aq' aretaq ix u kämisam chik. Je' kinb'ij chiwe, are chixej iwib' chuwäch wa', —xcha chke.

⁶ ¿A mat kieb' centavos kek'iyix wi job' chi'ch? Man k'o tä k'u jun chke we alaj taq chikop ri' ri käsach pu jolom ri Dios. ⁷ Xuquje' retam ri Dios joropa' ri rismal i wi' e k'olik. Mixej b'a iwib'. Más ix loq' na ix chkiwäch k'ia taq chi'ch, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj jas käka'n ri winaq ri kuq'alajisaj ri Are' chkiwäch nik'iaj winaq chik

⁸ Je' kinb'ij chiwe chi apachin ri kutzijoj chkiwäch ri winaq chi are wachi'l in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinb'ij na chkiwäch ri ángeles re ri Dios chi wech in we winaq ri'. ⁹ Apachin k'u ri kub'ij chkiwäch ri winaq chi man

retam tä nu wäch in, kinb'ij k'u na in chkiwäch ri ángeles re ri Dios chi man wetam tä u wäch we winaq ri', –kächa chke.

¹⁰ Apachike winaq ri käyoq'on chwe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käsach na u mak wa'. Apachin k'u ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espíritu re ri Dios, man käsach tä na u mak ri', –kächa'.

¹¹ Aretaq kixkichap ri winaq, kixkik'am b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq re ri rachoch Dios o chkiwäch ri q'atal taq tzij, xuquje' chkiwäch ri nik'iaj taq taqanelab', mixej iwib' che jas ri rajwaxik kib'ij o jas kito'b'ej iwib'. ¹² Are k'u ri Loq'alaj Espíritu kuya na chiwe pa we hora ri' jas ri rajwaxik u b'ixik iwumal, –xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri q'inomalaj achi ri kuchomaj ri man jikom taj

¹³ Jun chke ri winaq xub'ij che ri Jesús: B'ij la che ri wachalal chi kuya we ri echb'al, –xcha ri'.

¹⁴ Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Tat, man in kojom tä che q'atal tzij puwi' alaq. Xuquje' man in k'o tä che jachal echb'al, –xcha che.

¹⁵ Xub'ij k'u chke konojel: Chilampe alaq chi kächajij ib' alaq chuwäch ru rayixik k'ia u wäch jastaq ajuwächulew. Pune e k'o k'ia ri jastaq re jun winaq, man are tä ri' ri käyo'w ru k'aslemal, –xcha chke.

¹⁶ Ri Jesús xukoj chi na jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij: K'o jun achi ri sib'alaj q'inom. Sib'alaj nim ru wächinik ri rulew xuya'. ¹⁷ Kächoman k'u ri achi pa ranima', kub'ij: “¿Jas kinb'an na? Man k'o tä chi k'olib'al jawije' kinya wi ri nu jal,” –kächa

ri'. ¹⁸ Xuchomaj pa ranima', xub'ij: "Are wa' ri kinb'an na. Keinyojij na ri nu k'uja, keinyak na jujun chik más nimaq. Kinya na ri nu jal, xuquje' taq ri jastaq we chkipam wa'. ¹⁹ Te k'u ri' aretaq kinto'taj chub'anik wa' kinb'ij na chwe chb'il wib': Tuxlanoq, two'q, chab'ana a nimaq'ij rumal chi e k'ia ri jastaq awe ri a k'olom. Kub'an na wa' che k'ia junab'," —kincha na in, —kächa ri Jesús. ²⁰ Xub'ij k'u ri Dios che: "¡Konalaj achi! Kämik chaq'ab' katkämik, kel na rawanima'. ¿Jachin lo ajchaq'el kan ri jastaq ri a k'olom?" —xcha ri Dios che, —kächa ri Jesús. ²¹ Je ri' ri kuk'ulmaj ri winaq ri kumulij q'inomal che chb'il rib', man q'inom tä k'u wa' cho ri Dios, —xcha ri Jesús chke.

Ri Dios keuchajij ri ralk'ual

²² Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Rumal ri' kinb'ij chiwe chi mixok il che ri i k'aslemal, jas ri kitijo, jas ri iwatz'iaq kikojo. ²³ Nim k'u na u b'anik ri i k'aslemal chuwäch ri wa. Nim na u b'anik ri i cuerpo chuwäch ri atz'iaq, —kächa'. ²⁴ ¡Cheiwilampe ri joj! Man käkitik tä ab'ix, man k'o tä k'u jach' käka'no. Man k'o tä jawije' kekik'ol wi ri jastaq ke, man k'o tä k'u ki k'uja. Are k'u ri Dios ketzuquwik. Ri ix k'ut más ix loq' na chkiwäch ri chikop ajuwokaj, —kächa'. ²⁵ ¿Jachin ta k'u ne chiwe ix käkowinik käk'asi na kieb' oxib' junab' chik xaq pa re wi? Man k'o taj, —kächa'. ²⁶ We man kixkowin tä chub'anik jun jasach ri nitz' na, ¿jas che kixok il chke ri jule' jastaq chik? —kächa'.

²⁷ Chiwilampe ri kotz'ij, jas käka'no kek'iyik. Man kechakun taj, man k'o tä k'u kiem käka'no. Pune ta ne je ri', kinb'ij chiwe chi ri nim taqanel

Salomón ojer ruk' ronojel ru q'inomal man je' tä ratz'iaq wa' xukojo jas jun chke we kotz'ij ri'.
 28 We ri Dios je' kub'an wa' che katz'iaq ri q'ayes ri e k'o kämik pa juyub', chuweq k'ut keyi' pa ri q'aq', ¿a mat kärilij ri' ri Dios ri iwatz'iaq ix? — kächa'. ¡Ay ri ix, ix achijab' ri xaq jub'iq' kixkojonik! 29 ¡Mixok b'a' il che jas kitijo, mixej k'u iwib' rumal wa'! 30 Konojel we jastaq ri' ronojel q'ij gas käkitzukurij ri nik'iaj winaq chik ajuwächulew. Ri i Tat k'ut retam jachike ri kajwataj chiwe ix, — kächa'. 31 Chixchakun b'a' nab'e chujikib'a'xik ru taqanik ri Dios, kiriq k'u na xuquje' ri nik'iaj jastaq chik ri e rajwaxik chiwe, —xcha ri Jesús chke.

K'o b'a' i q'inomal chikaj

32 Pune ri ix man ix k'ia taj, mixej b'a' iwib'. Rumal chi käkikot ranima' ri qa Tat chuya'ik chiwe chi kixk'oji na pa ru taqanik ri Dios. 33 Chik'iyij ri jastaq iwe, chisipaj ri rajil chke ri meb'a'ib'. Je ri' käyi' na chiwe jun iwechb'al pa ri kaj ri man käq'elob' taj. Käyi' na xuquje' jun q'inomal chikaj ri man k'o tä u k'isik. Man kopan tä k'u elaq'om chila', man kächikopir tä wa', —kächa'. 34 Jun winaq are amaq'el kuchomaj ri jastaq re. We k'o ri iwech ix pa ri kaj, are kichomaj na ri k'o chikaj, man xuwi tä ri' ri k'o cho ruwächulew, —xcha ri Jesús chke.

Chiweyej na ru petb'al ri Jesucristo

35 Chisuk'umaj b'a' iwib', chitzija k'u ri i candela chuk'ulaxik ri Iwajaw. 36 Je' kib'ano jas ri käka'n ri patäninelab' ri keye'm u k'ulaxik ri ki patrón kätzelej loq pa jun k'ulanem, rech aretaq kulik, käch'aw chi' ri porta, chanim käkitor chuwäch.

³⁷ Utz ke ri patäninelab' ri' ri keriqtaj na rumal ri ki patrón chi e k'aslik aretaq kätzelej loq. Qas tzij kinb'ij chiwe chi ri ki patrón keut'uyub'a' na chi' ri mesa, kusuk'umaj na rib' rech kuya ke ri ki wa, —kächa'. ³⁸ Pune ta k'ä te' kul ri ki patrón pa nik'iaj aq'ab', pune sib'alaj aq'ab', we kärilo chi e k'aslik, utz ke ri patäninelab' ri', —xcha'. ³⁹ Chich'ob'o b'a' wa' chi we ta jun ajchaq'el ja käretamaj jachike hora kopan ri elaq'om, käk'ask'at na ri', man kuya' tä ri' chi kokb'ex ri rachoch, —kächa'. ⁴⁰ Chiwila b'a' chi ri ix, ix suk'umatal chik rumal chi kätzelej na loq ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq pa ri hora ri man kichomaj taj, —xcha ri Jesús chke.

Ri utzalaj patäninel ruk' ri patäninel ri man utz taj

⁴¹ Te ri' xub'ij ri tat Pedro che: Qajaw, ¿a xtzijoj la wa' we k'utb'al ri' xaq xuwi chqe uj? ¿A mat chke konojel? —xcha che.

⁴² Xub'ij ri Qajaw Jesús: ¿Jachin lo ri jun utzalaj patäninel ri sib'alaj k'o u no'j? We patäninel ri' are käkoj na rumal ru patrón pa ki wi' ri nik'iaj patäninelab' chik rech kuya ri ki wa ronojel q'ij. ⁴³ Utz re ri patäninel ri' ri käriqtajik chi tajin kub'an ru chak aretaq kopan ru patrón, —kächa'. ⁴⁴ Are qas tzij ri kinb'ij chiwe chi ri patrón kukoj na ri patäninel ri' pa ki wi' konojel ri jastaq re. ⁴⁵ Qachomaj b'a' jas kuk'ulmaj na we man utz tä kub'an ri patäninel ri', xane ri are' kuchomaj chi xa käb'eytaj ru patrón, kuchaplej k'u ri u b'anik k'äx chke ri nik'iaj ajchakib' chik xuquje' chke ri ajik'ab', xuquje' ne kuchaplej u b'anik nimaq'ij. Xa sib'alaj käwi'k, xuquje' käq'ab'arik. ⁴⁶ Xaq te'talik k'ut kul ru patrón pa jun q'ij ri man kuchomaj tä

ri' ri patäninel, pa jun hora ri man retam taj. Qas tzij chi sib'alaj käk'äjisax na u wäch ri patäninel ri' rumal chi man jikom tä ri ranima' chub'anik ronojel ri xtaqan wi ri rajaw, –kächa'.

⁴⁷ Ri patäninel ri kuch'ob'o jas ru rayinik ru patrón, te k'u ri' man kujikib'a tä k'u rib', man käniman tä k'u che, are k'u wa' we winaq ri' sib'alaj käk'äjisax na u wäch. ⁴⁸ Ri patäninel k'ut ri man kuch'ob' tä ru rayinik ru patrón, kub'an k'ut jachike ri taqal wi u k'äjisaxik u wäch, kätan na ri' ri k'äjisab'al u wäch ri káb'an na che. We jun winaq kuya rib' pa k'olib'al re eqle'n, nim wa' ri kätä' na che kumal ri nik'iaj winaq chik. We ri winaq ki jikib'am wi kanima' che jun winaq chik, k'ia k'u ri utzil käkita' che we winaq ri', –xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri ch'oj ri käpe cho ruwächulew rumal

⁴⁹ Xinpe in rech kinya tijonik chke ri winaq ajuwächulew. We tijonik ri' are je' jas ru t'iqik q'aq' cho taq ri juyub'. Kwaj ta na chi ya tajin käk'at chi we q'aq' ri', –kächa chke. ⁵⁰ K'o na jun nimalaj k'äx ri rajwaxik kinriqo. Kwaj ta na chi xb'antaj ta kan ri k'äx ri', xinto'taj ta k'u che, –kächa ri Jesús. ⁵¹ ¿A kichomaj ix chi in petinaq rech xa käk'oji utzil chkixol ri winaq ajuwächulew? ¡Man je' taj! Xane xinpe in chub'anik ch'oj. ⁵² Tzkämik ri' kächap na b'i u b'anik we ch'oj ri'. Job' winaq ri e k'o pa jun ja käkik'ulelaj na kib', ri oxib' chkij ri kieb', ri kieb' chik chkij ri oxib'. ⁵³ Káb'antaj na ch'oj, jun tata' kuk'ulelaj na ru k'ojol, ru k'ojol k'ut kuk'ulelaj na ru tat, xuquje' ri chichu' kuk'ulelaj na ri ral ali, ri ali kuk'ulelaj na ru nan, xuquje' ne ri jun ali chik

kuk'ulelaj na ri ralib' chichu', ri ralib' chichu' k'ut kuk'ulelaj na ri are', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri q'ij junab' ri'

⁵⁴ Xub'ij k'u ri Jesús chke ri k'ialaj winaq: We kiwil ri sutz' ri käpaqi loq, chanim kib'ij: Kraj käpe jäb', —kixcha'. Je' k'u käk'ulmatajik, —kächa'.

⁵⁵ Aretaq käxuli ri kiäqiq', kib'ij: Käpe na ri saq'ij, —kixcha'. Je' käk'ulmatajik, —kächa'. ⁵⁶ ¡Ri alaq, xa kieb' wäch alaq! Kächob' alaq ri u wo ri kaj xuquje' ruwächulew. ¿Jas che man käch'ob' tä alaq jas u wäch wa' we q'ij junab' ri'? —xcha chke.

Rajwaxik chi jun winaq kärutzirisaj rib' ruk' ru k'ulel

⁵⁷ ¿Jas che man kächomaj tä alaq jas ri' ri gas jikom, jas ri' ri man gas jikom taj? ⁵⁸ Aretaq ke' alaq cho ri q'atal tzij achil' alaq ri k'ulel alaq, tija' b'a' q'ij alaq che rutzirisaxik ib' alaq pa ri b'e, rech man käk'am tä b'i alaq cho ri q'atal tzij. Are k'u ri q'atal tzij käjachow alaq pu q'ab' ri mayor. Ri mayor k'ut käyo'w kan alaq pa che'. ⁵⁹ Qas tzij ri kinb'ij chi man kel tä na alaq pa che' k'ä kätöj na alaq ri k'isb'al centavo re ri multa, —xcha ri Jesús chke.

13

Rajwaxik u k'exik ri ranima' jun rech man käsach tä u wäch

¹ Pa ri q'ij ri' e k'o jujun winaq chila' ri xkitzi-job'ej ri Jesús chkij ri winaq aj Galilea ri xeukämisaj ri tat Pilato, xuyuj k'u ri ki kik'el ruk' ri ki kik'el ri awaj ri xekämisax che ki sipaxik cho ri Dios.

² Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kächomaj alaq

chi ri winaq aj Galilea xkiriq wa' we nimalaj k'äx ri' xa rumal chi más e ajmakib' na chkiwäch ri nik'iaj ki winaqil chik? ³ Man je' ta wa', –kächa'. We ri alaq man käk'ex tä ri anima' alaq, xuquje' ri chomanik alaq, käsach na wäch alaq onojel alaq xuquje', –xcha chke. ⁴ Xuquje' e k'o ri wajxaq lajuj winaq ri xekäm pa Siloé rumal jun nimalaj ja ri xtzaq pa ki wi'. ¿A kächomaj alaq chi más e lawalo na we winaq ri' chkiwäch ri nik'iaj winaq chik ri e k'o pa Jerusalén? ⁵ Man je' taj, –kächa'. We ri alaq man käk'ex tä anima' alaq, xuquje' man käk'ex tä chomanik alaq, käsach na wäch alaq onojel alaq xuquje', –xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri u che'al higos ri man käwächin taj

⁶ Ri Jesús xutzijoj xuquje' we k'utb'al ri' chuya'ik tijonik chke, xub'ij: Jun achi, k'o jun u che'al higos ruk', tiktal k'ut pa ru tikb'al uvas. Xe' k'u ri achi chutzukuxik ri u wäch ri che' ri', man k'o tä k'u xuriqo. ⁷ Xub'ij che ri chajil tikb'al uvas: “Chaw-ilampe' chi xke' oxib' junab' kinpe chutzukuxik u wäch ri che' ri', man k'o tä k'u kinriqo,” –xcha', –kächa ri Jesús. “Chat'oyo b'a'. Xaq k'u loq' käk'oji waral pa ri wulew,” –kächa'. ⁸ Xch'aw chi ri chajinel, xub'ij che: “Tat, ya la kanoq xaq xuwi che we junab' chik ri'. Kink'ot na rij, kinmesaj na. ⁹ We ne käwächin ne pa we jun junab' chik ri', utz u b'anom. We k'u man käwächin taj, käqat'oy na apanoq,” –xcha che ru patrón, –xcha ri Jesús chke.

Ri u kunaxik jun ixoq ru q'usum rib' pa ri q'ij re uxlanem

¹⁰ Pa jun q'ij re uxlanem ri Jesús tajin kuya tijonik pa jun chke ri rachoch Dios. ¹¹ K'o k'u jun chichu' chila' ri wajxaq lajuj junab' yawab' rumal jun itzelalaj espíritu. U q'usum rib' káb'inik, man kákowin tä chik chujikomisaxik rib'. ¹² Aretaq ri Jesús xrilo, xusik'ij ri chichu', xub'ij che: Nan, kunam chi la che ri yab'il la, —xcha che.

¹³ Xuya ru q'ab' puwi' ri chichu'. Chanim k'ut xkowinik xujikomisaj rib'. Xunimarisaj k'u u q'ij ri Dios. ¹⁴ Ri ki nimal ri winaq pa ri rachoch Dios sib'alaj xpe royowal rumal chi ri Jesús xub'an kunanik pa ri q'ij re uxlanem. Xub'ij ri achi chke ri winaq: Xaq xuwi waqib' q'ij rajwaxik kixchakunik. Chixpet pa taq we q'ij ri' rech kixkunaxik, mixpe k'u pa ri q'ij re uxlanem, —xcha chke.

¹⁵ Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: ¡Ri alaqaq xaq kieb' wäch alaqa! Chjujunal alaqa kákir alaqa ri wakäx, ri burro pa ri recha'b'al pa ri q'ij re uxlanem, kák'am k'u b'i alaqa rech kutija u joron. ¹⁶ Wa' we ixoq ri', rachalaxik ri qa mam Abraham, yututal k'u rumal ri Satanás wajxaq lajuj junab'. ¿A mat rajwaxik u kirik wa' che we yab'il ri' pa ri q'ij re uxlanem? —xcha che. ¡Je', je ri'!

¹⁷ Aretaq ri Jesús xub'ij wa', konojel ri kek'ulelanik xek'ixik. Are k'u konojel ri nik'iaj winaq chik sib'alaj xekikotik kumal taq ri kajmab'al ri tajin kub'an ri Jesús. Sib'alaj nim xekilo ri xub'an ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij jun ija' re mostaza

¹⁸ Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas ruk' junam wi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq? ¿Jas ta ruk' kinjunamaj wi wa'? —kächa'. ¹⁹ Are je' jas jun ija'

re mostaza. Jun winaq kuk'am b'i ri ija' ri', kutik pa rulew. Käk'iyik, kub'an nim je' jas kub'an jun che' käk'iyik. Ri chikop ajuwokaj kaka'n ri ki sok pa taq ri u q'ab' ri che' ri', –xcha chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ch'äm

²⁰ Xub'ij ri Jesús xuquje': ¿Jas ta ruk' kinjunamaj wi ru taqanik ri Dios? –kächa'. ²¹ Are je' jas ri ch'äm ri kuya jun chichu' ruk' oxib' pajb'al k'äj re kaxlan wa, rech käch'ämir ronojel ri q'or, –xcha chke.

Qatij b'a' qa chuq'ab' rech kujok b'i pa ri uchija ri latz' u wäch

²² B'enam re ri Jesús pa Jerusalén, xeusolij kan ronojel tinimit, ri nimaq xuquje' ri ch'utiq, xuya k'u tijonik chila'. ²³ K'o k'u jun ri xuta' che ri Jesús: Tat, ¿a xa e kieb' oxib' ri' ri winaq ri käkiriq ri u tob'anik ri Dios? –xcha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke ri winaq: ²⁴ Kätij chuq'ab' alaq rech kok alaq pa ri uchija ri sib'alaj latz' u wäch. Je' kinb'ij chi e k'ia ri käkij na ki q'ij rech keb'okik, man kekowin tä k'ut, –xcha chke.

²⁵ Te k'u ri', aretaq ri ajchaq'el ja u tz'apim ri porta, ri alaq ri xaq tak'atoj alaq cho ri ja, käch'aw na alaq chuchi' ri ja, käb'ij na alaq: “Qajaw, Qajaw, toro la ri porta chqawäch,” –kächa na alaq che. Käch'aw k'u na loq ri ajchaq'el ja, kub'ij na: “Ri in man kinch'ob' tä wäch alaq, xuquje' man wetam taj jawije' kel wi alaq,” –kächa ri'. ²⁶ Käch'aplej k'u na alaq käch'aw alaq, käb'ij alaq che: “Uj woqinaq ya' uk' la, xuquje' ri lal yo'm la tijonik pa taq ri b'e re ri qa tinimit,” –kächa na alaq. ²⁷ Kub'ij na ri ajchaq'el ja: “Xinb'ij chech alaq chi ri in

man wetam taj jawije' ri kel wi alaƣ chi'. Chel b'i alaƣ, alaƣ b'anal taƣ etzelal," —kächa na ri are'.
²⁸ Are chi' k'ut käb'an wi na alaƣ ri oq'ej, xuƣuje' ri ƣuch'uch'em wareyaj rumal ri k'äx aretaƣ kil alaƣ chi ri ƣa mam Abraham, ri ƣa mam Isaac, ri ƣa mam Jacob, xuƣuje' konojel ri ƣ'alajisal taƣ re ru Loƣ' Pixab' ri Dios e k'o chila' jawije' ri Dios kätaƣan wi. Ri alaƣ k'ut, man k'o tä alaƣ kuk' rumal chi esam chi alaƣ apanoƣ. ²⁹ Keopan k'u na winaƣ ajrelb'al ƣ'ij, aj u ƣajb'al ƣ'ij, xuƣuje' winaƣ aj u wikiäƣ'ab' ri relb'al ƣ'ij, aj u mox relb'al ƣ'ij, ket'uyi na chi' ri mesa che wi'm jawije' kätaƣan wi ri Dios, —kächa'. ³⁰ Jujun k'u chke ri winaƣ ri man nim tä keil wi kämik sib'alaj nim keil wi na pa ri ƣ'ij ri'. Are k'u jujun chke ri winaƣ ri sib'alaj nim keil wi kämik, man nim tä chi na keil wi pa ri ƣ'ij ri', —xcha ri Jesús.

*Ri Jesús käroƣ'ej ki wäch ri winaƣ re ri tinimit
 Jerusalén*

³¹ Pa ri ƣ'ij ri' xeopan nik'iaj tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkib'ij che: ¡Chel b'i la waral! ¡Chanej la! Are ri ƣ'atal tzij Herodes kraj kukämisaj la, —xecha che.

³² Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jeb'ij alaƣ che we sub'anel Herodes chi kämik xuƣuje' chuweƣ kin-wesaj na itzel taƣ espíritus, xuƣuje' kinkunanik. K'ä te' pa ri urox ƣ'ij kinto'taj na che ri nu chak, —kächa', —kächa alaƣ che. ³³ Rajwaxik k'ut chi kämik, chuweƣ, käb'ij kinb'an na u b'anik ri nu chak, —kächa'. ¿A kuya lo käkämisax jun ƣ'alajisal re ru Loƣ' Pixab' ri Dios pa jun tinimit chik, mat pa Jerusalén? Man je' taj, —xcha ri Jesús chke.

³⁴ ¡Ay, winaq aj Jerusalén! Are kekämisaj alaq ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, keb'an alaq che ab'aj ri ketaq b'i uk' alaq. ¡K'ia mul nu rayim ri mulixik alaq jas kub'an jun ati't äk' kumulij ri alaj taq ral chuxe' ru xik', man kaj tä k'u alaq! —kächa'. ³⁵ Tampe alaq, käkanaj na kan ri achoch alaq, käwonob'ax k'u na kanoq. Man kinil tä chi na alaq k'ä kopan na ri q'ij ri käb'ij alaq: “Nim b'a' ru q'ij ri Jun ri u taqom loq ri Qajaw Dios,” —kächa na alaq, —xcha ri Jesús chke.

14

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o sipoj che

¹ Pa jun q'ij re uxlanem xe' ri Jesús cho rachoch jun chke ri ki nimal ri winaq, jun tata' fariseo. Jela' xe' wi che wi'm, tajin k'u kaluchi'x kumal ri nik'iaj tata'ib' fariseos. ² Jun achi k'ut ri k'o sipoj che k'o chila' chuwäch ri Jesús. ³ Xch'aw ri Jesús, xeuch'ab'ej ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri fariseos, xub'ij: ¿A taqal u b'anik kunanik pa jun q'ij re uxlanem? We ne man taqal taj, —xcha chke.

⁴ Man xech'aw tä k'u ri e are'. Ri Jesús xuk'am b'i ri yawab' ruk', xukunaj, xutaq b'ik. ⁵ Xub'ij k'u chke ri tata'ib': We k'o ri burro alaq, ri wakäx alaq, ri kätzaq b'i pa jun k'ua' pa ri q'ij re uxlanem, ¿a mat kesaj alaq wa' chanim? —xcha chke. ¡je', je ri'!

⁶ Man xkiriq tä k'ut jas xkib'ij che.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ru b'anik nimal

⁷ Xril ri Jesús jas xka'n ri winaq ri e ula'm, chi ri e are' xkicha' ri t'uyulib'al kech ri nimaq ki b'anik chi' ri mesa. Xukoj jun k'utb'al chuyi'k tijonik chke, xub'ij: ⁸ We käsik'ix alaq che jun

k'ulanem, mät'uyi wi alaḡ pa taḡ ri t'uyulib'al kech ri nimaḡ ki b'anik. We ne käpe na jun winaḡ ri nim na u q'ij chuwaḡ alaḡ ri xuḡuje' ula'm rumal ri achi. ⁹ Kraj käpe ri tata' ri xerulaj alaḡ ri xuḡuje' xrulaj ri jun winaḡ chik, kub'ij che alaḡ: “Ya la ri t'uyulib'al la che we achi ri',” —kächa na. Ri alaḡ k'ut, pune sib'alaj käk'ix alaḡ, käq'ax na alaḡ ri' pa ri t'uyulib'al ri man ḡas tä nim u b'anik, —kächa ri Jesús chke. ¹⁰ Xane aretaḡ kula'x alaḡ, tzukuj alaḡ ri t'uyulib'al ri man ḡas tä nim u b'anik, t'uyul alaḡ chila', rech we käpe ri tata' ri xerulaj alaḡ, kub'ij ta na ri' che alaḡ: “Wachi'l, k'o jun t'uyulib'al ja le' ri utz na che la,” —kächa na ri'. Ḡas känimarisax na q'ij alaḡ chkiwaḡ konojel ri e k'o uk' alaḡ chi' ri mesa. ¹¹ Ronojel winaḡ ri kunimarisaj rib', käḡasax na u q'ij ri are'. Ri winaḡ ri man kunimarisaj tä rib', are k'u wa' känimarisax na u q'ij, —xcha chke.

¹² Xub'ij k'u ri Jesús che ri tata' ri xula'nik: Aretaḡ käb'an la jun ula'nem, we ne jun nimaḡ'ij, me'ulaj la xaḡ xuwi ri achi'l la, man xaḡ xuwi tä ri achalal la, o ri k'ul taḡ ja la ri e q'inomab'. We je ri' kraj ne je' käka'n na wa' che la xuḡuje' chutojik u k'exel ri xb'an la chke. ¹³ Xane aretaḡ käb'an la jun ula'nem, che'ulaj la ri winaḡ meb'a'ib', ri winaḡ kutukaḡ keb'inik, ri ch'okojib' xuḡuje' ri man keka'y taj. ¹⁴ Utz k'u na ri e la rumal chi man kekowin tä ri e are' chutojik u k'exel wa' che la. Käyi' k'u na u k'exel che la pa ri q'ij re ri ki k'astajik ri winaḡ ri jikom kanima' chkiḡol ri käminaḡib', — xcha ri Jesús che.

Ri Jesús kuya jun k'utb'al chrij jun nimalaj wi'm

15 Xuta k'u wa' jun chke ri e t'uyul ruk' ri Jesús chi' ri mesa, xub'ij che: Utz re ri kok na che wi'm chila' jawije' ri kátaqan wi ri Dios, —xcha che.

16 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Jumul ri' jun achi xub'an jun nimalaj ula'nem. E k'ia k'u ri xeusik'ij. 17 Pa ri hora re ri wi'm ri achi xutaq b'ik jun patänil re chub'ixik chke ri e sik'im: “Sa'j alaḡ, ya xutzir ronojel,” —xcha chke. 18 Junam k'ut xkichaplej resaxik kib' konojel. Xub'ij ri nab'e winaḡ che ri patäninel: “Nu loḡ'om ch'äqap wulew,” —kächa'. “Rajwaxik chi kine' che rilik. Chab'ij che ri a patrón chi chub'ana toḡ'ob' chwe, chusacha nu mak, man kine' taj,” —xcha'. 19 Xub'ij jun winaḡ chik: “Nu loḡ'om job' k'ulaj wakäx, kinwil na jas käka'no kechakunik,” —kächa'. “Chub'ana toḡ'ob' chwe, chusacha nu mak, man kine' taj,” —kächa ri'. 20 Xub'ij ri jun winaḡ chik: “Man kuya' taj kine'k rumal chi k'ä te' xink'uli'k,” —kächa'. 21 Xtzelej b'i ri patäninel, xutzijoj ronojel wa' che ri u patrón. Xpe royowal ri u patrón, xub'ij k'u che ri patänil re: “Jat chanim pa taḡ ri b'e, pa taḡ ri k'ayib'al re ri tinimit, cheatzukuj ri winaḡ meb'a'ib', ri winaḡ kutukaḡ, ri man kekowin taj keka'yik, xuquje' ri ch'okojib', cheak'ama k'u loḡ,” —kächa che. 22 Te k'u ri' xub'ij ri patäninel che ri u patrón: “Xb'antaj kanoḡ ri xtaqan wi la. K'o k'u na k'olib'al chke nik'iaj,” —kächa che. 23 Xub'ij k'u ri patrón che ru patäninel: “Jat naj pa taḡ ri b'e, pa taḡ ri juyub', chakojo a chuḡ'ab' rech kepe ri winaḡ, känoj k'u na ri wachoch. 24 Kinb'ij chiwe ix ri ya ix k'o chik chi man k'o tä jun chke ri xewula'j nab'e ri kutij na

jub'iq' re ri nu wi'm ri xinb'ano,” –xcha chke.

K'o k'äx ri kuriq jun winaq we ke' ruk' ri Cristo

²⁵ E k'ia winaq k'ut e b'enaq ruk' ri Jesús. Xutzolq'omij rib' kuk', xub'ij chke: ²⁶ We k'o jun ri qas kraj käk'oji wuk' in, nim k'u na keril ru tat u nan chnuwäch in, xuquje' ri rixoqil, ri ralk'ual, ri ratz, ru chaq', we k'u ne ri ranab', man kuya' taj kok che tijoxel we, –kächa'. Xuquje' ne we nim na käril ru k'aslemal chb'il rib' chnuwäch in, man kuya' tä ri' kok che tijoxel we, –kächa ri Jesús. ²⁷ Ri winaq ri man kutelej tä ru cruz, te ri' käpe wuk' in, man kuya' taj kok che tijoxel we, –xcha chke.

²⁸ ¿A k'o jun chiwe ri kraj kuyak jun nimalaj ja, ri mat nab'e kät'uyi na chub'anik raqan, kärajilaj ru rajil joropa' ri k'olik che rilik we kub'an ri puaq chuk'isik u b'anik ri ja? –kächa'. ²⁹ Je ri' kub'ano rech aretaq kojom chik ri tak'alib'al re ri ja, käkowin k'u ri' chuk'isik ri xuchaplej. We ta mat je ri' konojel ri winaq ri keilowik käkichap na u tze'xik u wäch, ³⁰ kraj ne käkib'ij: “We achi ri' xuchaplej u yakik jun nim ja, man xkowin tä k'ut chub'anik ronojel,” –kecha ne. ³¹ We k'u ne k'o jun nim taqanel ri ke' che ch'oj chrij ri nim taqanel re jun tinimit chik, ¿a mat nab'e kuta' u no'j che retamaxik we kub'an na ri u soldados? Kraj k'o xa lajuy mil u soldados. Ri jun nim taqanel chik kraj e k'o juwinaq mil u soldados. Ri tata' ri k'o xa lajuy mil u soldados kuchomaj na we kekowin ri e are' che ki ch'akik ri juwinaq mil soldados ri kepe na chrij. ³² We ne man käkowin tä che, aretaq k'ä naj e k'o wi ru k'u'el che, keutaq b'i ru taqo'n chutz'onoxik chi kutzir ruk', –kächa'. ³³ Je k'u ri'

apachin chiwe ix ri man kuya tä kan ronojel ri rech are', man kuya' tä ri' kok che tijoxel we, — xcha ri Jesús chke.

Man k'o tä chi u patän ri atz'am we käsach u tzayil

³⁴Utz ri atz'am. Are k'u we man k'o chik ru tzayil ri atz'am, ¿jas lo ruk' kätzayix wi ri rikil? —kächa'.

³⁵Man k'o tä chi u patän. Man utz tä che ri ulew, man utz tä k'u chumesaxik. Ri winaq xa käkesaj na b'i pa mes, —kächa'. Apachin ri kujikib'a ranima' che nu tatab'exik, chutatab'ej, —xcha ri Jesús chke.

15

Ri Jesús kukoj che k'utb'al jun chij ri xtzaqik

¹Xenaqajin k'u konojel ri toq'il taq alkab'al xuquje' ri nik'iaj ajmakib' ruk' ri Jesús chutatab'exik. ²Xewixwit k'u ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab', xkib'ij: We achi ri' keuk'ulaj ri ajmakib', käwi' k'u kuk', —xecha'.

³Ri Jesús xukoj we k'utb'al ri' chuya'ik tijonik chke, xub'ij: ⁴We k'o jun chech alaq ri k'o jun ciento ru chij, kätzaq k'u jun chke, keuya na kan ri jumuch' b'elej lajuj pa taq ri juyub', ke' k'u chutzukuxik ri xtzaq kanoq k'ä kuriqa na wa', —kächa'. ⁵Aretaq kuriqo, kuya na loq chrij u wi', käkikotik. ⁶Aretaq kopan chik cho ja, keusik'ij na ri rachi'l xuquje' ru k'ul taq ja, kub'ij chke: “Chixkikot wuk', rumal chi xinriq ri nu chij ri xtzaq na kanoq,” —kächa na chke. ⁷Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi k'o na kikotemal chikaj rumal jun ajmak ri kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik, chkiwäch ri jumuch' b'elej lajuj ri man kajwataj tä u k'exik kanima', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri puaq ri xtzaqik

⁸ We k'o jun ixoq ri e k'o lajuj quetzales ruk', kätzaq k'u jun quetzal, ri ixoq kutzij na jun u candela, kumes na ri upaja, kärilij na u tzukuxik k'ä kuriq na ri puaq. ⁹ Aretaq kuriqo, keuch'ab'ej na ri rach taq ixoqib' xuquje' ri u k'ul taq ja, kub'ij chke: “Chixkikot wuk', rumal chi xinriq ri nu puaq ri xtzaqik,” —kächa na chke. ¹⁰ Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi kekikot na ri ángeles re ri Dios aretaq jun ajmak kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik, — xcha ri Jesús chke.

Kätzaq ru k'ojol jun tata'

¹¹ Ri Jesús xuquje' xutzijoj wa' chke: Jun achi e k'o kieb' u k'ojol. ¹² Ri ch'ut u k'ojol xub'ij che ru tat: “Tat, ya la ri kinwechb'ej in re ri q'inomal la,” —xcha che. Ri ki tat k'ut xujach ri jastaq re chkiwäch ri kieb' u k'ojol. ¹³ Xke' kieb' oxib' q'ij, ri ch'ut u k'ojol xumulij b'i konojel ri jastaq re, xe' naj pa jun tinimit chik. Chila' k'ut xaq xusachila wi il ri k'o ruk', xtzaq pa mak, man utz tä chik ru k'aslemal. ¹⁴ Aretaq ronojel u sachom chik, xpe jun nimalaj wi'jal pa ri tinimit ri'. Xuriq k'äx ri ala, sib'alaj xnumik. ¹⁵ Xe'k, xutzukuj u chak ruk' jun chke ri winaq re ri tinimit ri'. Xyi' k'u u chak. Xtaq b'i ri ala rumal ri achi che ki yuq'uxik ri aq pa ri juyub'. ¹⁶ Sib'alaj xurayij u tijik re ri rij taq pru't ri käkitiq ri aq. Man k'o tä k'u jun winaq ri k'o jas kuya che. ¹⁷ Xul k'u ri ala pa saq, xub'ij: “E k'o k'ia ri ajchakib' cho rachoch ri nu tat ri sib'alaj k'o ri ki wa. Ri in k'ut kinkäm waral rumal ri wi'jal. ¹⁸ Kinwalijik, kine' na ruk' ri nu tat, kinb'ij na che: Tat, ri in, in makuninaq chuwäch ri Dios, xuquje'

chuwäch la, tat. ¹⁹ Ri in, man ya'tal tä chwe chi káb'an chi na la k'ojol la chwe. B'ana b'a' la chi kinok che jun ajchak la,” —kincha na che, —kächa'.
²⁰ Xwalijik, xe' k'u ruk' ru tat.

Tajin káb'inik, naqaj chik k'o wi che ri rachoch. Ru tat xril apan chinaj. Xel ranima' ru tat che. Xu-tik anim, xe'k, xuq'aluj ri ala, xuquje' xutz'umaj.
²¹ Xub'ij k'u ru k'ojol che: “Tat, ri in, in makuninaq chuwäch ri Dios, xuquje' chuwäch la, tat. Man ya'tal tä chik chwe in chi káb'an la k'ojol la chwe,” —xcha che ru tat. ²² Xub'ij k'u ru tat chke taq ri patänil re: “Chiwesaxtaj loq ri atz'iaq ri más utz na, chikojo che, chikojo xuquje' jun mulq'ab' che ru q'ab', xuquje' xajäb' chke ri raqan. ²³ Jik'ama loq xuquje' ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom, chipila b'a',” —xcha chke. “iChujwoq, qab'ana nimaq'ij!
²⁴ Rumal chi we nu k'ojol ri' je' ta ne chi xkämik, xk'astaj k'u loq jumul chik. Xtzaq na, xriqtaj k'ut,” —xcha ri tata' chke. Xkichaplej k'u kikotem.

²⁵ Ri u k'ojol nab'eal ri tata' b'enaq pa juyub'. Tzelejem re cho ja, xnaqajin k'u che ri rachoch, xuta ri q'ojom xuquje' ri xojowem. ²⁶ Xusik'ij k'u jun patänil re ru tat, xuta' che: “¿Jas wa' ri kinto?” —xcha che. ²⁷ Xub'ij k'u ri patäninel che: “Ulinaq ri chaq' la. Ri tat la xtaqan k'u chupilik ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom, rumal chi ulinaq ri ala utz u wäch,” —xcha che. ²⁸ Te k'u ri' sib'alaj xpe royowal ri nab'eal, man xraj taj kok b'ik pa ri ja. Xel k'u loq ru tat chub'ochi'xik. ²⁹ Ri nab'eal xch'awik, xub'ij che ru tat: “Qas k'ia junab' in patäninaq che la. Ronojel q'ij nu nimam jas ri káb'ij la chwe. Man k'o tä k'u jumul ri yo'm la xa ta ne

jun alaj k'isik' chwe in rech kinb'an nimaq'ij kuk' ri wachi'l," –kächa'. ³⁰ "Aretaq xul we k'ojolla ri', ri xusachila ri jastaq e la kuk' ixoqib' re b'e, xkämisaj la ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom chub'anik nimaq'ij che," –xcha che ru tat. ³¹ Xub'ij k'u ru tat che: "Nu k'ojol, ri at ronojel q'ij at k'o wuk' in, konojel k'u ri jastaq we xuquje' awech at wa'. ³² Rajwaxik u b'anik nimaq'ij, xuquje' kujkikotik rumal chi we a chaq' ri' je' ta ne käminaq chik, xk'astaj k'u loq jumul chik. Xtzaq na wa', xriqtaj k'ut," –xcha che ru k'ojol, –xcha ri Jesús chke.

16

Ri Jesús kutzijoj ri tata' mayordomo ri man utz taj

¹ Xuquje' xutzijoj wa' ri Jesús chke ru tijoxelab': K'o jun q'inom achi, ri k'o jun u mayordomo. Xb'ix k'u che ri q'inom chi ri u mayordomo tajin keuk'is b'i ri jastaq re. ² Ri q'inom achi xusik'ij ri tata' mayordomo, xub'ij che: "¿Jas wa' ri nu tom chawij? Chab'ana kuenta che ri a patäninik chnuwäch. Man kuya' tä chi k'ut katk'oji wuk' che ri nu mayordomo," –xcha ri tata' che. ³ Xuchomaj k'u ri mayordomo pa ranima', xub'ij: "¿Jas ta k'u ne kinb'ano?" –kächa'. "Man kraj tä chi ri nu patrón chi kinchakun na ruk'. Man k'o tä k'u nu chuq'ab' chub'anik taji'n. Kink'ix k'ut che ri molonik," –kächa'. ⁴ "Kinchomaj na ri kinb'ano rech kinkik'ulaj na ri winaq pa taq kachoch aretaq kesax ri nu chak chwe," –xcha'. ⁵ Ri mayordomo xeusik'ij ri rajk'asib' ri rajaw chkijujunal. Xub'ij che ri nab'e ajk'as: "¿Joropa' ri k'as la ruk' ri nu

patrón?” —xcha che. ⁶ Xub'ij ri ajk'as che: “Are jun ciento toneles aceite nu k'as,” —xcha'. Xub'ij k'u ri mayordomo che: “Waral k'o wi ru wujil ri k'as la. T'uuyul b'a la chanim ri', tz'ib'aj la nik'iaj ciento,” —xcha che. ⁷ Te ri' xub'ij ri mayordomo che jun ajk'as chik: “Ri lal, ¿joropa ri' ri k'as la?” —xcha che. Xch'aw ri ajk'as, xub'ij che: “Wajxaqib' quintales triko ri nu k'as,” —xcha'. Xub'ij ri mayordomo che: “Waral k'o wi ru wujil ri k'as la. Tz'ib'aj la waqib' ruk' ri nik'iaj,” —xcha che. ⁸ Ri u patrón ri mayordomo xub'ij chi sib'alaj k'o u no'j ri mayordomo ri man utz taj rumal chi xna'w chub'anik ronojel wa'. Are k'u ri winaq ajuwächulew, ri man e kojonelab' taj, k'o na ketam chkij taq wa' we jastaq ri' chkiwäch ri kojonelab' ri k'o ri u saqil re ru Loq' Pixab' ri Dios pa kanima', —xcha ri Jesús.

⁹ Kinb'ij in chiwe: Chikojo b'a' ri i rajil ri ajuwächulew rech e k'o na iwachi'l. Aretaq käk'is ri i rajil, kixk'ulax pa taq jeqilib'al ri man kek'istaj tä ri', —xcha'.

¹⁰ Apachin jun winaq ri jikom ranima' chub'anik ri man nim tä u b'anik, xuquje' are jikom ranima' chub'anik ri nim na u b'anik. Apachin ri man jikom tä ranima' chub'anik ri man nim tä u b'anik, man jikom tä k'u ri' chub'anik ri nim u b'anik, —kächa'. ¹¹ We ri ix man jikom tä iwanima' ix chukojik ri q'inomal ajuwächulew, ¿jachin ta lo ri käyo'w ri qas q'inomal ajchikaj chiwe? Man k'o taj, —kächa'. ¹² We ri ix man jikom tä iwanima' ix chrij ri rech jun winaq chik, ¿jachin ta lo käyo'w chiwe ri qas iwe ix? Man k'o taj, —xcha'.

13 Xub'ij xuquje': Man k'o tä jun patäninel ri käkowin che ki patänixik kieb' u patrón, —kächa'. Käretzelaj na u wäch ri jun, loq' k'u na käril na ri' ri jun chik. Utz kub'an na che ri jun u patrón, man nim tä k'u käril wi ri jun chik, —kächa'. Man kixkowin taj kipatänij ri Dios we b'enaq iwanima' ruk' ri puaq, —xcha ri Jesús.

14 Xkita k'u ronojel wa' ri tata'ib' fariseos ri sib'alaj loq' käkil wi ri ki rajil. Xketze'j k'u u wäch ri Jesús. 15 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ala q käq'alajisaj ib' ala q chkiwäch ri winaq chi jikom anima' ala q. Are k'u ri Dios retam jas k'o pa anima' ala q, —kächa'. Ri sib'alaj nim kil wi kumal ri winaq, are xab'ib'al wa' cho ri Dios, —xcha chke.

Waral kätzijox wi ri ojer Pixab' xuquje' ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq

16 Xub'ij xuquje': Taqal chke ri winaq chi ken-iman che ri ojer Pixab' rech ri qa mam Moisés xuquje' chke ri ki tijonik ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios k'ä mäja' xul ri tat Juan Qasal Ja'. Kämik k'ut ri xul ri tat Juan, xchaplex u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Konojel ri winaq tajin käkij ki chuq'ab' rech keb'okik.

17 Man k'äx tä ru sachik ki wäch ri kajulew chuwäch ri u sachik jun tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios rumal chi tzrajwaxik wi chi käb'antaj na ronojel ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri tasow ib'

18 Ronojel achi ri kujach b'i ri rixoqil, kuk'ama chi na jun ixoq chik, kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' chrij ri rixoqil. Xuquje'

ri achi ri kuk'am jun ixoq ri jachom b'ik rumal ri rachajil kub'an ri' ri nimalaj mak ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' chrij ri nab'e rixoqil, —xcha ri Jesús.

Waral käqil wi ri xub'an jun achi ri sib'alaj q'inom che ri tat Lázaro ri meb'a'

¹⁹ Xk'oji jun achi ri sib'alaj q'inom, ri kukoj je'lalaj taq atz'iaq ri sib'alaj paqalik. Ronojel q'ij k'ut xub'an k'ok'alaj taq wi'm ri sib'alaj nimaq, —kächa'. ²⁰ K'o k'u jun winaq meb'a', tat Lázaro u b'i', q'oyol chuchi' ri rachoch ri q'inom. K'o k'u k'ia ri itzel taq ch'a'k che. ²¹ Ri meb'a' kurayij u tijik ri ch'äqataq wa ri ketzaq chuxe' ru mesa ri q'inom. Kenaqajin k'u ri tz'i' ruk' ri tat Lázaro, kekiriq' ri u ch'a'k, —kächa'. ²² Xkäm k'u ri meb'a' tata'. Ri ángeles xkik'am b'ik, xkiya kan ruk' ri qa mam Abraham. Xkäm xuquje' ri q'inom achi, xmuq'k'ut, —kächa'. ²³ K'o k'u ri q'inom pa ri k'olib'al ri keb'e' wi ri kanima' ri winaq aretaq kekämik. Sib'alaj k'äx tajin kuriqo. Xka'y apanoq, xril ri qa mam Abraham chinaj, xuquje' chi ri tat Lázaro k'o ruk'. ²⁴ Ko xch'awik, xusik'ij, xub'ij: “Tat Abraham,” —kächa'. “Toq'ob'isaj la nu wäch, taqa la loq ri tat Lázaro, kurub' k'u u q'ab' pa joron rech käpetik, kuya jub'iq' chwe rech kinjororik. Xa kinel ch'uj pa we q'aq' ri',” —xcha'. ²⁵ Xub'ij k'u ri qa mam Abraham: “Tat, chna'taj chawe chi xariq ri utzalaj taq jastaq at pa ri a k'aslemal cho ruwächulew. Are k'u ri tat Lázaro, man k'o tä utzil xuriqo. Kämik k'ut are ku'b'isam ranima' wuk' in waral, ri at k'ut, at k'o pa k'äxk'ol,” —kächa che. ²⁶ “Kojom k'u jun nimalaj siwan chqaxol rech ri käkaj keq'ax b'i

awuk' man kekowin tä che. Ri ajchila' k'ut ri e k'o awuk', man kekowin taj keq'ax loq quk',” –xcha che. ²⁷ Xub'ij ri q'inom tata' che ri tat Abraham: “Kinb'ochi'n b'a' che la, tat Abraham, chi kätaq la b'ik ri tat Lázaro cho rachoch ri nu tat. ²⁸ E k'o job' ri wachalal chila',” –kächa'. “Kwaj chi ri tat Lázaro kutzijoj wa' we k'äxk'ol ri' chke rech man kepe tä waral ri sib'alaj käkiriq wi k'äx,” –xcha che. ²⁹ Xub'ij k'u ri qa mam Abraham: “K'o ri tz'ib'am kan rumal ri qa mam Moisés, xuquje' ri tz'ib'am kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. K'o ke ri wuj ri'. Chkitijoj kib' chkij,” –xcha che. ³⁰ Xub'ij k'u ri q'inom: “iQas tzij, tat Abraham! Man kekojon tä k'u chke. We ta k'u k'o jun käminaq ri käk'astajik, ri ke' kuk', käkik'ex na ri' ri kanima', käkik'ex ri ki chomanik,” –xcha'. ³¹ Xub'ij ri mam Abraham che: “We man käkinimaj tä ri qa mam Moisés xuquje' ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, man kekojon tä na ri' pune che jun winaq ri käk'astaj b'i chkixol ri käminaqib',” –xcha ri qa mam Abraham che, –xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

17

Ri Jesús kub'ij chi käqachajij qib' rech man kujtzaq tä pa mak

¹ Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Tzk'o wi jachike ri kub'ano chi jun winaq chik kuriq ri b'e ri man utz taj, kätaqchi'x k'u che mak. iK'äx re ri winaq ri' ri rumal rech káb'antaj wa'! –kächa'. ² Are utz na we ta käxim jun ka' re molino chuqul ri winaq ri', käk'iäq ta k'u b'i pa ri mar, iutz k'u na ri' chuwäch ru b'anik chi jun chke we alaj taq ch'utiq

ri' kuriq ri b'e ri man utz taj! ³ Chiwila b'a' iwib',
—xcha chke.

Xub'ij k'ut: We kämakun ri awachalal, kub'an jun k'äx chawe, chapixb'aj wa'. We kuk'ex ran-ima', kuk'ex k'u u chomanik, chasacha ru mak, —kächa'. ⁴ We kämakun chawij wuqub' mul pa jun q'ij, kätzelej k'u awuk', kub'ij: “Man kinb'an tä chik,” —kächa'. Rajwaxik k'ut chi ri at kasach ru mak, —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri käkowin jun winaq chub'anik we qas tzij käkojonik

⁵ Xkib'ij ri apóstoles che ri Qajaw Jesús: B'ana b'a' la chqe chi sib'alaj kujkojon na, —xecha che.

⁶ Xub'ij ri Qajaw Jesús chke: We ta kixkojonik xa ta ne jub'iq' je' jas ru nimal jun alaj ija' re mostaza, kuya' kib'ij na ri' che we che' sicómoro ri: “Chab'oqo' awib', chatika awib' pa ri mar,” —kixcha che. Käniman k'u na wa' we che' ri' chiwe, —xcha chke.

Waral käqil wi ri ki b'anik ri kepatäninik

⁷ We k'o jun chiwe ri k'o jun patänil re ri kub'an taji'n, we ne ke' pa yuq', aretaq k'ut kätzelej loq iwuk' cho ja, ¿jas kib'ano? ¿A k'o lo jun chiwe ri kub'ij na che ri ajchak: “Tasa'j chanim, chatt'uyul chi' ri mesa, chatwoq”? —kixcha che, —kächa ri Jesús. ⁸ Man je' taj. Xane kib'ij ri' che ri patäninel: “Chab'ana ri kintijo. Chasuk'umaj awib', chaya ri nu wa rech kinwi'k. Te ri' kuya' katwi' at,” —kixcha che, —kächa'. ⁹ ¿A k'o maltioxinik ri' che ri patäninel rumal chi xub'an ri xtaq wi? Man k'o taj, —kächa'. ¹⁰ Je ri' ri ix xuquje', aretaq i b'anom chik ronojel ri ix taqom wi, chib'ij na chb'il iwib': “Ri uj, uj

patäninelab' ri man k'o tä qa patän, rumal chi xqa'n xaq xuwi ri' ri tzrajwaxik u b'anik," –kixcha na, – xcha ri Jesús.

Lajuj achijab' ri k'o itzel ch'a'k chkij kekunax rumal ri Jesús

¹¹ B'enaq k'u ri Jesús pa Jerusalén, ok'owem kub'an chkixol ri Galilea ruk' ri Samaria. ¹² Aretaq xopan pa jun alaj tinimit, xriqtaj ri Jesús kumal lajuj achijab' ri k'o itzel taq ch'a'k chkij. Xetak'i k'u chinaj. ¹³ Ko xech'awik, xkib'ij: ¡Tat Jesús! ¡Ajtij! ¡Toq'ob'isaj la qa wäch! –xecha che.

¹⁴ Xerilo, xub'ij chke: Jik'utu iwib' chkiwäch ri tata'ib' sacerdotes, –xcha chke.

Pa ri ki b'ik k'ut, are chi' xekunaxik. ¹⁵ Aretaq jun chke xrilo chi kunam chik, xtzelejik, ko xch'awik, xunimarisaj u q'ij ri Dios. ¹⁶ Xuxuk rib' cho ri Jesús, sib'alaj xmaltioxin che. Aj Samaria k'ut we achi ri'. ¹⁷ Xub'ij k'u ri Jesús: ¿A mat ne e lajuj ri xekunaxik? E k'u ri b'elejeb', ¿jawije' e k'o wi? –kächa'. ¹⁸ Xaq xuwi wa' we achi ri' ri man qa winaqil taj xtzelej loq, kunimarisaj k'u u q'ij ri Dios, –xcha ri Jesús.

¹⁹ Xub'ij ri Jesús che: Chatwalijoj, kuya' kate'k. At kunam chik rumal chi xatkojonik, –xcha che.

Ri Jesús kub'ij jas kub'an ru taqanik ri Dios käpetik

²⁰ Aretaq ri tata'ib' fariseos xkita' che ri Jesús jampa' käpe ru taqanik ri Dios cho ruwächulew, xub'ij ri Jesús chke: Ri u petik ru taqanik ri Dios cho ruwächulew man kilitaj tä ri', –kächa chke.

²¹ Man käb'ix tä na che: “Chawilampe', k'o chi ri'. Jawilampe', k'o chila',” –kächa'. Man je' taj rumal

chi ya ulinaq chi ri Dios iwuk' che taqanik, –xcha chke.

²² Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Kopan na ri q'ij ri sib'alaj kirayij chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o iwuk', man in k'o tä chik, –kächa'. ²³ Ri winaq käkib'ij na chiwe: “Chiwilampe', k'o chi ri'. Jiwilampe', k'o chila',” –kecha na. Mixe' k'ut, mixteri b'i kuk', –xcha ri Jesús chke. ²⁴ Je' jas ri kaypa' kusaqirisaxtaj ronojel ri kaj, q'alaj wa' chkiwäch konojel ri winaq, je ri' xuquje' ri q'ij aretaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinpetik, –kächa'. ²⁵ Rajwaxik k'ut chi nab'e sib'alaj kinriq na k'äx, ketzelax na nu wäch kumal ri winaq re we q'ij junab' ri', –kächa'. ²⁶ Jas ri xka'n ri winaq ojer pa ru q'ij ri qa mam Noé, je ri' xuquje' káb'antaj na pa taq ri q'ij ri kintzelej loq, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ²⁷ Xewi' ri winaq, xka'n nimaq'ij, xek'uli'k, xkiya k'u ri kalk'ual pa taq k'ulanem k'ä pa ri q'ij ri xok b'ik ri qa mam Noé pa ri nimalaj barco. Xpe k'u ri nimalaj q'eqal jäb', xusach k'u ki wäch konojel, –kächa'. ²⁸ Je ri' xuquje' jas ri xka'n ri winaq ojer pa ru q'ij ri qa mam Lot, xewi' ri winaq, xka'n nimaq'ij, xeloq'omanik, xek'iyinik, xetiko'nik, xkiyak taq kachoch. ²⁹ Pa ri q'ij ri xel b'ik ri qa mam Lot pa ri tinimit Sodoma, xqaj loq q'aq' ruk' q'ol chikaj, xusach k'u ki wäch konojel ri winaq. ³⁰ Je' káb'an na wa' pa ri q'ij ri kääq'alajin na jachin ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, –xcha chke.

³¹ Pa ri q'ij ri', ri winaq ri k'o puwi' ri ja, mok chi b'ik che ki k'amik b'i ri jastaq re ri e k'o kan chupam ri ja. Xuquje' ne ri k'o pa juyub' mätzelej

chi na cho ja, —kächa'. ³² Chna'taj ri rixoqil ri mam Lot chiwe. ³³ Ri kutzukuj u chajixik rib', kutzaq na ronojel, käkäm k'u na wa'. Apachin k'u ri kutzaq ru k'aslemal, kätö'taj na wa', —xcha chke.

³⁴ Qas tzij kinb'ij chiwe chi pa ri aq'ab' ri', kek'oji na kieb' pa jun ch'at. Jun chke käk'am na b'ik, ri jun chik käyi' na kanoq. ³⁵ Kek'oji na kieb' ixoqib' ri tajin kekie'n junam. Jun chke käk'am na b'ik, ri jun chik käyi' na kanoq. ³⁶ Kek'oji na kieb' achijab' kachi'l kib' pa taq juyub'. Jun chke käk'am na b'ik, ri jun chik käyi' na kanoq, —xcha ri Jesús chke.

³⁷ Xkib'ij k'u che ri Jesús: ¿Jawije' káb'an wi wa', Qajaw? —xecha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Ri käk'oji wi na ri ki b'aqil ri käminaqib', chila' k'ut käkimulij wi na kib' ri k'uch, —xcha chke.

18

Waral kätzijox wi ri chichu' malka'n ruk' ri q'atal tzij ri man jikom tä ranima'

¹ Ri Jesús xutzijoj chi na jun k'utb'al chuya'ik tijonik chke ru tijoxelab' chuk'utik chkiwäch chi rajwaxik u b'anik orar amaq'el ronojel q'ij, mäk'istaj k'u ki k'ux. ² Xub'ij k'u chke: Pa jun tinimit k'o wi jun q'atal tzij ri man kuxej tä rib' cho ri Dios, man nim tä k'u keril wi ri winaq. ³ Xuquje' k'o jun chichu' malka'n pa ri tinimit ri', ri amaq'el kopan ruk', kutz'onoj che: Chinto' la pu q'ab' ri nu k'ulel, —kächa che. ⁴ Xke' k'ia ri q'ij ri q'atal tzij man kraj taj kuto' ri chichu'. Te k'u ri' xchoman pa ranima', xub'ij: “Pune man kinxej tä wib' cho ri Dios, man nim tä k'u kinwil wi jun winaq, ⁵ kinto'

na we chichu' malka'n ri' rumal chi sib'alaj kuya latz' chwe. We man kinb'an q'atow tzij puwi' ruk' jikomal, käpe na ri chichu' amaq'el ronojel q'ij, sib'alaj kinukos na,” —xcha ri'.

⁶ Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús: Chitatab'ej b'a' jas ri xub'ij ri q'atal tzij ri man jikom tä ranima', —kächa'. ⁷ ¿A mat ri Dios kub'an na q'atow tzij ruk' jikomal pa ki wi' ri winaq ri xeucha' che ki to'ik, ri keb'ochi'n che chi paq'ij chi chaq'ab'? ¿A mat chanim keuto' na wa'? —kächa'. ⁸ Je', kinb'ij chiwe chi chanim kätob'an na chke, —kächa'. Aretaq k'ut ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winag, kintzelej na loq, ¿a keinriq ne lo winaq ri qas kekojon chwe? —xcha chke.

Waral kätzijox wi ri tata' fariseo ruk' ri toq'il alkab'al

⁹ Xutzijoj k'u we k'utb'al rech tijonik ri' chke jun winaq ri kechoman chkij chb'il kib' chi sib'alaj e utz na, ri käketzelaj k'u ki wäch ri jule' chik.

¹⁰ Xub'ij chke: E k'o kieb' achijab'. Jun chke are jun tata' fariseo. Ri jun chik are toq'il alkab'al. Xeb'ok k'u b'i pa ri nimalaj rachoch Dios rech käka'n orar. ¹¹ Tak'al k'u ri fariseo, xub'an orar chb'il rib', xub'ij: “O Dios, maltiox che la chi ri in man in tä junam kuk' ri nik'iaj winaq chik, ri elaq'omab', ri winaq ri man käkib'ij tä jikomal tzij, ri käka'n nimalaj mak, man in junam tä k'u ruk' we jun toq'il alkab'al ri'. ¹² Ri in kinb'an ayunar kamul ronojel semana. Kinya k'u ru lajujil joropa' ri kinriqo,” —xcha ri tata' fariseo. ¹³ Are k'u ri toq'il alkab'al, tak'al chinaj, man kraj tä k'u käka'y chikaj, xane kut'ok u wo u k'ux chuk'utik chi käb'isonik, kub'ij: “¡Ay, Dios! We ne käpax k'ux la

chwe in, in wa' sib'alaj in ajmak,” –xcha'. ¹⁴ Qas tzij kinb'ij chiwe chi we achi ri' xe' cho rachoch jikom chik ri ranima' cho ri Dios. Man je' tä k'u ri jun chik, ri tata' fariseo. Are k'u ri winaq ri kunimarisaj rib' cho ri Dios, käqasax na u q'ij. Apachin k'u ri kub'an che chb'il rib' chi man nim tä u b'anik, känimarisax na u q'ij wa', –xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús keutewchij ri alaj taq ak'alab'

¹⁵ Xek'am k'u b'i ri ak'alab' cho ri Jesús rech kuya ru q'ab' pa ki wi'. Ru tijoxelab' xkilo, xekiyaj ri winaq. ¹⁶ Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij chke: Chiya chke ri ak'alab' chi kepe wuk', meiq'atej, –kächa'. Xaq xuwi chke ri winaq ri e je' jas ri ak'alab' ri' käyi' wi chi kätapan ri Dios pa ki wi'. ¹⁷ Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi ri winaq ri man käkina' tä pa kanima' chi ri e are' je' ta ne ak'alab' cho ri Dios, man käkik'ulaj tä k'u ru taqanik ri Dios, man käyi' tä chke chi keb'okik, –xcha ri Jesús chke.

Jun ala sib'alaj q'inom kätzijon ruk' ri Jesús

¹⁸ K'o k'u jun chke ri ki nimaqil ri winaq xuta' che ri Jesús, xub'ij: Utzalaj Ajtij, ¿jas kinb'an in rech kinriq ri k'aslemal ri man käk'istaj taj? –xcha che.

¹⁹ Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas che kab'ij utz chwe? Man k'o tä jun ri qas utz, xane xaq xuwi ri Dios, –kächa ri'. ²⁰ Awetam k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Matkämisanik, mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil jun winaq chik, mab'an elaq', mab'an tzij chrij jun winaq chik, nim cheawila wi ra tat, ra nan,” –kächa ri Pixab', –xcha ri Jesús che.

²¹ Xub'ij ri achi che ri Jesús: Ronojel wa' nu nimam tzpa ri wak'alal, —xcha che.

²² Xuta wa' ri Jesús, xub'ij che: K'o na ri mäja' kab'ano. Jak'iyij konojel ri jastaq awe, chaya ri rajil chke ri meb'a'ib'. Käk'o'ji k'u na ra q'inomal chila' chikaj, —kächa'. Te k'u ri' kuya' katteri wuk'. Jo' b'a', —xcha che.

²³ Aretaq ri achi xuta wa', sib'alaj xk'extaj ru wäch pa b'is, xk'äxk'ob' ri ranima' rumal chi sib'alaj nim ru q'inomal k'olik. ²⁴ Ri Jesús xrilo chi sib'alaj käb'isonik, xub'ij: ¡Sib'alaj k'äx ri keb'okik ri q'inomab' ruk' ri Dios rech kätäqan pa ki wi'! —kächa'. ²⁵ Are man k'äx taj ri rok'owisaxik jun kiej camello* pa ri u julil jun t'isomb'al b'aq chuwäch ri rokik jun winaq q'inom ruk' ri Dios rech kätäqan puwi', —xcha chke.

²⁶ Ri winaq ri xetowik xkib'ij che ri Jesús: We je ri', ¿jachin ta k'u lo ri käkowin churiqik ru tob'anik ri Dios? —xecha che.

²⁷ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri man kekowin tä ri winaq chub'anik, are k'u wa' käkowin ri Dios che, —xcha chke.

²⁸ Xub'ij ri tat Pedro: Qajaw, chilampe la chi ri uj qa yo'm kan ri jastaq qe rech kujk'o'ji uk' la, —xcha ri'.

²⁹ Ri Jesús xub'ij che: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi we k'o jun winaq ri u yo'm kan ri rachoch, ri rixoqil, ri rachalal, ru tat, u nan, ri ralk'ual rech kinuto' chutzijoxik ru taqanik ri Dios, ³⁰ kuriq na k'ia chuwäch wa' pa taq we q'ij junab' ri'. Kuriq k'u

* **18:25** Ri camello are jun awaj ri kuya' käkiejen jun chrij, más k'ut käkoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik pa taq ri junab' ri kepe na, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chi na jumul ru kämikal

³¹ Ri Jesús xeuk'am b'i ri kab'lajuj u taqo'n pa ki tukiel wi, xub'ij k'u chke: Kujpaqi na b'ik, kuje' na pa ri tinimit Jerusalén. Ronojel k'u ri tz'ib'am kan kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käb'antaj na wa' chwe, —kächa'. ³² Kinkijach k'u na b'ik pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik. Käketz'b'ej na nu wäch, kinkiyog' na, xuquje' käkichub'aj na nu palaj. ³³ Kinkirapuj na, te k'u ri' kinkikämisaj. Churox q'ij k'ut kink'astaj na chkixol ri käminaqib', —xcha ri Jesús chke.

³⁴ Ri tijoxelab' man k'o tä k'u jun chke ri kuch'ob' ri u tzij ri Jesús. Xb'an k'u chke chi man keq'alajin tä wa' we tzij ri' chkiwäch. Are k'u ri xb'ix chke man kuya' taj käkich'ob'o.

Jun moy achi käka'yik

³⁵ B'enam re ri Jesús, tajin känaqajin che ri tinimit Jericó. K'o k'u jun moy achi t'uyul chuchi' ri b'e ri tajin kämolonik. ³⁶ Aretaq xuto chi k'ia winaq tajin keok'owik, xuta' jas tajin käb'anik, xub'ij: ¿Jas ri? —xcha'. ³⁷ Xkib'ij che: Are ri tat Jesús aj Nazaret ri tajin kok'owik, —xecha che. ³⁸ Ko xch'aw ri moy achi, xub'ij: ¡Tat Jesús! —kächa'. ¡Lal ri' ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la nu wäch! —xcha che.

³⁹ Ri winaq ri e tak'atoj chuwäch xeyajon che, xkib'ij chi mäch'aw chik. Ri are' k'ut ko na xuraq

u chi', xub'ij: ¡Tat, ri lal ralk'ual kan† ri qa mam David, toq'ob'isaj la nu wäch! —xcha che.

⁴⁰ Xtak'i k'u ri Jesús, xtaqan chuk'amik loq ri tata' ruk'. Aretaq ri moy achi k'o chi ruk' ri Jesús, xub'ij ri Are' che: ⁴¹ ¿Jas kaj la chi kinb'an che la? —xcha che.

Xub'ij k'u ri moy achi: Tat, kwaj kinka'y chik, —xcha che.

⁴² Xub'ij k'u ri Jesús che: ¡Ka'y b'a' la! —kächa che. Rumal chi kákojon la, xkunataj la kanoq, —xcha che.

⁴³ Chanim k'ut ri moy achi xka'yik, xteri b'i chrij ri Jesús, kunimarisaj u q'ij ri Dios. Xuquje' konojel ri winaq xkinimarisaj u q'ij ri Dios aretaq xkilo ri xb'an che ri moy achi.

19

Ri Jesús kuriq rib' ruk' ri tat Zaqueo

¹ Opaninaq chi k'u ri Jesús pa Jericó, ok'owem tajin kub'an chupam ri tinimit. ² K'o jun achi, Zaqueo u b'i', jun chke ri ki nimaqil ri toq'il taq alkaq'al. Q'inom k'u wa' we achi ri'. ³ Xutzukuj rilik u wäch ri Jesús che retamaxik jachin ri'. Man kákowin tä k'ut rumal chi e k'ia ri winaq, xaq k'u ko'l raqan ri tat Zaqueo. ⁴ Xutik anim, xnab'ej b'i chkiwäch ri winaq, xpaqi k'u puwi' jun che' sicómoro che rilik ri Jesús, rumal chi chila' kok'ow wi na ri are'. ⁵ Xopan k'u ri Jesús pa ri k'olib'al ri', xka'y aq'an ajsik, xril ri tat Zaqueo, xub'ij che: Chanej la, qaj la loq. Rajwaxik chi kámik kinkanaj kan cho achoch la, —xcha che.

† **18:39** Ri “Ralk'ual kan ri qa mam David” kel kub'ij “To'l Qe”, junam jas ri tzij “Cristo” o “Mesías”.

⁶ Te k'u ri' xqaj loq ri tat Zaqueo puwi' ri che'. Xuk'ulaj ri Jesús, sib'alaj xkikotik. ⁷ Xilitaj k'u wa' kumal konojel ri winaq, xewixwitik, xkib'ij: Ula'm ri tat Jesús rumal jun achi sib'alaj ajmak, xe' k'u ruk', —xecha ri'. ⁸ Xtak'i k'u ri tat Zaqueo, xub'ij che ri Jesús: Tampe la ri kinb'ano. Pa nik'iaj ri jastaq we kinya na chke ri meb'a'ib'. Xuquje' we k'o jas nu q'ipom chrij jun winaq, kinkajmulij na u tzelexik wa' che, —xcha'.

⁹ Xub'ij ri Jesús che: Kämik xriq la ru tob'anik ri Dios, xuquje' ri winaq ri e k'o cho achoch la, rumal chi käq'alajinik chi lal ri' are qas rachalal ri qa mam Abraham, —kächa'. ¹⁰ Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in petinaq che ki tzukuxik ri winaq ri e tzaqinaq, xuquje' che ki to'ik, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri puaq ri jachom chke ri patäninelab'

¹¹ Ri winaq ki tatab'em we tzij ri', ri Jesús xuchaplej u tzijoxik jun k'utb'al chik re tijonik chke rumal chi kenaqajin chik che ri tinimit Jerusalén. Xkichomaj ri winaq chi ri Dios kuk'ut na rib' chkiwäch chanim, kuchaplej k'u taqanik pa ki wi'. ¹² Xub'ij k'u ri Jesús chke: K'o jun achi, nim u b'anik, ri xe' naj pa jun tinimit chik rech kok che nim taqanel pa ki wi' ri winaq re ri tinimit ri'. Kuchomaj ri tata' chi aretaq kätö'taj chila', kätzelej chi na loq cho ja. ¹³ Ri achi k'ut xeusik'ij lajij chke ri patänil re, xeuya juwinaq quetzales chke chkijujunal. Xub'ij k'u chke: “Chikojo wa' we puaq ri' rech k'o kich'ak na chrij. Chib'ana wa' k'ä kopan na ri q'ij ri kintzelej loq,” —xcha chke. ¹⁴ Are k'u ri winaq re ri tinimit ri ke' wi,

sib'alaj käketzelay u wäch, xekitaq k'u b'i nimaq tata'ib' chrij chub'ixik: “Man käqaj tä wa' we achi ri' che nim taqanel pa qa wi',” —xecha che. ¹⁵ Pune je ri' xok k'u na che nim taqanel. Aretaq xtzelej loq cho ja, xtaqanik chi kesik'ix loq ri patäninel taq re, ri xek'amow ri puaq, rech kätetamaj na jas ri ki ch'akom chkijujunal. ¹⁶ Xopan k'u ri nab'e patänil re ruk', xub'ij: “Tat, ri rajil la xuch'ak chi lajuy mul je' jas ri xya la chwe,” —xcha'. ¹⁷ Xub'ij k'u ru patrón che: “Utz a b'anom, utzalaj patänil we,” —kächa'. “Katinkoj na che taqanel pa ki wi' lajuy tinimit rumal chi utz a b'anom at chrij ri jun alaj chak,” —xcha che. ¹⁸ Xopan k'u rukab' patänil re, xub'ij che: “Tat, ri rajil la u ch'akom chi job' mul je' jas ri yo'm la chwe,” —xcha che. ¹⁹ Xub'ij k'u ru patrón che: “Ri at k'ut katkoj na che taqanel pa ki wi' job' tinimit,” —xcha che. ²⁰ Xopan chi k'u jun chik patänil re, xub'ij: “Tat, ri' ri rajil la ri k'o wuk', nu k'olom k'u wa' pa jun su't,” —kächa'. ²¹ “Je' nu b'anom wa' rumal chi kinxej wib' chuwäch la. Ri lal k'ut sib'alaj k'a'n la. Käk'am la ri man ech tä la, käq'at k'u la ri man tikom tä la,” —xcha che. ²² Xub'ij k'u ri nim taqanel che: “¡Ay, patänil we ri sib'alaj man utz taj! Kinq'at na tzij pa wi' ruk' ri tzij ri a b'im chwe. Awetam k'ut chi ri in sib'alaj in k'a'n, chi kink'am ri man wech taj, kinq'at k'u ri man nu tikom taj,” —kächa'. ²³ “¿Jas che man xaya tä ri nu rajil ruk' jun winaq ri käyo'w pa jalomal rech kintoq'ij ruk' ral aretaq kinulik?” —xcha che. ²⁴ Xub'ij k'u chke ri e tak'atoj chunaqaj: “Chiwesaj ri puaq ri k'o ruk', chiya che ri patänil we ri k'o ri lajuy cientos quetzales ruk',” —xcha chke. ²⁵ Xkib'ij

k'u che: “Tat, ya k'o chik lajuj cientos quetzales ruk',” —xecha che. ²⁶ Xub'ij k'u chke: “Kinb'ij chiwe chi ronojel jachin ri k'o k'o ruk', käyataj na más che. Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na che ri jub'iq' ri k'olik,” —kächa chke. ²⁷ “Are k'u ri nu k'ulel, ri man xkaj taj chi kintaqan pa ki wi', chik'ama loq, chikämisaj wa' chnuwäch,” —xcha chke, —xcha ri Jesús chke ri winaq.

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

²⁸ Aretaq xb'itaj wa' rumal ri Jesús, xnab'ej chkiwäch, xutajej ru b'e, xe' k'u pa ri tinimit Jerusalén. ²⁹ Naqaj chi k'u e k'o wi che ri tinimit Betfagé, xuquje' ri tinimit Betania chuwäch ri juyub' u b'i'am Ujuyub'al Olivos, xeutaq b'ik kieb' chke ru tijoxelab'. ³⁰ Xub'ij k'u chke: Jix pa ri alaj tinimit ri k'o apan chqawäch. Aretaq ix opaninaq chi chila', kiriqa na jun burro yuqulik, ri man k'o tä jumul jun winaq kiejeninaq chrij. Chikira wa', chik'ama loq, —kächa chke. ³¹ We k'o jun kuta' chiwe: ¿Jas che kikiro? —kächa ne. Je' kib'ij wa' che: Xa kajwataj wa' che ri Qajaw Jesús, —kixcha che, —xcha ri Jesús chke.

³² Xeb'e' k'u ri tijoxelab' ri xeutaq b'ik, je' xekiriqa jas ri xub'ij ri Jesús chke. ³³ Tajin käkikir ri burro aretaq ri ajchaq'el xkita' chke, xkib'ij: ¿Jas che tajin kikir ri burro? —xecha chke.

³⁴ Ri e are' xkib'ij: Xa kajwataj wa' che ri Qajaw Jesús, —xecha chke.

³⁵ Xkik'am k'u b'ik, xkiya k'u che ri Jesús. Xkikoj ri ki q'u' chrij, xkiya k'u ri Jesús chrij. ³⁶ Kiejeninaq ri Jesús, tajin káb'inik. Xkilik' ri ki q'u' pa ri b'e.

³⁷ Naqaj chi k'u e k'o wi che ri Jerusalén, xeopan pa

ri xulanik re ri Ujuyub'al Olivos. Konojel ri k'ialaj taq u tijoxelab' xkichaplej kikitom, ko xech'awik, xkinimarisaj u q'ij ri Dios rumal konojel ri nimaq taq kajmab'al ri kilom. ³⁸ Käkib'ij k'ut: ;Tewchim b'a' ri Nim Taqanel ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! —kecha'. Kuxlan na qanima' rumal ri Dios chikaj. ;Chnimarisax b'a' u q'ij ri Dios ajchikaj! —xecha ri winaq.

³⁹ Jujun chke ri tata'ib' fariseos ri e k'o chkixol ri k'ialaj winaq xkib'ij che ri Jesús: Ajtij, cheyaja la ri tijoxelab' la, —xecha che.

⁴⁰ Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Qas tzij, we ta mat kech'aw wa' we winaq ri', are ko kech'aw na ri ab'aj, —xcha chke.

⁴¹ Aretaq xenaqajin che ri tinimit, ri Jesús xoq' pa ki wi' ri winaq aj Jerusalén. ⁴² Xub'ij: Kwaj ta ne chi pa we q'ij ri' kiwetamaj jachin ri' ri käkowinik kuya utzil chixol. K'u'tal k'u wa' kämik chiwäch, —kächa'. ⁴³ Kepe k'u na ri q'ij chiwij aretaq ri k'ialaj i k'ulel kaka'n na jun k'otom chrij ri tinimit, käkisutij na rij, sib'alaj k'u käkilatz'ob'isaj na wa', —kächa'. ⁴⁴ Kekiwulij na kan ri iwachoch cho ulew, kixkikämisaj na. Man kakanaj tä k'u na kan jun ab'aj puwi' jun ab'aj chik, —kächa'. Are k'u rumal wa' chi man iwetam taj chi pa we q'ij ri' ri Dios xixusolij, —xcha chke.

Ri Jesús käresaj ri man utz taj pa ri nimalaj rachoch Dios

⁴⁵ Xok k'u b'ik ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej kesaxik b'ik ri ajk'ayib', xuquje' ri loq'omanelab'. ⁴⁶ Xub'ij k'u chke: Tz'ib'am k'ut pa ru Loq' Pixab' ri Dios: “Ri wachoch in are ja

ri káb'an wi orar," –kächa ri Tz'ib'talik. Ri alaq k'ut, kachoch elaq'omab' b'anom alaq che, –xcha ri Jesús chke.

⁴⁷ Ronojel q'ij ri Jesús xuya tijonik pa ri nimalaj rachoch Dios. Are k'u ri ki nimaqil sacerdotes, ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil ri winaq re ri tinimit xkitzukurij u kämisaxik. ⁴⁸ Man xkiriq tä k'ut jas käka'n che, rumal chi konojel ri winaq ki jikib'am kanima' chutatab'exik ri kub'ij chke.

20

Kätzijox ru taqanik ri Jesús

¹ Pa jun q'ij ri Jesús tajin keutijoj ri winaq pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. Xeopan k'u ri ki nimaqil taq sacerdotes kuk' ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri ki nimaqil ri winaq. ² Xkib'ij k'u che: ¿Jachin xtaqow la chi ri lal káb'an la wa' we ri'? ¿Jachin lo ri yo'winaq taqanik pa q'ab' la chi je' káb'an la wa'? –xecha che.

³ Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Ri in xuquje' k'o jas kinta' chech alaq, –kächa'. B'ij alaq chwe: ⁴ ¿Jachin xtaqow ri tat Juan chub'anik qasna'? ¿A are ri Dios, o are ri winaq? ¿Jachin xyo'w che chi je' kub'an wa'? –xcha chke.

⁵ Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: We käqab'ij chi are ri Dios, ri are' kub'ij na chqe chi jas che man xqakoj tä wa', –kecha'. ⁶ We k'u käqab'ij chi xa are ri winaq, konojel ri winaq kujka'n na che ab'aj. Elnaq k'u chi saq chkiwäch ri winaq chi ri tat Juan are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, –xecha ri'.

⁷ Xech'aw chik, xkib'ij che ri Jesús chi man käkich'ob' tä wa' chi jachin ri' ri xyo'w che ri tat Juan chi kub'an qasna'. ⁸ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xuquje' ri in man kinb'ij tä in chech alaq jachin ri yo'winaq chwe chi in kinb'an wa' we ri', —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

⁹ Ri Jesús xuchaplej u tzijoxik wa' we k'utb'al ri' re tijonik chke ri winaq: K'o jun achi ri xub'an jun tikb'al uvas. Xtikonijik, xuya k'u kan ri ulew pa qajomal chke jujun tajinelab'. Te k'u ri' xe' naj pa jun tinimit chik, naj xsachik. ¹⁰ Xopan k'u ri q'ij re ru yakik ri wächinik, xutaq b'i jun patänil re kuk' ri ajchakib' rech käksiya b'i nik'iaj re ri u wäch ri tikb'al uvas. Are k'u ri ajchakib' xkich'ayo, xkitaq b'ik, man k'o tä xkiya b'i che, —kächa'. ¹¹ Xutaq k'u b'i jun u patäninel chik. Xuquje' wa' xkich'ayo, xketzelaj u wäch, xkitaq b'ik, man k'o tä xkiya b'i che, —kächa'. ¹² Churox mul xutaq b'ik jun patänil re kuk'. Xkisok wa', xuquje' xkesaj b'i pa ri tikb'al uvas, —kächa'.

¹³ Te k'u ri' xuchomaj ri rajaw ri tikb'al uvas, xub'ij: “¿Jas ta k'u lo kinb'ano?” —kächa'. “Kintaq na b'ik ri loq'alaj nu k'ojol. Kraj ne nim käkil wi ri are' aretaq käkilo,” —xcha ri'. ¹⁴ Ri ajchakib', aretaq xkilo, xkich'ab'ej kib', xkib'ij: “¡Chawilampe! Are wa' ri kechb'en na ronojel,” —kecha'. “Chixsaj, qakämisaj ri achi rech käqechb'ej na wa' we ulew ri,” —xecha ri'. ¹⁵ Xkesaj k'u b'i ru k'ojol ri ajchaq'el ri tikb'al uvas, xkikämisaj k'ut, —xcha ri Jesús chke.

Te ri' xuta' ri Jesús chke, xub'ij: ¿Jas k'u kub'an na ri rajaw ri tikb'al uvas chke? —kächa ri'. ¹⁶ Käpe na ri are', keukämisaj na ri ajchakib' ri', kuya na ri rulew chke jule' chik, —xcha ri Jesús chke.

Aretaq xkita wa', xkib'ij ri winaq: ¡Ay, mäb'antaj wa! —xecha che.

¹⁷ Xka'y k'u ri Jesús chke, xub'ij: ¿Jas kel kub'ij wa' ri tz'ib'am kanoq pa ru Loq' Pixab' ri Dios? kub'ij:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
we ab'aj ri* are xkoj che toq'eb'al
re ri ja,

—kächa ri Tz'ib'talik, —xcha ri Jesús. ¹⁸ Ronojel winaq jachin ri kätzaq puwi' ri ab'aj ri', käsoktaj na. We k'u kätzaq we ab'aj ri' chrij jun, kuk'äjij na, —xcha chke.

Waral käqil wi we rajwaxik u tojik ri alkab'al

¹⁹ Ri tijonelab' re ri Pixab' kuk' ri ki nimaqil sacerdots aj Israel xkichaplej u tzukuxik jas käka'n chuchapik ri Jesús pa ri hora ri', xkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq. Xkich'ob' k'ut chi ri k'utb'al ri', xtzijox wa' chkij ri e are'. ²⁰ Xkaluchij ri Jesús, xekitaq b'i winaq chuyuxlexik. Ri winaq ri' xka'n che kib' chi e utzalaj taq winaq rech käkiriq jun tzij pu chi' ri Jesús rech käkijach b'i ri Are' pu q'ab' ri q'atal tzij, käq'at k'u na tzij puwi'. ²¹ Rumal wa' xkik'ot u chi' ri Jesús, xkib'ij: Ajtij, qetam chi utz wa' ri kätzizon la xuquje' ruk' jikomal kätzizon la. Qetam k'ut chi man nim tä kil la jun winaq chuwäch jun chik. Xane käk'ut la ri qas u rayinik ri Dios, —kecha che. ²² ¿A rajwaxik käqatoj alkab'al

* **20:17** We ab'aj ri' ri xub'ij ri Jesús are ri Jesús mismo.

che ri nimalaj taqanel aj Roma? We ne man rajwaxik taj, —xecha che.

²³ Xretamaxtaj k'u ri Jesús ri ki chomanik, xub'ij chke: ¿Jas che kätä' alaq wa' chwe? ²⁴ K'utu b'a' alaq jun puaq chnuwäch, —kächa chke. ¿Jachin k'u rech we ka'yeb'al ri' xuquje' ri b'i'aj ri' ri k'o chuwäch ri puaq? —xcha ri Jesús.

Xech'aw chi na ri winaq, xkib'ij che: Are rech ri César ri nimalaj taqanel, —xecha che.

²⁵ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya alaq che ri tat César ri rech ri César. Ya b'a' alaq che ri Dios ri rech ri Dios, —xcha chke.

²⁶ Man k'o tä k'u jun tzij xekowin churiqik pu chi' ri Jesús ri xqaj ta wi pa ki q'ab' chkiwäch ri winaq. Xane xkikajmaj ri xub'ij ri Jesús chke, man xech'aw tä k'u chik.

Waral kätzijox wi jub'iq' chrij ri k'astajib'al chk-ixol ri käminaqib'

²⁷ Xeopan k'u jujun chke ri tata'ib' saduceos, ri käkib'ij chi man kek'astaj tä chi na ri käminaqib'. Ri tata'ib' ri' xkik'ot u chi' ri Jesús.

²⁸ Xkib'ij che: Ajtij, tz'ib'am kan chqe rumal ri qa mam Moisés chi we käkäm jun achi, k'o k'u kan rixoqil, man e k'o tä k'u kan ralk'ual chrij are', rajwaxik chi ri rachalal ri käminaq käk'uli ruk' ri ixoq malka'n ri' rech kek'oji kan ralk'ual ruk'. Ri ak'alab' ri kil ki wäch je' ta ne e rech ri käminaq, —kecha'. ²⁹ Xkib'ij k'ut: E k'o wuqub' achijab' kachalal kib'. Ri nab'eal xk'uli'k, xkäm k'ut, man xk'oji tä kan ralk'ual ruk' ri rixoqil. ³⁰ Ri ukab' xk'uli ruk' ri rixnam malka'n, xuquje' xkäm b'ik, man xk'oji tä kan ralk'ual ruk'. ³¹ Ri urox xuquje'

xk'uli ruk' ri malka'n. Je k'u ri' xka'n ri wuqub' achijab' chkijujunal, xekämik, man xek'oji tä kan kalk'ual. ³² K'isb'al k'ut xkäm ri ixoq, –kecha'. ³³ Aretaq k'ut kek'astaj chi ri käminaqib', ¿jachin lo chke ri wuqub' achijab' ri' käk'oji na che rachajil ri chichu'? Xok k'u che kixoqil ri wuqub', –xecha che ri Jesús.

³⁴ Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Ri winaq ajuwächulew kek'uli'k, käkiya ri kalk'ual pa k'ulanem. ³⁵ Ri winaq ri ya'tal chke chi kek'astaj b'ik chkixol ri käminaqib', xuquje' chi käk'oji ki k'aslemal ri man käk'is taj, man kek'uli tä chik, man keyi' tä k'u che k'ulanem, –kächa'. ³⁶ E junam chik jas ri ángeles. Man kekowin tä chik kekämik. E are k'u ralk'ual ri Dios wa', ri e k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib', –kächa'. ³⁷ Ri qa mam Moisés xutzijoj chi ri käminaqib' kek'astaj na, –kächa'. Are wa' ri kuq'alajisaj ri tzij ri xutz'ib'aj chrij ri k'ix ri käk'atik. Chila' k'ut kub'ij wi xuquje' chi ri Qajaw Dios are ri u Dios ri qa mam Abraham, u Dios ri qa mam Isaac, u Dios ri qa mam Jacob, –kächa'. ³⁸ Ri Dios k'ut, man are tä Dios kech käminaqib', xane kech ri winaq ri e k'ask'oj. Ri e k'aslik, e k'ask'oj k'u wa' rumal ri Dios, –xcha ri Jesús chke.

³⁹ Xech'aw chi na jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab', xkib'ij: Ajtij, qas utz ri b'im la, –xecha che.

⁴⁰ Man xkichajij tä chi k'u anima' chuk'otik u chi' ri Jesús jumul chik.

Kätzijox chi jachin ri' ru Tat ri Cristo

⁴¹ Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas che käb'ixik chi ri Cristo are ralk'ual kan ri qa mam David? ⁴² Are k'u ri qa mam David kub'ij pa ri wuj Salmos:

Xub'ij ri Qajaw Dios che ri Wajaw:

“Chatt'uyul pa nu wikiäq'ab'

⁴³ k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan k'u na pa ki wi'
ri kaka'n ki k'ulel chawe,”

—kächa'. ⁴⁴ We ri qa mam David kub'ij Wajaw che,
¿jas ta k'u che käb'ij alaq chi are xa ralk'ual kan ri
qa mam David? —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús keutzujuj ri tijonelab' re ri Pixab'

⁴⁵ Konojel ri winaq xetowik aretaq xub'ij wa'
chke ru tijoxelab'. ⁴⁶ Je wa' xub'ij: Chichajij iwib'
chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'. Käqaj chkiwäch
keb'inikat pa charchäq taq katz'iaq. Xuquje' je'l
käkilo, nim k'u keil wi ri käyi' rutzil ki wäch pa
taq ri k'ayib'al. Käkitzujukuj k'u ri t'uyulib'al ri
nim ki b'anik pa taq ri rachoch Dios, xuquje' ri
t'uyulib'al ri nim keil wi pa taq ula'nem, —kächa
chke. ⁴⁷ Xuquje' käkitoqij taq ri kachoch ri ixoqib'
malka'nib'. Te ri' käkiyuq raqan ri ki tzij aretaq
käka'n orar rech man q'alaj tä ri etzelal ri kaka'no.
Qas nim na ri k'äx käkiriq na ri tijonelab' re ri
Pixab' aretaq käq'at tzij pa ki wi', —xcha ri Jesús.

21

*Waral käqil wi ri kusipaj jun malka'n ixoq ri
sib'alaj meb'a'*

¹ Pa ri nimalaj rachoch Dios ri Jesús xeril ri
q'inomab' ri tajin käkiya ri ki rajil pa ri k'olib'al
ri käyi' wi ri kuchuj. ² Xril xuquje' jun chichu'
malka'n ri sib'alaj meb'a'. Xeuya k'u kieb' puaq
ri man nim tä rajil pa ri k'olib'al kuchuj, kraj ne
xa jun centavo rajil ri kieb' puaq ri'. ³ Xub'ij k'u

ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi we meb'a'laj chichu' malka'n ri', are nim na wa' ri xuya ri are' chkiwäch konojel ri jule' winaq ri ki yo'm ke. ⁴ Ri jule' winaq chik ki yo'm jub'iq' che ri k'ia ri k'o kuk'. Are k'u we chichu' malka'n ri', pune sib'alaj meb'a', u yo'm ronojel ri tzuqub'al re, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chi käwulix na ri nimalaj rachoch Dios

⁵ E k'o k'u jujun chke ri winaq tajin ketzijon chrij ri nimalaj rachoch Dios chi wiqtal kuk' je'lalaj taj ab'aj, xuquje' kuk' loq'alaj taq sipanik. Xub'ij k'u ri Jesús: ⁶ Kopan na ri q'ij ri man käkanaj tä na kan jun ab'aj puwi' jun ab'aj chik re we ja ri' ri kiwilo. Konojel kewulix na, —xcha chke.

Keilitaj na k'ia taq etal k'ä mäjoq ri k'isb'al re ronojel

⁷ Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: Qajtij, ¿jampa' käb'antaj na wa'? ¿A k'o etal ri kuq'alajisaj chqawäch chi are q'ij ri' ri käb'an na ri xb'ij la chqe? —xecha che.

⁸ Xub'ij ri Jesús: Chichajij iwib' rech mix-sub'tajik. E k'ia ri kepe na ri käkikoj na ri nu b'i', käkib'ij: “In ri' ri Cristo,” —kecha na. Xuquje' käkib'ij: “Qetetinaq chi loq ri q'ij,” —kecha ri', —kächa ri Jesús. Mixe' k'u kuk' ri e are', —kächa ri Jesús chke. ⁹ Aretaq kita u tzijol nimalaj ch'oj xuquje' chi käkiwalijisaj kib' ri winaq chkij q'atal taq tzij, mixej iwib'. Rajwaxik chi nab'e käb'antaj na wa' we ri', —kächa chke. K'ä mäjoq ri k'isb'al re we q'ij junab' ri', —xcha ri Jesús.

¹⁰ Te ri' xub'ij chi ri Jesús chke: Kech'ojin na ri winaq, ri juch'ob' winaq kuk' ri juch'ob' chik.

Xuquje' käch'ojin na jun tinimit ruk' jun tinimit chik, —kächa'. ¹¹ Käpe na nimalaj wi'jal pa taq jujun tinimit. Pa taq nik'iaj tinimit chik kepe na lawalo taq yab'il. Kepe k'u na nimaq taq káb'raçan. Keilitaj na xib'ib'alalaj taq jastaq xuquje' nimalaj taq etal chikaj, —xcha chke.

¹² Nab'e k'ut chkiwäch wa' we jastaq ri' kix-kichap na ri winaq, kixkijach na pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' kixkikoç na pa che'. Kixkik'am na b'i chkiwäch nimaq taq tata'ib' ri ketaçan pa ki wi' ri winaq, xuquje' chkiwäch q'atal taq tzij rumal wech in, —xcha chke. ¹³ Are q'ij wa' rech kiniq'alajisaj na in chkiwäch, —kächa'. ¹⁴ K'ol b'a' pa iwanima' chi michomaj na b'ik jas ri' ri kib'ij na chuto'ik iwib'. ¹⁵ Ri in kinya na chiwe ri rajwaxik u tzijoxik, xuquje' kinya ri i no'j. Ri i k'ulel man käkiriq tä chi na jas käkib'ij chiwe, man kech'akan tä pi wi', —kächa'. ¹⁶ Káb'an na tzijtal chiwij kumal ri i tat, i nan, ri iwachalal, ri iwachi'l rech kixjach b'ik. Kekämisax na jujun chiwe. ¹⁷ Konojel käketzelaj na i wäch xa rumal wech in, —kächa'. ¹⁸ Man käsach tä k'u na u wäch jun chiwe. ¹⁹ We kich'ij wa', kixto'taj na, k'o na ri i k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha ri Jesús chke.

²⁰ Aretaq kiwil ri tinimit Jerusalén sutim rij kumal soldados, chich'ob'o' chi käsach na u wäch ri tinimit çanim. ²¹ Pa ri q'ij ri' ri winaq ri e k'o pa Judea çeanimaj b'i pa taq ri juyub'. Ri e k'o pa ri tinimit, çeb'el b'ik. Ri e k'o pa taq ri juyub', meb'ok chi b'i pa ri tinimit, —kächa'. ²² Are k'u wa' ri q'ij ri këtoç na u k'exel ri ki mak ri winaq aj Jerusalén cho ri Dios. Káb'antaj na ronojel ri

tz'ib'am chrij we tinimit ri', —kächa'. ²³ ;Toq'ob' k'u ki wäch ri ixoqib' ri yawab' taq winaq chik, xuquje' ri e k'o alaj taq kal ri k'ä tajan ketu'nik pa ri q'ij ri'! Käk'oji k'u na nimalaj k'äxk'ol cho ruwächulew. Are käpe na ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' ri winaq re ri tinimit ri', —kächa'. ²⁴ E k'ia ri kekämisax na kuk' taq ch'ich'. Kechap k'u nik'iaj, kek'am k'u na b'i naj pa taq ronojel tinimit. Ri tinimit Jerusalén käb'an na pa taq aqan kumal ri winaq ri man e aj Israel taj, k'ä kätz'aaqat na ri q'ij ri yo'm chke we winaq ri' chi je' käka'n wa', —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi jas ru petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

²⁵ Kek'oji na etal ajsik chrij ri q'ij, chrij ri ik', chkij taq ri ch'imil. Sib'alaj k'äx käkiriq na ri winaq ri e k'o cho ruwächulew. Man käkiriq tä chik jas käka'no, xane sib'alaj käkixej na kib' rumal ri nimalaj roq'eb'al ri kub'an ruwoja' re ri mar, —kächa'. ²⁶ Käk'irb'it na ri kanima' ri winaq rumal ri xib'rikil xuquje' rumal ru chomaxik wa' ri käb'antaj na cho ruwächulew. Keyikopisax na ri u chuq'ab' ri kaj, —xcha'. ²⁷ Te k'u ri' kilitaj na chi kinpetik, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa jun sutz' ruk' nimalaj nu chuq'ab', känimarisax k'u na nu q'ij, —kächa'. ²⁸ Aretaq kechap ki b'anik wa' we ri' ri nu b'im chiwe, chiwilampe', chixka'y chikaj. Käqetet chi k'u loq ri q'ij ri kixutor na ri Dios, —xcha chke.

²⁹ Xutzijoj k'u jun k'utb'al chik re tijonik chke, xub'ij: Chiwilampe ri u che'al higos, xuquje' ronojel u wäch che'. ³⁰ Aretaq kiwilo chi ketux ri ki xaq,

kich'ob' pa iwe wi chi qetetinaq chi loq ri q'alaj.
³¹ Je ri' xuquje' ri ix aretaq kiwilo chi káb'antaj wa' ri nu tzijom chiwe, chich'ob'o' chi xaq jub'iq' kraj chi kápe ri Dios che taqanik pa ki wi' ri winaq, — xcha chke.

³² Qas tzij kinb'ij chiwe chi man kok'ow tä na we q'ij junab' ri' k'ä káb'antaj na ronojel. ³³ Käsach k'u na u wäch ri kaj, xuquje' ruwächulew, are k'u ri nu tzij ri nu b'im chiwe, keb'antaj na wa', — xcha ri Jesús chke.

³⁴ Chichajij b'a' iwib' rech man ke' tä iwanima' kuk' taq nimaq'ij, q'ab'arik, rech man ke' tä ne kuk' nik'iaj jastaq chik ajuwächulew pune are ri i chak, pune are ri ki tzuqik iwalk'ual. Te'talik k'ut kápe na ri q'ij ri' chiwij jas jun awanel. ³⁵ Je' u petik wa' ri q'ij ri' pa ki wi' konojel winaq ri e k'o cho ruwächulew, —kächa'. ³⁶ Chiwila b'a' iwib' amaq'el ronojel q'ij jas ri kib'ano, chib'ana orar amaq'el che ri Dios rech käyi' na chiwe chi kixresaj na chuwäch ronojel wa' ri kápe na cho ruwächulew. Chib'ana wa' rech kuya' kixtak'i na chnuwäch in pa utzil, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, — xcha ri Jesús chke.

³⁷ Ri Jesús xuya tijonik ronojel q'ij pa ri nimalaj rachoch Dios. Chaq'ab' k'ut xel b'ik, xkanaj kan pa ri juyub' ri kojom Ujuyub'al Olivos che ru b'i'. ³⁸ Sib'alaj aq'ab' käkimulij kib' ri winaq chuwäch ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios chutatab'exik ru tzij.

22

Kätzukux u chapik ri Jesús

¹ Xqetet chik ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk'. “Pascua” u b'i' ri nimaq'ij ri'.
² Ri ki nimaqil ri sacerdotes aj Israel, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' tajin käkitzukuj jas kâka'n chukâmisaxik ri Jesús. Käkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq.

³ Xok k'u ri Satanás pa ranima' ri tat Judas ri xuquje' kâkoj Iscariote che ru b'i'. Are jun chke ri kab'lajuj apóstoles. ⁴ Xe' ri tat Judas, xeutzijob'ej k'u ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil soldados rech kârilo jas kub'an na chujachik ri Jesús pa ki q'ab'. ⁵ Xekikot k'ut, xkiya ki tzij chi kâkiya na puaq che ri tat Judas chutojik wa'.
⁶ Xuchi'j k'u ri tat Judas u jachik ri Jesús aretaq man e k'o tä k'ia winaq.

Kâb'an u b'anik ri wi'm re ri Qajaw

⁷ Xopan k'u ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk'. Pa ri q'ij ri' rajwaxik u kâmisaxik ri alaj chij re ri Pascua rech kâkitijo. ⁸ Ri Jesús xeutaq b'i ri tat Pedro, ri tat Juan, xub'ij chke: Jib'ana u b'anik ri wi'm re ri Pascua rech kâqatijo.

⁹ Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jawije' kaj wi la chi kâqa'n wi ri wi'm? —xecha che.

¹⁰ Xub'ij ri Jesús chke: Aretaq kixopan pa ri tinimit, kiriqa na jun achi ruk'am jun q'eb'al joron. Chiterenej b'ik k'ä kixopan na pa ri ja ri kok wi. ¹¹ Chib'ij che ri rajaw ja: “Kuta' ri Qajtij che la: ¿Jawije' k'o wi ri cuarto ri kintij wi ri wi'm re ri Pascua kuk' ri nu tijoxelab'?” —kixcha che. ¹² Kuk'ut na chiwäch jun nimalaj cuarto suk'umatal chik pa ri kawiq ja. Chib'ana u b'anik ri wi'm re ri Pascua chila', —xcha chke.

¹³ Xeb'e' k'ut, xekiriqa ronojel je' jas ri u b'im b'i ri Jesús chke. Xkichap u b'anik ri wi'm re ri Pascua.

¹⁴ Aretaq xopan ri hora, xt'uyi ri Jesús chi' ri mesa. E k'o ri kab'lajuj apóstoles ruk'. ¹⁵ Xub'ij chke: Sib'alaj nu rayim u tijik wa' we wi'm ri' re ri Pascua iwuk' k'ä mäja' kinriq k'äx. ¹⁶ Kinb'ij k'u chiwe chi man k'o tä chi na jumul ri kintij na wa' k'ä käb'antaj na wa' pa ru taqanik ri Dios, —xcha chke.

¹⁷ Xuk'am k'u ri vaso, xumaltioxij wa' che ri Dios, xub'ij chke ru tijoxelab': Chik'ama wa'. Chijacha wa' chiwäch, chitija b'a'. ¹⁸ Kinb'ij k'u chiwe chi man kintij tä chi na we ri u wa'l uvas k'ä käpe na ri Dios che taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

¹⁹ Aretaq ri Jesús xuk'am ri wa, xumaltioxij wa' che ri Dios. Xupiro, xuya chke ru tijoxelab', xub'ij: Are je' jas ri nu cuerpo ri käjach na rumal iwech ix. Chitija wa' che natab'al we, —xcha'.

²⁰ Aretaq e woqinaq chik, xuk'am xuquje' ri vaso junam jas ri xub'an che ri wa, xub'ij: Ri k'o chupam we vaso kinjunamaj ruk' ri nu kik'el ri käturuwisax na rumal iwech ix. Käb'an k'u na ri k'ak' trato rumal we nu kik'el ri', —kächa ri Jesús chke.

²¹ ¡Chiwilampe! Ri jachal we tajin käwi' wuk' chi' we mesa ri'. ²² Qas tzij kinkäm na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, je' jas u b'eyal ru chomanik ri Dios. ¡K'äx k'u re ri achi ri kinjachowik! —xcha chke.

²³ Te ri' xkichap u k'otik ki chi' chb'il kib' chrij jachin chke ri käb'anow na wa'.

Waral kätzijox wi ri ki chomanik ri kab'lajuj chrij jachin chke ri nim na u b'anik

²⁴ Te k'u ri' ri tijoxelab' xkichaplej u chomalaxik kib' chrij jachin chke ri nim na u b'anik. ²⁵ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri q'atal taq tzij ketaqan wa' pa ki wi' ri winaq. Ri e k'o pa ki wi' ri winaq käb'ix "B'anal taq Utzil" chke. ²⁶ Man je' tä k'u wa' ri ix. Xane ri nab'eal chiwe are je' ta ne ri más ak'al. Are k'u ri nim u b'anik chixol are junam jas ri patänil iwe. ²⁷ ¿Jachin k'u ri nim na u b'anik? ¿A are ri kät'uyi chi' ri mesa, o are ri patänil iwe? ¿A mat are ri kät'uyi chi' ri mesa? Are k'u ri in, in k'o iwuk' je' jas ri patänil iwe, —xcha chke.

²⁸ Ri ix k'ut, ronojel q'ij xixk'oji wuk' in. I riqom k'äx junam wuk' in. ²⁹ Rumal wa' kinya na chiwe chi kixtaqan na je' jas ri xuya ri Dios ri nu Tat chwe in chi ri in kintaqanik. ³⁰ Kinb'an na wa' rech kixwi' wuk' in chi' ri nu mesa pa ri nu taqanik in. Ri ix k'ut käyi' na chiwe chi kiq'at na tzij pa ki wi' ri winaq re ri kab'lajuj juch'ob' winaq re ri tinimit Israel, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro kub'ij na chi man retam tä u wäch

³¹ Xuquje' xub'ij ri Qajaw Jesús: Simón, Simón, chawila' chi ix iwonojel ix u tz'ononon ri Satanás rech kixutaqchi'j che mak che rilik we qas tzij kich'ij wa'. Junam kub'an na ri are' chiwe jas ri kub'an jun winaq kuseysa' ri triko rech kätzaq na kanoq ri man utz taj, —kächa'. ³² In b'ochi'm k'u ri Dios pa wi' at rech katkojon na, rech man kattzaq taj. Ri at k'ut, aretaq kak'ex awanima', katzelej awib', keato' b'a' ri awachalal, —xcha che.

³³ Xub'ij ri Simón Pedro che: Qajaw, nu jikib'am ri wanima' in chi kine' uk' la, pune b'a' pa che', pune b'a' kinkäm uk' la, —xcha che.

³⁴ Xub'ij ri Jesús che: Pedro, qas tzij kinb'ij chawe chi k'ä mäjoq kätzintziriqin ri ama' äk' kämik, kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch, —xcha che.

Käqetet k'u ri hora ri kuriq k'äx ri Jesús

³⁵ Xub'ij ri Jesús chke konojel: Aretaq xixintaq b'ik, man k'o tä i bolsa re puaq, man k'o tä i chim, man xik'am tä b'ik i xajäb'. ¿A k'o lo jas xajwataj chiwe? —xcha chke.

Man k'o taj, —xecha che.

³⁶ Xub'ij k'u chke: Kämik k'ut, apachin ri k'o u bolsa re puaq, chuk'ama b'ik, xuquje' chuk'ama b'i ru chim. We man k'o tä u machete, chuk'iyij ru q'u' chuloq'ik jun re, —kächa chke. ³⁷ Kinb'ij k'u chiwe chi tzrajwaxik wi chi käb'antaj ri tz'ib'am chwij pa ru Loq' Pixab' ri Dios, —kächa'. Are wa' ri kub'ij: “Xb'ix che chi are jun chke ri itzel taq winaq,” —kächa'. Ronojel k'u ri tz'ib'tal chwij, rajwaxik chi käb'antaj na wa', —xcha ri Jesús chke.

³⁸ Xkib'ij ru tijoxelab' che: Qajaw, ¡chilampe la! E k'o kieb' machetes waral, —xecha che.

Ruk' wa', —xcha chke.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemani

³⁹ Xel b'i ri Jesús, xe' pa ri Ujuyub'al Olivos je' jas ru naq'atisam wi rib'. Xuquje' ru tijoxelab' xeteri b'i chrij. ⁴⁰ Aretaq xeopan jela', xub'ij chke ru tijoxelab': Chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak, —xcha chke.

⁴¹ Ri Jesús k'ut xutas apan rib' chke. Je' xek'ol wi apanoq jas ru najil jun ab'aj ri kusirirej apan jun. Xxuki'k, xub'an orar. ⁴² Xub'ij: Tat, we kaj la, b'ana b'a' la chi man rajwaxik taj chi kinriq we nimalaj k'äx ri käpetik, —kächa'. Mäb'an k'u la ri nu rayib'al in, xane ri rayib'al la, —xcha ri Qajaw Jesús.

⁴³ Xuk'ut k'u rib' jun ángel ajchikaj chuwäch ri xyo'w u chuq'ab'. ⁴⁴ Ri Jesús, rumal chi sib'alaj nim ri k'äx ri tajin kuno', sib'alaj xukoj u chuq'ab' chub'anik orar. Sib'alaj xub'oq ja' je' ta ne chi are nimaq taq tz'uj re kik' ri käqaj cho rulew.

⁴⁵ Aretaq xto'taj ri Jesús chub'anik orar, xe' kuk' ru tijoxelab'. Xeuriqa'. Tajin kewar rumal ri ki b'is. ⁴⁶ Xub'ij ri Jesús chke: ¿Jas che kixwarik? Chixwalijoq, chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak, —xcha chke.

Waral käqil wi ru chapik ri Jesús

⁴⁷ Tajin kätzijon ri Jesús aretaq xeopan k'ia winaq. Ri tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab' ri Jesús u k'amom ri ki b'e. Xnaqajin ri tat Judas che ri Jesús chutz'umaxik. ⁴⁸ Xub'ij k'u ri Jesús che: Judas, —kächa'. ¿A kinatz'umaj che nu jachik b'ik? ¿A je' kab'an chwe in, in ri' ri Ralk'ual Dios ri Qas Winaq? —xcha ri Jesús che.

⁴⁹ Ri e sutininaq rij ri Jesús, aretaq xkil ri xuk'ulmaj, xkib'ij che: Qajaw, ¿a keqach'ay na che machete? —xecha che.

⁵⁰ Jun chke ri tijoxelab' xusok jun achi ri patänil re ri ki nimal sacerdotes aj Israel, xresaj k'u ru xikin re u wikiäq'ab'. ⁵¹ Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Ruk' wa', —xcha'. Chiya kan ri ch'oj, —xcha chke.

Xuchap k'u koq ru xikin ri achi, xukunaj. ⁵² Te ri' xch'aw ri Jesús jumul chik, xub'ij chke ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' chke ri ki nimaqil soldados ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' chke ri ki nimaqil ri winaq, e are' k'u taq wa' ri e petinaq chrij chuchapik: Je' ta ne chrij jun elaq'om ri elinaq wi loq alaq kuk' machetes, kuk' che', –kächa'. ⁵³ In k'o k'u uk' alaq ronojel q'ij pa ri nimalaj rachoch Dios, man xinchap tä alaq. Are k'u hora wa' ri yo'm chech alaq chi käb'an alaq wa'. Ri chuq'ab' alaq are re ri Itzel wa' ri kätäqan pa ri q'equm, –xcha ri Jesús chke.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

⁵⁴ Xkichap k'u ri Jesús, xkik'am b'i cho rachoch ri ki nimal sacerdotes aj Israel. Ri tat Pedro u terenem chinaj. ⁵⁵ Aretaq xkinuk' q'aq' pu nik'iajal ruwoja, konojel xkimulij kib' chrij, xet'uyi'k. Xuquje' ri tat Pedro xt'uyi chkixol. ⁵⁶ Te ri' jun ali ajik' xril ri tat Pedro t'uyul chrij ri q'aq'. Ko xka'y che, xub'ij: Ri achi ri' are jun ruk' ri Jesús xuquje', –xcha ri ali.

⁵⁷ Ri tat Pedro xresaj rib' chupam, xub'ij: Man je' taj, ali, –xcha'. Man wetam tä u wäch, –xcha ri'.

⁵⁸ Man naj tä chi k'ut, k'o jun chik xilow ri tat Pedro, xub'ij che: Ri at xuquje', at jun chke ri e k'o ruk' ri tat Jesús, –xcha che.

Xub'ij ri tat Pedro: Man in tä ri', tat, –xcha che.

⁵⁹ Kraj ok'owinaq jun hora chik, k'o chi jun xujikib'a u b'ixik, xub'ij: Qas tzij ri are' jun ruk' rumal chi are aj Galilea, –xcha'.

⁶⁰ Xub'ij k'u ri tat Pedro: Tat, man kinch'ob' taj jas ri käb'ij la, —xcha che.

K'ä tajin kätzijon ri tat Pedro aretaq xtzintziriqin jun ama' äk'. ⁶¹ Te ri' xutzolq'omij rib' ri Qajaw Jesús, xka'y che ri tat Pedro. Xna'taj k'u ri tzij ri u b'im ri Qajaw Jesús che: “K'ä mäjoq kätzintziriqin ri ama' äk', kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch,” —xcha ri Jesús. ⁶² Xel k'u apan ri tat Pedro chrij ri ja, xuk'is rib' che oq'ej.

Käketz'b'ej u wäch ri Jesús

⁶³ Ri achijab' k'ut, ri e chajinaq ri Jesús, käketz'b'ej u wäch, xuquje' käkich'ayo. ⁶⁴ Xkich'uq ru waq'äch, xkib'ij k'u che: ¡Chach'ob'o! ¡Jachin ri' ri xatch'ayowik? —xecha che.

⁶⁵ K'ia ri mälom taq tzij ri xkib'ij che, sib'alaj xkiyoq'o.

Käk'am b'i ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq

⁶⁶ Aretaq xsaqirik, xkimulij kib' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xk'am b'i ri Jesús chkiwäch. ⁶⁷ Xkib'ij k'u che: ¿A lal ri' ri Cristo? B'ij b'a' la chqe, —xecha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Pune ta ne kinb'ij chech alač, man käkoj tä alač ri nu tzij, —kächa'. ⁶⁸ We ta k'u k'o jas kinta' chech alač, man käb'ij tä alač chwe jas ri kinta' chech alač. Man kintzoqopij tä b'i alač, —kächa'. ⁶⁹ Tzkämik ri', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kint'uyi na pu wikiäq'ab' ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab', —xcha chke.

⁷⁰ Chanim k'ut xkita' che, xkib'ij konojel: ¿A lal ne lo ri' ru K'ojol ri Dios? —xecha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Je ri' jas ri káb'ij alaḡ chwe chi in ri', –xcha chke.

⁷¹ Xkib'ij k'ut: ¿A kajwataj ta k'u lo jun ḡ'alajisanel chik chḡawäch? ¡Man rajwaxik taj! Ri uj k'ut, uj xujtow pu chi' jas ri kub'ij chb'il rib', –xecha ri tata'ib'.

23

Ri Jesús k'o cho ri ḡ'atal tzij Pilato

¹ Te k'u ri' xewalij konojel ri winaḡ ri xkimulij kib'. Xkik'am b'i ri Jesús cho ri ḡ'atal tzij Pilato.

² Xkichaplej u b'anik tzij chrij ri Jesús, xkib'ij: Ḡa riḡom chi we achi ri' tajin kusach ki k'ux ri winaḡ, xuḡuje' xujutijoj chi man rajwaxik taj káḡaya alkaḡ'al che ri tat César. Kub'ij k'u chb'il rib' chi ri are', are ri Cristo, jun nim taḡanel.

³ Xuta' k'u ri tat Pilato che: ¿A at ri' ri kattaḡan pa ki wi' ri winaḡ aj Israel? –xcha ri'.

Xch'aw ri Jesús, xub'ij: Je ri' jas ri káb'ij la, –xcha che.

⁴ Xub'ij k'u ri tat Pilato chke ri ki nimaḡil sacerdots, xuḡuje' chke ri nik'iaj winaḡ chik: Man k'o tā mak kinriḡ chrij we achi ri', –xcha chke.

⁵ Ko k'ut xkijikib'a u b'ixik wa' konojel, xkib'ij: Xa kusach ki k'ux ri winaḡ, kuya tijonik pa ronojel tinimit rech Judea. Xuchaplej loḡ tijonik pa Galilea, u taḡem u b'anik wa', xul waral pa Jerusalén, –xecha che.

Ri Jesús kāk'am b'i cho ri nim taḡanel Herodes

⁶ Aretaḡ ri tat Pilato xuta wa', xuta' we ri achi ri' are aj Galilea. ⁷ Aretaḡ xretamaj chi jela' kel wi loḡ ri Jesús jawije' kátaḡan wi ri tat Herodes,

xutaq b'i ri Jesús cho ri are'. Ri tat Herodes k'o apan pa Jerusalén pa taq ri q'ij ri'. ⁸ Aretaq ri tat Herodes xril ri Jesús, sib'alaj xkikotik. Xke' k'u k'ia q'ij u rayim rilik u wäch. Kraj ta k'u na käril jun kajmab'al rumal ri Jesús, rumal chi k'ia taq tzijob'elil u tom chrij. ⁹ Ri tat Herodes sib'alaj xuk'ot u chi' ri Jesús. Man k'o tä k'u jas xub'ij ri Jesús che. ¹⁰ Ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' sib'alaj xkitzukuj jas kaka'n chub'anik tzij chrij. ¹¹ Are k'u ri tat Herodes xuquje' ru soldados xketzelaj u wäch ri Jesús. Xketz'b'ej k'u u wäch xuquje'. Xkikoj jun je'lalaj atz'iaq che je' jas ri kukoj jun nim taqanel. Te ri' ri tat Herodes xutaq chi b'i ri Jesús ruk' ri tat Pilato. ¹² Xutzir k'u ri ki ch'oj ri tat Herodes ruk' ri tat Pilato pa we q'ij ri'. Xjunamataj k'u ki wäch. Xeb'ux kachi'l kib'.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisaxik

¹³ Te ri' ri tat Pilato xeusik'ij ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' konojel ri winaq rech käkimulij kib' chuwäch. ¹⁴ Xub'ij k'u chke: Ri ix, i k'amom loq ri achi ri' chnuwäch. Xib'ij chi xa kusach ki k'ux ri winaq. Aretaq xink'ot u chi' chiwäch, man k'o tä mak xinriq chrij we achi ri' jas ri kib'ij ix. ¹⁵ Xuquje' ri tat Herodes man xuriq tä mak chrij. U taqom chi k'u loq quk'. Chiwilampe' chi man k'o tä jas u b'anom we achi ri' ri taqal u kämisaxik. ¹⁶ Kink'äjisaj b'a' u wäch. Te k'u ri' kintzoqopij b'ik, —xcha chke.

¹⁷ Ri q'atal tzij, jas ri ki naq'atisam wi ri winaq, ronojel nimaq'ij rajwaxik kutzoqopij b'i jun ajpache'. ¹⁸ Konojel ri winaq juntir xkiraq ki chi',

xkib'ij: ¡Chesaj la b'i wa'! ¡Tzoqopij b'a' la ri tat Barrabás chqe! —xecha che.

¹⁹ Are k'u ri tat Barrabás k'o pa che' rumal chi u kāmīsam jun winaq, xuquje' xeumulij ri winaq re ri tinimit rech kākīyak kib' chrij ri q'atal tzij. ²⁰ Ri tat Pilato xeuch'ab'ej ri winaq jumul chik. Are k'u ri are' kraj kutzoqopij ri Jesús. ²¹ Ri winaq xkiraq ki chi' jumul chik, xkib'ij: ¡Chripoq! ¡Chripoq! —xecha'.

²² Churox mul xub'ij chke: ¿Jas etzelal u b'anom wa' we achi ri? Man k'o tä jun mak nu riqom chrij rech kākāmīsaxik. Kink'äjīsj b'a' u wäch, kintzoqopij k'u b'ik, —xcha chke.

²³ Ri winaq k'ut xkikoj ki chuq'ab' junam kuk' ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel. Sib'alaj xkiraq ki chi' chub'ixik chi kārīp ri Jesús. Xekowinik, xech'akan che ri tat Pilato. Xyi' k'u chke jas ri xkirayij. ²⁴ Te k'u ri' ri tat Pilato xuq'at tzij chi káb'antaj na jas ri xkita' che. ²⁵ Xutzozopij k'u ri tata' ri xkita', are ri ajpache', ri achi kāmīsanel ri xeumulij ri winaq re ri tinimit rech kākīyak kib' chrij ri q'atal tzij. Are k'u ri Jesús xujach pa ki q'ab'.

Kārīp ri Jesús cho ri cruz, kākāmīsaxik

²⁶ Aretaq tajin kāk'am b'i ri Jesús churipik, xkichap apan jun achi aj Cirene, Simón u b'i', ri petinaq pa juyub'. Xkiya k'u ri cruz chrij rech kutelej b'ik, kuterenej b'i ri Jesús.

²⁷ Xeteri k'u b'ik k'ialaj winaq, xuquje' jujun taq ixoqib' ri kākīk'is kib' che oq'ej, kākōq'ej u wäch ri Jesús. ²⁸ Xutzolq'omij rib' ri Jesús, xerilo, xub'ij k'u chke: Ixoqib' aj Jerusalén, —kächā'. Moq'ej chi alaq nu wäch in, are k'u choq'ej ib' alaq, xuquje'

cheoq'ej alaq ki wäch ri al alaq, —kächa chke. ²⁹ Kopan k'u na ri q'ij aretaq käb'ixik: “Utz ke ri chuchuib' ri man kealk'ualan taj, ri man kekowin tä che alk'ualanik. Utz ke ri chuchuib' ri man k'o tä kal ri ketu'nik,” —kächa na. ³⁰ Pa ri q'ij ri' käkib'ij na ri winaq chke ri nimaq taq juyub': “Chixtzaq loq pa qa wi',” —kecha na ri'. Xuquje' käkib'ij chke ri juyub': “Chujich'uqu,” —kecha na chke. ³¹ We käb'an wa' we k'äx ri' aretaq räx ri che', ¿jas ta ne ri käka'n na aretaq chaqi'j chik ri che'? —xcha chke.

³² Xuquje' xekik'am b'i ruk' ri Jesús kieb' b'anal taq etzelal rech kekämisaxik. ³³ Aretaq xeopan pa ri k'olib'al ri kojom U B'aqil Jolomaj che ru b'i, chila' xkirip wi ri Jesús, xuquje' ri kieb' b'anal taq etzelal junam ruk', jun pu wikiäq'ab', ri jun chik pu moxq'ab' ri Jesús. ³⁴ Xub'ij k'u ri Jesús: Tat, sachala ki mak. Xa man käkich'ob' tä ri' jas ri tajin käka'no, —xcha'.

Ri soldados k'ut xkesaj ki suerte chrij ri ratz'iaq ri Jesús, xkijach k'u wa' chkiwäch. ³⁵ E tak'atoj k'u ri winaq, tajin keka'y che ri Jesús. Ri ki nimaqil ri winaq xketz'b'ej u wäch, xkib'ij: Xuto' ri jule' winaq chik. We gas tzij are ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios, chuto' b'a' rib', —xecha'.

³⁶ Xuquje' ri soldados xketz'b'ej u wäch. Xeqeb' ruk' ri Jesús, xkiya ch'äm vino chuwäch. ³⁷ Xkib'ij che: ¡We at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel chato' b'a' awib'! —xecha che.

³⁸ Kojom k'u jun tz'ib'talik puwi' ri cruz ri xrip wi ri Jesús. Are tz'ib'am wa' pa ki ch'ab'al ri winaq aj Israel, ri winaq latinos, xuquje' ri winaq griegos, kub'ij: ARE NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL, —kächa'.

³⁹ Jun chke ri b'anal taq etzelal, ri e tzäyeb'am ruk', xuyoq'o, xub'ij: We qas tzij lal ri' ri Cristo, chto' ib' la. Chujto' la uj xuquje', –xcha ri'.

⁴⁰ Xch'aw ri jun achi chik, xuyaj ri rachi'l. Xub'ij che: ¿A mat kaxej awib' at cho ri Dios, at k'ut junam tajin kariq k'äx ruk'? ⁴¹ Ri uj taqal chqe chi je' käb'an wa' chqe. Tajin käqatoj u k'exel ri qa'nom. Are k'u wa' we achi ri', man k'o tä etzelal u b'anom, –xcha che ri rachi'l.

⁴² Xub'ij che ri Jesús: Tat, chinnataj che la aretaq kächaplej la taqanik, –xcha che.

⁴³ Xch'aw ri Jesús, xub'ij: Qas tzij ri kinb'ij chawe chi kämik ri' katk'oji na wuk' in pa ri je'lalaj k'olib'al “paraíso” u b'i', –xcha che.

Käkäm ri Jesús

⁴⁴ Kraj pa ri kab'lajuj hora xq'equmar ruwächulew k'ä pa ri urox hora re b'enaq q'ij.

⁴⁵ Xatin k'u ri q'ij, xuquje' xjisjob' ri tasb'al u pam ri nimalaj rachoch Dios. ⁴⁶ Te ri' xuraqagej u chi' ri Jesús, ko xch'awik, xub'ij: ¡Tat! –xcha'. Kinjach ri wanima' pa q'ab' la, –xcha'.

U b'im wa', xel ranima'.

⁴⁷ Aretaq ri ki nimal soldados xril ri xb'antajik, xunimarisaj u q'ij ri Dios, xub'ij: Qas utzalaj achi wa' we achi ri', –xcha'.

⁴⁸ Konojel ri winaq xkimulij kib' che rilik. Aretaq xkil ri xb'antajik, xetzelejik, sib'alaj keb'isonik, keb'oq'ik. ⁴⁹ Konojel ri etamaninaq u wäch ri Jesús, xuquje' ri ixoqib' ri tereninaq u loq pa Galilea xekanaj kan chinaj che rilik ri xb'an che.

Kämuq ri Jesús

⁵⁰ Te ri' xopan jun achi, José u b'i'. Are jun chke ri ki nimaqil ri winaq, utzalaj achi k'u wa' ri jikom ranima'. ⁵¹ Ri are' are aj Arimatea, jun tinimit re Judea. Are jun achi ri ku'l na u k'ux che reyexik ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Man xuk'ul tä k'u re ri are' ri ka'nom ri nik'iaj ki nimaqil ri winaq chik. ⁵² Xopan k'u ri are' cho ri tat Pilato chuta'ik chi käyi' ru cuerpo ri Jesús che. ⁵³ Aretaq xuqajsaj, xub'olq'otij pa jun manta. Xuya k'u pa jun muqub'al ri mäja' k'o jun winaq yo'm chupam. Ri muqub'al ri' are jun pek k'otom koq cho ri ab'aj. ⁵⁴ We q'ij ri' are ri víspera wa' re ri Pascua. Xaq jub'iq' kraj chi kächaplex ri q'ij re uxlanem.

⁵⁵ Ri ixoqib' ri xeteri loq ruk' ri Jesús pa Galilea, xkiterenej b'ik, xkil ri muqub'al. Xkilo jas ri xb'an kan chuya'ik ri käminaq chupam. ⁵⁶ Aretaq xetzelej b'i cho ja, xka'n u b'anik k'ok'alaj taq kunab'al. Xeuxlan k'u pa ri q'ij re uxlanem, je' jas ri kub'ij ri Pixab'.

24

Käk'astaj b'i ri Jesús chkixol ri käminaqib'

¹ Pa ri nab'e q'ij re ri semana, sib'alaj aq'ab' xeb'e' ri ixoqib', xeopan k'u chuchi' ri muqub'al. Xkik'am b'i ri k'ok'alaj taq kunab'al ri ka'nom. ² Xkiriq ri ab'aj wolqotim chi apan jela' chuchi' ri muqub'al. ³ Xeb'ok b'ik, man xkiriq tä k'u ru cuerpo ri Qajaw Jesús. ⁴ Xkixej k'u kib', man xkiriq taj jas käka'no rumal ri xb'antajik. Xaq te'talik k'ut xetak'i kieb' achijab' chkinaqaj, ri sib'alaj käjuluw ri katz'iaq. ⁵ Xkixej k'u kib' ri ixoqib', xkipachb'a kib' pulew. Xkib'ij k'u ri achijab' chke: ¿Jas che

kitzukuj ri k'aslik chkixol ri käminaqib'? ⁶ Man k'o tä waral, xk'astaj b'i ri', —kecha chke. Chna'taj chiwe jas ri xutzijoj kan ri Jesús chiwe aretaq k'ä k'o ri Are' pa Galilea, —kecha'. ⁷ Je' xub'ij wa' chiwe: “Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na pa ki q'ab' ajmakib', kinrip na cho ri cruz, kink'astaj k'u na b'i chkixol ri käminaqib' churox q'ij,” —xcha ri', —xecha chke ri ixoqib'.

⁸ Te k'u ri' xna'taj ru tzij ri Jesús chke ri ixoqib'. ⁹ Aretaq tzelejem loq ke, ki petik pa ri muqub'al, xkitzijoj chke ri tijoxelab', xuquje' chke ri nik'iaj kachi'l chik ronojel ri xkik'ulmaj. ¹⁰ Ri xkitzijoj ri tzij ri' chke ri apóstoles, ru taqo'n ri Jesús, e are' ri nan María Magdalena, ri nan Juana, ri nan María ru nan ri Jacobo, xuquje' ri jule' ixoqib' chik. ¹¹ Ri apóstoles man xkikoj tä ri ki tzij ri ixoqib'. Xel chkiwäch chi xaq kon taq tzij ri käkib'ij.

¹² Pune ta ne je ri', ri tat Pedro xwalij b'ik. Xutik anim, xe' chuchi' ri muqub'al. Xpachi'k, xka'y koq chupam. Xuwi ri manta xrilo. Xukajmaj k'u ri xk'ulmatajik.

Ri xk'ulmataj pa ri b'e ri ke' pa ri tinimit Emaús

¹³ Pa we q'ij ri' e b'enaq pa ri b'e kieb' chke ri tijoxelab'. B'enam ke pa jun alaj tinimit, Emaús u b'i'. Kraj julajuj kilómetros u xol ruk' ri tinimit Jerusalén. ¹⁴ Käkitzijob'ela kib' chrij ri xb'antaj pa Jerusalén. ¹⁵ Tajin k'u käkich'ab'ej kib', käkik'otola taq ki chi' aretaq ri Jesús xuriq b'i rib' kuk', xer-achi'laj b'i junam. ¹⁶ Xb'an k'ut chi man xkich'ob' tä u wäch. ¹⁷ Xub'ij k'u chke: ¿Jas ri kitzijob'ela

chb'il taq iwib' pa we b'e ri'? –kächa'. ¿Jas che kixb'isonik? –xcha chke.

¹⁸ Jun chke ri achijab', Cleofas u b'i', xch'awik, xub'ij che: ¿A xaq lal jun ok'owel pa Jerusalén? Kraj ne xaq xuwi ri lal man etam tä la ri xb'antaj jela' pa taq ri q'ij ri', –xcha che.

¹⁹ Xub'ij k'u chke: ¿Jas ri' ri xb'anik? –xcha ri Jesús chke.

Xkib'ij che: Are ri xb'an che ri Jesús aj Nazaret. We achi ri' are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri sib'alaj k'o u chuq'ab' ru tzij ri xuquje' kub'an kajmab'al. Nim k'u u b'anik cho ri Dios, xuquje' chkiwäch ri winaq, –kecha che. ²⁰ Xjach k'u b'ik, xq'at tzij puwi' chi käkämisaxik ri Are' kumal ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel, xuquje' kumal ri ki nimaqil ri qa winaq uj. ¡Xkirip k'u cho ri cruz! –kecha'. ²¹ Are k'u ri uj xqachomaj chi are wa' ri kutor na ri qa tinimit Israel. Ya xke' oxib' q'ij kämik ri xb'an wa', –kecha che. ²² Xqakajmaj k'ut jas ri xkitzijoj jujun taq ixoqib' chqaxol. Aq'ab' xeb'e' chuchi' ru muqub'al ri Jesús. ²³ Man xkiriq tä chi k'u ru cuerpo, –kecha'. Aretaq xetzelej b'ik, xkitzijoj chqe chi xekil ángeles ri xkib'ij chi xk'astaj b'i ri Jesús, –kecha'. ²⁴ Te ri' xeb'e' jujun chke ri qachi'l chuchi' ri muqub'al, je' xkilo jas ri xkib'ij ri ixoqib'. Man xkil tä chi u wäch ri Jesús, –xecha che.

²⁵ Te ri' xub'ij ri Jesús chke: ¡Ay, kon taq achijab'! ¡Man kixkojon tä che ri ki tzijom kan ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios! ²⁶ ¿A mat iwetam ix chi rajwaxik chi ri Cristo kuriq wa' we k'äx ri' k'ä mäjoq känimarisax u q'ij? –xcha chke.

²⁷ Xuchaplej k'u u q'alajisaxik chkiwäch ri u tzij ri mam Moisés xuquje' ri ki tzij ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios jas ri ki tz'ib'am kan chrij ri Cristo.

²⁸ Xenaqajin k'u che ri alaj tinimit jawije' e b'enam wi ke. Ri Jesús xub'ano chi je' ta ne chi naj ri ke' wi na, man xtak'i taj. ²⁹ Ri tijoxelab' xkikoj ki chuq'ab' rech kakanaj kan kuk', xkib'ij che: Kanaj kan la quk'. Qajem k'u kub'an ri q'ij, kok k'u na ri aq'ab', —xecha che.

Xok k'u b'i ri Jesús, xkanaj kan kuk'. ³⁰ Aretaq xt'uyi kuk' chi' ri mesa, xuk'am ri wa. Xutewchij, xupiro, xuya chke. ³¹ Te k'u ri' xyi' chke chi xekowinik xkich'ob' u wäch. Xaq te'talik k'ut xsach ri Jesús chkiwäch. ³² Xkib'ila k'u ri jun che ri jun chik: ¿A mat k'o jas xqana' pa qanima' aretaq xujuch'ab'ej pa ri b'e, aretaq xuq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chqawäch? —xecha'.

³³ Pa ri hora ri' xewalijik, xetzelej b'i pa Jerusalén. Xekiriqa ri julajuj tijoxelab' ki mulim kib' xuquje' ri nik'iaj kachi'l chik. ³⁴ Xkib'ij k'u chke: Qas tzij xk'astaj ri Qajaw Jesús, u k'utum k'u rib' chuwäch ri tat Simón, —xecha chke.

³⁵ Te ri' xkitzijoj ri xkik'ulmaj pa ri b'e, xuquje' xkitzijoj jas xketamab'ej u wäch ri Jesús aretaq xupir ri wa.

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch ru tijoxelab'

³⁶ Aretaq tajin käkitzijob'ela kib' chrij ri xkik'ulmaj, xuk'ut rib' ri Jesús chkiwäch, xtak'i k'u chkixol. Xub'ij chke: Chuxlan b'a' ri iwanima', —xcha chke.

³⁷ ;Sib'alaj k'u xkixej kib'! Xkichomaj chi are jun xib'inel ri tajin käkilo. ³⁸ Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas che kixb'irb'it pa iwanima', kub'an k'u kieb' i k'ux? —kächa'. ³⁹ Chiwila ri waqan xuquje' ri nu q'ab' chi qas in ri' ri Jesús. Chinina', chiniwila', —kächa'. Jun xib'inel man k'o tä u tijal, man k'o tä k'u u b'aqil je' jas ri wech in ri kika'yej, —xcha chke.

⁴⁰ Aretaq xub'ij wa' xuk'ut ru q'ab' xuquje' ri raqan chkiwäch. ⁴¹ Käkaj käkikojo, käkaj man käkikoj taj rumal chi kikajmam kib'. Jub'iq' kekikotik, jub'iq' k'u käkixej kib'. Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A k'o waral jas kintijo? —xcha chke.

⁴² Xkiya k'u jun ch'äqap b'olom kär che. ⁴³ Xuk'amo, xutij chkiwäch. ⁴⁴ Xub'ij k'u chke: Aretaq ri in xink'oji iwuk', xintzijoj chiwe chi rajwaxik keb'antaj konojel ri tz'ib'am chwij pa ru Pixab' ri qa mam Moisés, xuquje' ri tz'ib'am kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' pa taq ri salmos, —xcha ri Jesús chke.

⁴⁵ Te k'u ri' xuya chke chi xkich'ob' na ri Tz'ib'talik. ⁴⁶ Xub'ij chke: Je' tz'ib'am wa' chi kuriq na k'äx ri Cristo, käk'astaj k'u na b'i chkixol ri käminaqib' churox q'ij, —kächa'. ⁴⁷ Xuquje' tz'ib'am chi rajwaxik u tzijoxik ru Tzij ri Dios chke konojel tinimit pa ri u b'i' ri Cristo chub'ixik chke chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik ri winaq rech kesachtaj na ri ki mak. Are kächapletaj na b'i u tzijoxik wa' pa ri tinimit Jerusalén, —kächa chke. ⁴⁸ Ri ix k'ut, ix q'alajisanelab' chrij ronojel wa' we ri'. ⁴⁹ Kintaqa na loq pi wi' jas ri xub'ij ri Dios ri nu Tat chi kuya na chiwe. Chixkanaj b'a' kan pa ri tinimit

Jerusalén k'ä käyi' na chiwe ri i chuq'ab' ajchikaj.

Ri Jesús kāk'am b'i chikaj

⁵⁰ Te k'u ri' ri Jesús xeuk'am b'i apan chrij ri tinimit Betania. Chila' xuwalijisaj ru q'ab', xeutewchij. ⁵¹ Aretaq tajin keutewchij, xel b'i chkiwäch, xk'am b'i chikaj. ⁵² Xnimarisax na u q'ij kumal chila'. Te ri' xetzelej loq pa Jerusalén, sib'alaj k'u kekikotik. ⁵³ Amaq'el ronojel q'ij e k'o pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin käkiya k'u u q'ij ri Dios. Amén.

Ru Loq' Pixab' Ri Dios
New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'),
new spelling

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: K'iche'

Dialect: Cantel

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in K'iche'

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,

please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

a560dee0-689a-5ef3-ad95-4b31984022c0